

วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ Journal of Social Science, Law and Politics

คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Faculty of Law and Politics, Rot Et Rajabhat University

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2564
Vol.5 No.1 January - June 2021

วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์
Journal of Social Science, Law and Politics

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2564

Vol.5 No.1 January – June 2021

ISSN 2730-373X

วารสารสังคมศาสตร์ นิติศาสตร์
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ปีที่พิมพ์

ปีที่ 5 พ.ศ. 2564

ISSN

2730-373X

จัดทำโดย

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

113 หมู่ 12 ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ

จังหวัดร้อยเอ็ด 45120

โทร. 0 4355 6036 โทรสาร 0 4355 6037

ออกแบบปก

นายจักรธร พลคชา

พิมพ์ครั้งที่ 1

มกราคม 2564

วัตถุประสงค์ วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ เป็นวารสารวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของคณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ซึ่งครอบคลุมความรู้ในด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ และสหวิทยาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการ ทั้งงานวิจัย ความรู้ และแนวความคิดด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ให้แก่นักวิชาการ คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา นิสิตนักศึกษา สมาชิก ตลอดจนผู้สนใจ ในลักษณะบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความทั่วไป บทวิจารณ์หนังสือ บทความปริทัศน์ และบทความพิเศษ เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนโลกทัศน์ทางความรู้เชิงวิชาการ และเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ อันจะเป็นประโยชน์ยังต่อสังคม

การเผยแพร่	ปีละ 2 ฉบับ เดือนมกราคม - มิถุนายน และเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม	
หน่วยงาน	คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด	
ที่ปรึกษาวารสาร	ศาสตราจารย์ (พิเศษ) นายแพทย์สมพร โพธินาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลย ภูมิพันธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อภิรักษ์ บุรรุ่งโรจน์	นายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด คณบดีคณะนิติรัฐศาสตร์
บรรณาธิการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญจวรรณ บุญโทแสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
กองบรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกตารักษ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา เอ็มอัมธรรม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรวุฒิ ปัดไธสง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษอริ ยีหะมะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติพร อำไพ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วริยา ล้าเลิศ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนาใจ หมั่นไธสง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤติญา สุขเพิ่ม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราพร บาร์ศรี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรฉัตร วรวิธรรม	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
คณะกรรมการ บริหารวารสาร	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธรรมรัตน์ สินธุเดช อาจารย์วุฒิชัย ตาลเพชร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสกสรรค์ สนวน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศักดิ์สิทธิ์ ชารเลิศ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชยธร ไชยวิเศษ อาจารย์ณัฐพงษ์ ราชมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพงษ์ แสงเรณู ผู้ช่วยศาสตราจารย์พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมพ์ศักดิ์ นิลผาย	อาจารย์สุพัฒนา ศรีบุตรดี อาจารย์ริยา เต็ดชาด อาจารย์ ดร.สุริยา ปัญญจิต อาจารย์ปิ่นบุญญา ล่ามะนา อาจารย์ณภัสภรณ์ ภาวุดานนท์ นายสุรินทร์ จันทร์ปุม นางสาววาสนา เลิศมะเลา นางสาววาสนา บุตรพรม นางสาวมนนิภา ศรีรักษา นายจักรธร พลคชชา

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับแรกของปีพุทธศักราช 2564 ซึ่งนับเป็นการเข้าสู่ปีที่ 5 ในการเดินทางของวารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ อันเต็มเปี่ยมไปด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจของบรรณาธิการ ในการทำหน้าที่เป็นฟันเฟืองขับเคลื่อนโลกวิชาการให้ก้าวไปข้างหน้า แม้อาจจะไม่ได้ส่งผลสะท้อนอันยิ่งใหญ่ต่อสังคมเฉกเช่นหลายวารสารที่ก่อตั้งมาเป็นระยะเวลาช้านาน แต่ก็มากล้นไปด้วยความภาคภูมิใจที่วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ได้เป็นส่วนหนึ่งในการเชื่อมโยงโลกวิชาการและโลกสังคมเข้าไว้ด้วยกัน บทความไม่ก็บทความในวารสารฯ เล็กๆ ฉบับนี้ได้เติมเต็มช่องว่างของการเข้าถึงความรู้ ในฐานะสะพานความคิดที่ทอดไปสู่ผู้ที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงความรู้ ให้สามารถจับต้องความรู้และต่อยอดความรู้ได้อย่างไม่ยากเย็น และสิ่งนี้เองก็คือกำลังใจที่สำคัญให้วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ สามารถฝ่าฟันอุปสรรคมาได้ครั้งแล้วครั้งเล่า ผ่านการล้มลุกคลุกคลานและการต่อสู้กับความคิดหรือการกระทำที่ไม่สร้างสรรค์ ด้วยเหตุนี้วารสารฯ ทุกฉบับ นับแต่ฉบับแรกจนถึงปัจจุบัน จึงเป็นรางวัลที่มีค่ามากที่สุดสำหรับบรรณาธิการ ผู้จัดการวารสาร ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตวารสารฯ ออกสู่สาธารณชน ทั้งในระบบออนไลน์และการจัดพิมพ์รูปเล่ม

ในนามของบรรณาธิการ วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ ขอขอบคุณผู้ประพันธ์บทความทุกท่านที่ให้โอกาสวารสารฯ ได้ทำหน้าที่สานต่องานวิชาการดี ๆ ออกสู่สังคมภายนอก ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ข้อเสนอแนะเพื่อเติมเต็มสิ่งที่ขาดหายไปของบทความทุกเรื่อง ขอขอบคุณกองบรรณาธิการทุกท่านในการทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ที่สำคัญ ขอขอบคุณคณาบดีคณะนิติรัฐศาสตร์ ตลอดจนผู้บริหารคณะนิติรัฐศาสตร์ทุกท่านที่เล็งเห็นความสำคัญของการผลิตวารสารฯ อันเป็นเสมือนแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่สังคม

และดังเช่นที่ผ่านมา บทความทั้ง 7 บทความ ในวารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 นี้ ยังคงสะท้อนภาพอัตลักษณ์ที่สำคัญของวารสารฯ เอาไว้อย่างเข้มข้น ด้วยการนำเสนอบทความที่น่าสนใจภายใต้ความแตกต่างหลากหลายทางมุมมองความคิด ผ่านเลนส์นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ รวมไปถึงองค์ความรู้อื่นในลักษณะสหวิทยาการ ซึ่งเชื่อมั่นว่า ความรู้ที่สถิตอยู่ในวารสารฯ ฉบับนี้ในทุกๆ บทความจะกลายเป็นพลังให้ผู้อ่านสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิพากษ์ ประยุกต์ใช้ประโยชน์ รวมไปถึงต่อยอดพรหมแดนความรู้ต่อไปอย่างไร้ขีดจำกัด และไม่ว่า

เวลาจะผ่านไปอีกกี่ปี วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์จะยังคงทำหน้าที่ของตนเอง
ดังความมุ่งมั่นมาปรารถนาที่จะรับใช้และบริการสังคมอย่างไม่รู้จักจบ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญจวรรณ บุญโทแสง
บรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
บทบรรณาธิการ	
ประวัติศาสตร์และระบบการพิจารณาคดีของไทย	1
พรรณรัตน์ โสธรประภากร, พัชรณัฐ สังข์ประไพ	
และกิจปติ ก้องเบญจกุล	
ความรับผิดชอบของท้องถิ่นอังกฤษต่อเหตุรำคาญจากน้ำท่วม	24
ปีติเทพ อยู่เย็น	
ภัยคุกคามด้านความมั่นคงแบบใหม่: การรับมือของสิงคโปร์ ต่อ COVID-19	45
ชนาใจ หมั่นไธสง	
การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ	62
จังหวัดร้อยเอ็ด	
อัษฎาภูมิ แก้วรับศรี และพงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์	
การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ	82
จังหวัดร้อยเอ็ด	
ศักดา ปัตตุลี, ณัฐพงษ์ วรวงศ์ และวรฉัตร วรวิรรณ	
ปลาดุกควน: การเลี้ยงปลาดุกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย	103
บ้านบนควน หมู่ที่ 5 ตำบลนาโพธิ์ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช	
เจนจิรา ขุนอ่อน, อุดมศักดิ์ เดโชชัย, เดโช แชน้ำแก้ว	
และเชษฐา มุทะหมัด	
สำรวจความต้องการการศึกษาต่อหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต	123
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	
ปวิวัฒน์ จันทร์ทรง, มณฑิรา เตียประเสริฐ แก้วตา,	
และนิตต์อลิน ภูริชอุคมอังกูร	

สารบัญ

	หน้า
การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์	
หลักเกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์	142
การจัดเตรียมต้นฉบับเพื่อเสนอบทความ	142
ขั้นตอนการส่งบทความสำหรับผู้ประพันธ์	147
ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ	148

ประวัติศาสตร์และระบบการพิจารณาคดีของไทย Court History and Judicial System of Thailand

พรณรัตน์ โสธรประภากร¹

Phannarat Sothonpraphakorn²

พัชรณัฐ สังข์ประไพ³

Pacharanath Sungprapai⁴

กิจบดี ก้องเบญจบุช⁵

Kijbodi Kongbenjapuch⁶

บทคัดย่อ

ศาลและระบบการพิจารณาคดีในแต่ละยุคสมัย แต่ละประเทศ จะมีความแตกต่างกัน เนื่องจากพัฒนาการของสังคมและระบอบการปกครองมีความแตกต่างกัน ทำให้ระบบศาลและการพิจารณาคดีมีความแตกต่างกันไปด้วย ต่อมาประเทศต่างๆ มีการติดต่อเกี่ยวข้องกับประเทศอื่น จึงต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้นานาอารยประเทศยอมรับ เกิดการแก้ไขกระบวนการพิจารณาคดี การลงโทษ และปรับปรุงกฎหมาย อีกทั้ง จัดตั้งศาลให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งในปัจจุบันศาลมีอยู่ 2 ระบบ คือศาลเดี่ยวและระบบศาลคู่ ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยใช้ระบบศาลเดี่ยว ตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ประเทศไทยใช้ระบบศาลคู่ ส่วนระบบการพิจารณาคดีมี 2 ระบบ คือระบบกล่าวหาและ

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี,
E-mail: tuk3399@hotmail.com

²Assistant Professor, Faculty of Law, Rambhai Barni Rajabhat University

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์, นักวิชาการอิสระ, E-mail: aorpacharanath@hotmail.com

⁴Assistant Professor, Independent Academician

⁵ศาสตราจารย์พิเศษ ดร., นักวิชาการอิสระ, E-mail: Kijbodi@hotmail.com

⁶Professor Dr., Independent Academician

ระบบไต่สวน ในปัจจุบันประเทศไทยใช้ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน กล่าวคือศาลยุติธรรมและศาลทหารใช้ระบบกล่าวหา ส่วนศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองใช้ระบบไต่สวน ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: ศาล, ไต่สวน, กล่าวหา

Abstract

Court and judicial system in each era and country will be different due to the different development of society. The regime is different. This made the court system and the judicial system different. Later, different countries had contact with other countries, so they had to improve and change to be accepted. Therefore, we need to revise the judicial process, punishments and improve the Law. In addition, the court was established to be in line with the changing society. Currently, there are two courts, a single court and a double court system. Since the announcement of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540, Thailand has used a dual court system. As for the judicial system, there are 2 systems: the allegation system and the inquiry system. Thailand currently uses the allegation system and the inquiry system, that is, the judiciary and the military courts use the allegation system, while the Constitutional Court and the Administrative Court use the inquiry system to be in line with the changing society.

Keywords: Court, Allegation, Inquiry

บทนำ

ในแต่ละยุค แต่ละประเทศ มีระบบศาลและระบบการพิจารณาคดีที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละภูมิภาคของโลก มีแนวความคิดและขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน อีกทั้ง มีระบบการปกครองที่แตกต่างกัน ต่อมาเมื่อประเทศต่างๆ มีการติดต่อค้าขายและมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น แต่ละประเทศได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการยุติธรรมให้เป็นที่ยอมรับของอาณานิคมของประเทศ ทำให้กระบวนการยุติธรรมของประเทศต่างๆ ใกล้เคียงกันมากขึ้น และเป็นที่ยอมรับซึ่งกันและกัน ซึ่งในปัจจุบันระบบของศาล มี 2 ระบบใหญ่ๆ ได้แก่ ระบบศาลเดี่ยว ประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้แก่ กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และระบบศาลคู่ ประเทศที่ใช้ระบบศาลคู่ส่วนใหญ่เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เช่น ฝรั่งเศส เบลเยียม สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เป็นต้น ในประเทศไทยเป็นระบบศาลคู่ แยกเป็นอิสระจากกัน มีผู้พิพากษาหรือตุลาการของแต่ละศาลโดยเฉพาะ จะย้ายจากศาลหนึ่งไปดำรงตำแหน่งในอีกศาลหนึ่งไม่ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้แต่ละคดีได้รับการวินิจฉัยโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่มีความรู้ความเข้าใจกฎหมายและลักษณะคดีแต่ละประเภทเหล่านั้นเป็นผู้ชี้ขาดตัดสิน ด้วยวิธีพิจารณาที่เหมาะสม นอกจากนี้ ปัญหาได้อันเป็นเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ ย่อมไม่อาจวินิจฉัยโดยศาลธรรมดาได้ ส่วนระบบการพิจารณาคดี แบ่งออกเป็น 2 ระบบ ได้แก่ ระบบกล่าวหา มีที่มาจากประเทศอังกฤษและกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ แคนาดา รวมทั้งกลุ่มประเทศอาณานิคมของอังกฤษ ส่วนระบบไต่สวน เป็นระบบที่ใช้อยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน เป็นต้น สำหรับประเทศไทย ใช้ระบบไต่สวนในศาลปกครองและศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ส่วนในศาลยุติธรรม เช่น ศาลอาญา ศาลแพ่ง ฯลฯ ใช้ระบบวิธีพิจารณาแบบกล่าวหา แต่ไม่ใช่คณะลูกขุน

ศาลและระบบการพิจารณาคดีในสมัยโบราณ

ธรรมชาติของสังคมมนุษย์มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง และมีความขัดแย้งอยู่ตลอดเวลา ในยุคเริ่มต้นของสังคมมนุษย์ตัดสินกันเองด้วยพลละกำลัง ด้วยเหตุนี้ความแข็งแรงจึงเป็นเครื่องมือในการตัดสินความถูกต้อง ต่อมาเมื่อมนุษย์เข้ามารวมกันเป็นกลุ่ม เป็นชุมชน เป็นเมือง ผู้ปกครองจะเป็นผู้ตัดสินปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มในชุมชนของตนโดยใช้สัญญาตัญญาและจารีตประเพณีในการพิจารณาข้อพิพาทและตัดสินไปตามจารีตประเพณีที่ใช้ประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมา และการลงโทษจะเป็นเรื่องของการแก้แค้นที่เรียกว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” กระบวนการสืบหาข้อเท็จจริงจะเป็นการทรมานกระบวนการต่างๆ เกิดจากประสบการณ์ของมนุษย์ที่ได้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของตน ได้เกิดมาจากการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ ตามยุคตามสมัย ตามแนวคิด ตามแนวความเชื่อ

การปกครองเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้เกิดระบบของศาลและกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งจะพบในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ไม่ว่าจะเป็นประเทศใดในโลกอำนาจสูงสุดจะอยู่ที่พระมหากษัตริย์ รวมทั้งอำนาจในการตัดสินคดีการพิจารณาคดีด้วย ต่อมาเมื่อสังคมใหญ่ขึ้นมีประชากรมากขึ้น การพิจารณาการตัดสินคดีกระทำโดยพระมหากษัตริย์เพียงลำพังไม่สามารถดำเนินการได้ จึงเกิดบุคคลที่ทำหน้าที่แทนพระมหากษัตริย์ ซึ่งก็แล้วแต่ว่าแต่ละประเทศมีวิธีการแตกต่างกันออกไป สำหรับประเทศไทยในสมัยกรุงสุโขทัยมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ชำระคดีเองพระมหากษัตริย์เป็นผู้พิจารณาคดีด้วยพระองค์เอง พระมหากษัตริย์เป็นทั้งตัวบทกฎหมายและศาล หลักในการตัดสินคดีจึงเป็นไปตามหลักจารีตประเพณีและความเป็นธรรม (กิจบัติ ก้องเบญจกุล, 2561) ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาอาณาจักรกว้างขวางมากขึ้น ประชากรมากขึ้นพระมหากษัตริย์เพียงลำพังไม่สามารถจะกระทำได้ทั้งหมด จึงต้องมีผู้ทำหน้าที่เป็นศาลตัดสินคดี โดยใช้คัมภีร์พระธรรมศาสตร์เป็นกฎหมายแม่บท² ดังนั้น ผู้ที่จะไปปกครองหัวเมืองห่างไกลจึงถูกส่งไปจากกรมวัง เพราะเป็นบุคคลที่เรียนรู้การบริหารราชการและ

²คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ เป็นกฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่พระมหากษัตริย์ใช้ในการปกครองและตัดสินคดี เมื่อข้าราชการไปปกครองหัวเมืองต่างๆ จึงใช้คัมภีร์พระธรรมศาสตร์แทนในนามพระมหากษัตริย์

การพิจารณาคดีตัดสินคดีของพระมหากษัตริย์ (เทพรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ, 2549) เพราะนอกจากทำหน้าที่ในการบริหารราชการแล้ว ยังไปทำหน้าที่เป็นศาลในการตัดสินคดีด้วย ลักษณะดังกล่าวได้ใช้ในประเทศไทยมาเป็นเวลา 400 ปีเศษ จนกระทั่งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวการพิจารณาคดีได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยและในประเทศอื่นๆ ได้พัฒนาการมาไม่แตกต่างกันมากนัก

สำหรับการลงโทษโดยเฉพาะการลงโทษทางอาญา ยังเป็นการใช้วิธีทรมานหรือการลงโทษเพื่อข่มขู่ให้เกิดความกลัวและใช้วิธีการลงโทษเพื่อแก้แค้น แม้แต่ประเทศฝรั่งเศสที่เป็นแม่แบบของระบอบประชาธิปไตย แต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว ในปี ค.ศ. 1789 แต่ยังคงใช้การประหารชีวิตด้วยกิโยติน (Guillotine)³ มากกว่า 50,000 คน จึงได้ถูกยกเลิกเมื่อปี ค.ศ. 1939

สำหรับประเทศไทยก็มีลักษณะเดียวกัน คือกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเพื่อพิสูจน์ความผิดแต่เดิม เรียกว่า “จารีตนครบาล” ใช้วิธีการทรมานร่างกาย เช่น บีบขมับ ตอกเล็บ ดำน้ำ ลุยเพลิง ฯลฯ เพื่อให้ผู้ต้องหารับสารภาพ (แสง บุญเฉลิม, 2542) และประหารชีวิตด้วยวิธีตัดศีรษะ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าในอดีตการพิจารณาคดี การลงโทษเจริญรอยมาในแนวทางเดียวกันไม่ว่าจะประเทศในภาคพื้นยุโรปหรือที่ใดในโลก แต่กระบวนการพิจารณาคดีและการลงโทษทางอาญาได้ปรับเปลี่ยนไปตามลำดับตามแนวความคิดของแต่ละประเทศแต่ละระบบการปกครอง

แต่กระนั้นก็ตาม กระบวนการพิจารณาคดีและระบบของศาลได้พัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ ทั้งนี้ เนื่องจากประเทศต่างๆ มีได้อยู่ประเทศเดียวได้

³กิโยติน หมายถึง อุปกรณ์การประหารชีวิตของชาวฝรั่งเศส มีลักษณะคือเครื่องมือที่ใช้ในการลงโทษโดยการตัดคอ กิโยตินประกอบโครงโดยส่วนมากจะเป็นไม้ ไว้สำหรับแขวนใบมีดรูปสี่เหลี่ยมคางหมู น้ำหนักประมาณ 40 กิโลกรัม ใบมีดจะถูกแขวนไว้ในส่วนบนสุด ปลายใต้ใบมีดจะเป็นส่วนที่ให้ผู้ถูกลงโทษวางศีรษะ เมื่อเชือกได้ถูกปล่อยหรือตัดลง ใบมีดที่หนักจะหล่นลงไปในระยะทางประมาณ 2.3 เมตร และตัดศีรษะผู้ถูกประหาร (ออนไลน์): แหล่งที่มา <https://board.postjung.com/959465>. 21 มีนาคม 2563

อย่างอิสระ จะต้องพึงพาอาศัยและติดต่อกับประเทศอื่นๆ ที่เรียกว่า “ประชาคมโลก” ดังนั้น กระบวนการพิจารณาคดีและศาลจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้นานาอารยประเทศยอมรับได้ มิฉะนั้นจะถูกกีดกันทางการค้าหรือการไม่ติดต่อกทางการทูตด้วย ซึ่งอาจจะทำความยุ่งยากให้กับอีกประเทศหนึ่ง ด้วยการนี้ประเทศต่างๆ จึงต้องปรับปรุงแก้ไขกระบวนการยุติธรรมทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครองให้เป็นที่ยอมรับและเป็นสากล ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับนานาประเทศ ซึ่งจะเห็นได้จากประเทศไทยต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายหลายฉบับ เช่น

1. พระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 32) พ.ศ. 2563 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 177 ตอน 7 ก., 8 กันยายน 2563, น. 1)
2. พระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 34) พ.ศ. 2562 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอน 34 ก., 20 มีนาคม 2562, น. 18)

3. พระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2564 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 138 ตอน 10 ก., 6 กุมภาพันธ์ 2564, น. 1)

4. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอน 10 ก., 24 มกราคม 2560, น. 24)

5. พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอน 70 ก., 30 สิงหาคม 2559, น. 1)

6. พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2562 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอน 50 ก., 16 เมษายน 2562, น. 69)

7. พระราชบัญญัติสถานพยาบาล (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอน 107 ก., 20 ธันวาคม 2559, น. 10)

อีกทั้งจัดตั้งศาลให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

1. ศาลล้มละลาย เป็นศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2542 ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลายให้จัดตั้งศาลล้มละลาย พ.ศ. 2542 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอน 25 ก., 8 เมษายน 2542, น. 10) โดยให้เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ คดีล้มละลายเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีแพ่งโดยทั่วไป ซึ่งโดยผลของคดี

ล้มละลายย่อมกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมและหากได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยล้มละลายโดยเฉพาะแล้ว ย่อมทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาสามารถดำเนินไปโดยรวดเร็วและเที่ยงธรรมยิ่งขึ้น สมควรจัดตั้งศาลล้มละลายขึ้นเพื่อพิจารณาคดีล้มละลายโดยเฉพาะและให้มีวิธีพิจารณาคดีล้มละลายโดยเหมาะสม (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลายให้จัดตั้งศาลล้มละลาย พ.ศ. 2542, หมายเหตุ)

2. ศาลปกครอง จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2542 ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอน 94 ก., 10 ตุลาคม 2542, น. 1) ให้จัดตั้งศาลปกครองโดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติให้จัดตั้งศาลปกครองขึ้น เพื่อให้อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีข้อพิพาททางกฎหมายปกครองระหว่างเอกชนกับหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน เกี่ยวกับการกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติตามกฎหมาย หรือเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งตามอำนาจหน้าที่ของศาลปกครองดังกล่าว เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการออกกฎ หรือคำสั่งทางปกครอง หรือการกระทำละเมิดในทางปกครอง หรือการทำสัญญาทางปกครอง อันเป็นเรื่องของกฎหมายมหาชน และโดยที่ระบบการพิจารณาและพิพากษาคดีจำเป็นต้องมีกระบวนการเป็นพิเศษต่างจากคดีปกติทั่วไป เพราะผลแห่งคำพิพากษาอาจกระทบถึงการบริหารราชการแผ่นดิน หรือต้องจ่ายเงินภาษีอากรของส่วนรวมเป็นค่าชดเชยหรือค่าเสียหายแก่เอกชน ในขณะเดียวกันเอกชนจะอยู่ในฐานะเสียเปรียบที่ไม่อาจทราบข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐได้ ในการพิจารณาจึงจำเป็นต้องใช้ระบบไต่สวนเพื่อหาข้อเท็จจริงที่แท้จริงและต้องมีตุลาการที่มีความเชี่ยวชาญเป็นการเฉพาะ ซึ่งสามารถตรวจสอบได้จากฝ่ายบริหารฝ่ายนิติบัญญัติและประชาชนทั่วไป ซึ่งจะถูกระทบในทางใดทางหนึ่งจากคำพิพากษาของศาลปกครอง รวมทั้งต้องมีหน่วยงานธุรการของศาลปกครองที่เป็นอิสระ (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542, หมายเหตุ)

3. ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เป็นศาลชำนาญพิเศษ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2539 ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 113 ตอน 55, 25 ตุลาคม 2542, น. 1) บัญญัติให้จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขึ้น โดยให้เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือโดยที่คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาและคดีแพ่งโดยทั่วไป ซึ่งหากได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ โดยมีบุคคลภายนอกซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวเข้ามาร่วมพิจารณาและพิพากษาคดีด้วย จะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วมีประสิทธิภาพและเหมาะสมยิ่งขึ้น สมควรจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขึ้นเพื่อพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะโดยมีวิธีพิจารณาคดีเป็นพิเศษ เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและเที่ยงธรรมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539, หมายเหตุ)

4. ศาลเยาวชนและครอบครัว เป็นศาลชำนาญพิเศษ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2534 ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 203 ตอน 1 พ, 22 พฤศจิกายน 2542, น. 1) เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือโดยที่กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนและกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนมีบทบัญญัติที่ไม่เหมาะสมหลายประการ เช่น มิได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการเปรียบเทียบปรับคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ศาลไม่อาจควบคุมการสั่งผู้ร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวของผู้อำนวยการสถานพินิจได้อย่างเต็มที่ ไม่มีบทบัญญัติที่เร่งรัดให้พนักงานสอบสวนรีบส่งสำนวนการสอบสวนเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาล และศาลไม่อาจแต่งตั้งบุคคลภายนอกมาเป็นผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติได้นอกจากนี้การพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับ

ครอบครัวเป็นอำนาจของศาลธรรมดา โดยไม่วิธีการเป็นพิเศษที่จะช่วยเหลือและคุ้มครองสถานภาพของการสมรส สามีภรรยาและบุตรได้อย่างเต็มที่สมควรปรับปรุงวิธีพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนให้เหมาะสม เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้การช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของประเทศเพื่อให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า ทั้งให้คดีเกี่ยวกับครอบครัวซึ่งเป็นคดีที่มีปัญหาละเอียดอ่อนเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับคดีเด็กและเยาวชนได้รับการพิจารณาในศาลที่มีวิธีพิจารณาเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีธรรมดา โดยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นแทนศาลคดีเด็กและเยาวชน เพื่อปรับปรุงคุณภาพและเสริมสร้างค่านิยมทางจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของเด็กและเยาวชน ตลอดจนลดปัญหาความแตกแยกของครอบครัวและปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกิดจากครอบครัวไม่ปกติ สุขจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

5. ศาลแรงงาน เป็นศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2522 ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 96 ตอนที่ 76 ฉบับพิเศษ, 11 พฤษภาคม 2522, น. 1) เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่ได้มีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การอุทธรณ์และฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยให้คดีแพ่งที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลฎีกา แต่ระบบการอุทธรณ์คดีแรงงานในปัจจุบันกฎหมายบัญญัติให้คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกาซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่แก้ไขใหม่ดังกล่าว ประกอบกับได้มีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์พิเศษขึ้น เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีชั้นอุทธรณ์พิเศษต่างๆ สมควรแก้ไขปรับปรุงหลักเกณฑ์การอุทธรณ์และฎีกาในคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแรงงานให้มีความสอดคล้องเป็นระบบเดียวกัน รวมทั้งแก้ไขวิธีพิจารณาที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522, หมายเหตุ)

ทั้งนี้ นอกจากจะให้ความเป็นธรรมให้กับประชาชนแล้วยังต้องสอดคล้องกับนานาประเทศการปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมดังกล่าว ในระบบการเรียนการสอนจึงควรปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องและเหมาะสมตามพัฒนาการของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้

เพื่อรักษาประโยชน์ของประชาชน และในโลกปัจจุบันได้แบ่งศาลออกเป็น 2 ระบบใหญ่ๆ คือระบบศาลเดี่ยวและระบบศาลคู่ ส่วนกระบวนการในการพิจารณาคดีเป็นระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน

ระบบศาลเดี่ยว

ระบบศาลเดี่ยวพัฒนาควบคู่มากับระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ กล่าวคือ แต่เดิมนั้นประเทศอังกฤษปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางของอำนาจและความยุติธรรม กฎหมายเกิดจากจารีตประเพณี (Common Law) ถือว่าเป็นกฎหมายทั่วไป การพิจารณาคดีใช้จารีตประเพณี ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายทั่วไปที่มีอยู่แล้วทุกหนทุกแห่งทั่วประเทศ เมื่อเกิดคดีความจึงพิจารณาจากคติความที่เกิดขึ้นไปสู่หลักทั่วไป คือจารีตประเพณีและเมื่อพิจารณาตัดสินคดีนั้นๆ แล้ว บันทึกไว้เป็นคำพิพากษาและเมื่อเกิดคดีใหม่เกิดขึ้นในลักษณะข้อเท็จจริงเดียวกัน จะใช้แนวคำพิพากษาที่เคยพิจารณาพิพากษาไว้แล้วนั้นเป็นแนวทางในการตัดสินคดีโดยลักษณะดังกล่าวคำพิพากษา จึงเป็น “ที่มา” (Source) ของกฎหมาย (หยุด แสงอุทัย, 2520) การใช้จารีตประเพณีในการตัดสินคดีในลักษณะดังกล่าวนั้นเป็นการยอมรับจารีตประเพณีในแต่ละท้องถิ่นเป็นกฎหมายทั่วไป ซึ่งเท่ากับในทุกท้องถิ่นมีกฎหมายอยู่แล้วคือจารีตประเพณีของท้องถิ่นนั้น ฉะนั้นเมื่อเกิดปัญหาคดีความ จึงต้องนำคดีที่เกิดขึ้นไปปรับใช้กับจารีตประเพณี แต่อาจจะเกิดข้อสังเกตว่า บทลงโทษทางอาญาจะใช้หลักเกณฑ์ใดมาเป็นมาตรฐาน ซึ่งเป็นกรณีการลงโทษทางอาญาได้พัฒนามาจากจารีตประเพณีเช่นเดียวกัน จะหนักเบาอย่างไรเป็นไปตามจารีตประเพณีและหลักความยุติธรรมที่คนในสังคมยอมรับโดยทั่วกัน ซึ่งหลักในการพิจารณาคดีดังกล่าวได้พัฒนามาแล้วหลายร้อยปีเกิดคำพิพากษาทั่วประเทศจำนวนมากและเป็นที่ยอมรับของประชาชน ดังนั้นปัญหาในการใช้อำนาจในการกลั่นแกล้งโดยการตัดสินคดีให้ผิดเพี้ยนไปจากแนวคำพิพากษาเดิมจึงกระทำได้อย่าง กล่าวคือ การที่ศาลพิพากษารณใดแล้วทำให้มีหลักเกณฑ์ขึ้น ดังนั้น คำพิพากษาของศาลจึงเป็นการจัดระเบียบและเกิดหลักเกณฑ์ขึ้นที่ละเล็กละน้อย เพื่อให้เกิดความ

เหมาะสมและเกิดความยุติธรรมในแต่ละคดี และจารีตประเพณีดังกล่าวทำให้เกิดหลักเกณฑ์ขึ้นใหม่ที่ชัดเจนถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของประชาชน อีกทั้งเป็นมาตรฐานสำหรับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลต่อไปด้วย

จากลักษณะรูปแบบของการเกิดขึ้นและพัฒนารองระบบศาลเดี่ยวดังกล่าว จึงสามารถที่จะพิจารณาคดีได้ทุกลักษณะของคดี ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครอง หรือลักษณะใด เนื่องจาก

1. ทุกหนทุกแห่ง มีจารีตประเพณีอยู่แล้ว ซึ่งถือได้ว่ามีกฎหมายอยู่ทั่วไป สามารถนำคดีความที่เกิดขึ้นไปปรับใช้กับจารีตประเพณีได้ในทุกกรณี อีกทั้ง ศาลสามารถจะสร้างหลักเกณฑ์ขึ้นมาใช้ได้

2. แนวคำพิพากษาที่ใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาคดีที่เกิดขึ้นใหม่นั้น มีจำนวนมากสะสมมาเป็นเวลาหลายร้อยปีเป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาคดีได้ทุกเรื่อง ทั้งคดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครอง มีหลักกฎหมายที่ศาลได้วางหลักเกณฑ์ไว้เป็นที่มั่นคงยอมรับได้

คดีปกครองซึ่งเป็นคดีความระหว่างรัฐกับเอกชน ซึ่งในช่วงที่มีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ รัฐจะมีอำนาจเหนือเอกชน ซึ่งเอกชนไม่สามารถฟ้องรัฐได้ (คำพิพากษาที่ 520 ปี 121) แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไประบบการเมืองการปกครองเปลี่ยนแนวความคิดของผู้คน เปลี่ยนขนบธรรมเนียมประเพณีย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แนวคำพิพากษาก็จะเปลี่ยนแปลงไปตามจารีตประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง หรือคดีอาญา หรือคดีปกครอง ใช้ศาลยุติธรรมเพียงศาลเดียวในการพิจารณาพิพากษาคดีหมายถึง ไม่ต้องแยกเป็นคดีปกครองขึ้นศาลปกครอง ด้วยเหตุนี้ ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแองโกลแซกซอน หรือกฎหมายจารีตประเพณี จึงไม่มีศาลปกครองแยกต่างหากจากศาลยุติธรรม ระบบศาลดังกล่าวเรียกว่า “ระบบศาลเดี่ยว”

การเกิดของระบบศาลเดี่ยวต้องใช้เวลายาวนาน ซึ่งจะเป็นบรรทัดฐานที่มั่นคงจนเป็นที่ยอมรับ ด้วยเหตุนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) จึงทรงเลือกใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรในการปฏิรูประบบกฎหมายและศาลของไทย และองค์ประกอบที่จะทำให้ระบบศาลเดี่ยวมีความมั่นคงเป็นที่ยอมรับของประชาชน และองค์กรที่บัญญัติกฎหมาย องค์ประกอบที่สำคัญ คือผู้พิพากษาต้องมีความซื่อสัตย์

สุจริต เพราะผู้พิพากษาจะมีแต่ความรู้อย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะให้สังคมยอมรับได้ ต้องมีความสุจริตและยุติธรรมด้วย เนื่องจากคำพิพากษาแต่ละคำพิพากษา หลักกฎหมายที่นำมาใช้พิพากษาในแต่ละคดีจะต้องมีความชัดเจนและเป็นที่ยอมรับได้ด้วย การที่ระบบศาลเดียวของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีอยู่ได้อย่างคงทนถาวร เพราะมีประชาชนยอมรับและที่สำคัญองค์กรที่บัญญัติกฎหมาย รัฐสภายอมรับกฎหมายที่เกิดจากคำพิพากษา ส่วนกฎหมายที่บัญญัติโดยรัฐสภาเป็นเพียงกฎหมายเฉพาะเรื่อง

สำหรับประเทศไทยก่อนที่จะตั้งกระทรวงยุติธรรม ศาลไทยมีหลายศาล และกระจัดกระจายอยู่ในหลายหน่วยงาน (แสวง บุญเฉลิมวิภาส, 2542) และผู้ตัดสินคดียังขาดความรู้ความสามารถ และขาดความซื่อสัตย์สุจริต จนกระทั่งต้องออกกฎหมาย ตั้งหน่วยงานออกไปตรวจสอบควบคุมการทำงานของศาลที่อยู่ในหัวเมืองที่ห่างไกล ซึ่งเป็นอุปสรรคในการปฏิรูปศาลในขณะนั้น และหลังจากจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมแล้ว จึงได้รวบรวมเอาศาลที่อยู่ในหน่วยงานต่างๆ เข้ามาสังกัดกระทรวงยุติธรรมและจัดตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้นในกระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นจุดกำเนิดโรงเรียนกฎหมายของไทย แต่เนื่องจากในขณะนั้นประเทศไทย ยังไม่มีครูอาจารย์วิชากฎหมาย จึงต้องใช้ผู้สำเร็จการศึกษากฎหมายมาจากต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษ ดังนั้น การสอนกฎหมายจึงใช้ระบบกฎหมายของอังกฤษมาสอน เป็นส่วนหนึ่งที่ระบบกฎหมายจารีตประเพณี เข้ามาสู่ระบบกฎหมายของไทย และอีกส่วนหนึ่ง คือศาลผู้พิพากษาส่วนหนึ่งก็เป็นผู้สำเร็จการศึกษามาจากประเทศอังกฤษเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ ระบบกฎหมายของอังกฤษจึงเข้ามาอยู่ในระบบกฎหมายไทย และในยุคต่อๆ มา มีนักเรียนไทยไปเรียนที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและสำเร็จกลับมาเป็นอาจารย์และเป็นศาลกันมากขึ้น ทำให้ระบบกฎหมายและศาลนำเอาระบบกฎหมายจารีตประเพณี หรือกฎหมายแองโกลแซกซอนเข้ามาในระบบกฎหมายของไทย

ในขณะเดียวกันประเทศไทยได้นำระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เข้ามาใช้ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ให้ร่างประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งขึ้นมาใช้ และในระบบของศาลได้นำศาลที่กระจัดกระจายอยู่ในหน่วยงานต่างๆ มาสังกัดในกระทรวงยุติธรรม เรียกว่า “ศาลยุติธรรม” และคดีทั้งหลายทั้งปวงซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรม ประเทศไทยได้ใช้ศาล

ยุติธรรมพิจารณาคดีทั้งปวงตั้งแต่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) (กิตติศักดิ์ ปกติ, 2556) จนมาถึงปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ทำให้ประเทศไทยเกิดศาลใหม่ขึ้นมาอีก 2 ศาล คือศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง แยกต่างหากไปจากศาลยุติธรรม รวมเวลาที่ประเทศไทยมีศาลยุติธรรมพิจารณาคดีทั้งปวงเพียงศาลเดียว (ยกเว้นศาลทหาร) มาเป็นเวลา 115 ปีกว่า ที่จะเกิดศาลปกครองขึ้นในประเทศไทยและเปิดใช้เมื่อปี พ.ศ. 2542

ระบบศาลคู่

ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) พัฒนาระบบศาลเป็นระบบศาลเดียว และในขณะเดียวกันระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรพัฒนาระบบศาลเป็นระบบศาลคู่ หมายความว่า คดีทั่วไป ทั้งคดีแพ่ง คดีอาญา อยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรม แต่คดีปกครองอยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครอง ส่วนในระบบศาลเดียวไม่ว่าคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีปกครอง อยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรมเช่นเดียวกัน สาเหตุที่แยกระบบกฎหมายและระบบศาล เนื่องจากพัฒนาการของกฎหมายและศาลมีความแตกต่างกัน ระบบกฎหมายจารีตประเพณียึดถือจารีตประเพณีเป็นกฎหมายทั่วไป เมื่อเกิดกรณีพิพาทเป็นคดีความ ศาลจะนำคดีไปประยุกต์ใช้กับจารีตประเพณีและพิพากษาคดีแล้ว คำพิพากษานั้นจะเป็นแนวทางของคดีความในลักษณะเดียวกันที่เกิดขึ้นในภายหลัง ดังนั้น ไม่ว่ากรณีพิพาทเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีปกครอง ศาลยุติธรรมสามารถพิพากษาได้ทุกคดี

ในทางตรงกันข้ามในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร มีบทบัญญัติของกฎหมายในแต่ละเรื่อง ได้บัญญัติไว้อย่างครอบคลุมแล้ว เมื่อเกิดกรณีพิพาทเป็นคดีความ “ศาลนำเอาหลักทั่วไปที่กฎหมายบัญญัติไว้ในแต่ละเรื่องไปประยุกต์ใช้กับแต่ละคดี” (กิจบัติ ก้องเบญจสุข, 2561) กล่าวคือ ศาลใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปมาใช้กับคดีแต่ละคดีจะทำให้ทราบว่าการตัดสินอย่างไร จะลงโทษอย่างไรในทางอาญาหรือในทางแพ่ง จะต้องชดใช้หนี้สินกันอย่างไร หรือในทางปกครองจะสั่งให้รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการอย่างไร ในคดีอาญาหากไม่มีกฎหมายบัญญัติ

ว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดจะลงโทษไม่ได้ ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายประมวลกฎหมายยึดถือตัวบทกฎหมายเป็นสำคัญ หรือคำพิพากษาที่เคยพิพากษาไว้แล้วเป็นระบบกฎหมายจารีตประเพณี

ระบบศาลคูมิได้เกิดขึ้นมาพร้อมกับกฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่เกิดขึ้นหลังจากเกิดระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากในช่วงที่ในทวีปยุโรปปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การฟ้องรัฐหรือฟ้องผู้มีอำนาจปกครองเป็นเรื่องยาก แต่หลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องของอำนาจปกครองก็เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ในระบอบประชาธิปไตยอำนาจปกครองเป็นของประชาชนและประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนั้นเพื่อประชาชนเอง โดยมีฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้บัญญัติกฎหมายให้แก่ศาล (อำนาจตุลาการ) และให้แก่อำนาจบริหาร เพราะฉะนั้น ศาลและอำนาจบริหารจะต้องใช้อำนาจตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายที่รัฐสภาบัญญัติเป็นกฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายที่วางหลักทั่วไป (General Principles) ศาลมีหน้าที่เพียงนำกฎหมายที่รัฐสภาบัญญัติไว้ใช้ด้วยการตีความกฎหมายให้เข้ากับคดีแต่ละคดีโดยมีหลักในการตีความเรื่อง “หลักกฎหมาย” ดังนั้น การตีความกฎหมายจึงตีความแบบกว้าง เพื่อที่จะได้ใช้เป็นหลักฐานในการพิจารณาตัดสินที่เกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ใหม่ๆ เพราะบทบัญญัติของกฎหมายไม่สามารถบัญญัติให้ครอบคลุมได้ทั้งหมดอย่างเจาะจง ดังนั้น ศาลของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย ยึดถือตัวบทกฎหมายเป็นสำคัญที่สุด มิได้ยึดถือคำพิพากษาเช่นในระบบกฎหมายจารีตประเพณี ผู้พิพากษาไม่ผูกพันกับคำพิพากษาของศาลที่พิพากษามาก่อนหน้านั้น ถ้าเห็นด้วยกับคำพิพากษาที่ผ่านมาก็พิพากษาไปตามกัน หากไม่เห็นด้วยก็พิพากษาไปตามที่ตนเห็นสมควร โดยมีตัวบทกฎหมายและหลักกฎหมายอ้างอิงประกอบ ดังนั้น หลักกฎหมายจึงเกิดจากคำพิพากษา

สาเหตุที่เกิดศาลปกครอง เกิดจากแนวความคิดที่ว่าหน้าที่ของรัฐบาลดำเนินการบริการสาธารณะนั้น ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติและการดำเนินการนั้น เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมิใช่เพื่อประโยชน์ของส่วนตน ดังนั้น การกระทำดังกล่าวหากเกิดความเสียหายขึ้นโดยมิได้ตั้งใจ จะได้รับผิดเช่นบุคคลทั่วไปไม่ได้ จะใช้หลักพิจารณาตัดสินเดียวกับศาลยุติธรรมจึงไม่เป็นการเหมาะสมและคู่ความมีสถานะทางกฎหมายไม่เท่ากัน คือฝ่ายหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจปกครองตามกฎหมาย

อีกฝ่ายหนึ่งเป็นประชาชน ทั้งสองฝ่ายมีสถานะทางกฎหมายไม่เท่ากัน การที่จะให้ศาลยุติธรรมพิจารณาคดีใช้หลักกฎหมายเดียวกันเสมือนสถานะทางกฎหมายเท่ากัน จึงจะเกิดความไม่ยุติธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย ด้วยเหตุนี้ ศาลปกครองได้พัฒนาขึ้นในประเทศฝรั่งเศสและประเทศอื่นๆ ในยุโรปภาคพื้นทวีป

สำหรับประเทศไทยเกิดศาลปกครองขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (ฉบับที่ 16) และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มีอำนาจหน้าที่พิจารณาคดีต่อไปนี้

ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในเรื่องดังต่อไปนี้

1. คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดเนื่องจากกระทำโดยไม่อำนาจหรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้นหรือโดยไม่สุจริตหรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็นหรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ

2. คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร

3. คดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือความรับผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือจากกฎ คำสั่งปกครอง หรือคำสั่งอื่น หรือจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร

4. คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง

5. คดีที่มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฟ้องคดีต่อศาลเพื่อบังคับให้บุคคลต้องกระทำหรือละเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด

6. คดีพิพาทเกี่ยวกับเรื่องที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครอง เรื่องดังต่อไปนี้ไม่อยู่ในอำนาจศาลปกครอง

เรื่องดังต่อไปนี้ไม่อยู่ในอำนาจศาลปกครอง

1. การดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร
2. การดำเนินการของคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ

3. คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากรศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลล้มละลาย หรือศาลชำนาญพิเศษอื่น (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542, มาตรา 9)

อีกทั้ง ศาลปกครองมีอำนาจออกคำบังคับ ในการพิพากษาคดีศาลปกครองมีอำนาจกำหนดคำบังคับอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

1. สั่งให้เพิกถอนกฎหรือคำสั่งหรือสั่งห้ามการกระทำทั้งหมดหรือบางส่วนในกรณีที่มีการฟ้องว่าหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1)

2. สั่งให้หัวหน้าหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามหน้าที่ภายในเวลาที่ศาลปกครองกำหนด ในกรณีที่มีการฟ้องว่าหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร

3. สั่งให้ใช้เงินหรือให้ส่งมอบทรัพย์สินหรือให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการโดยจะกำหนดระยะเวลาและเงื่อนไขอื่น ๆ ไว้ด้วยก็ได้ ในกรณีที่มีการฟ้องเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือความรับผิดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือการฟ้องเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง

4. สั่งให้ถือปฏิบัติต่อสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่มีการฟ้องให้ศาลมีคำพิพากษาแสดงความเป็นอยู่ของสิทธิหรือหน้าที่นั้น

5. สั่งให้บุคคลกระทำหรือละเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542, มาตรา 72 วรรคหนึ่ง (1)-(5)) ในการมีคำบังคับดังกล่าว ศาลปกครองมีอำนาจกำหนดว่าจะให้มียกเว้นหลังหรือไม่ยกเว้นหลังหรือมีผลไปในอนาคตถึงขณะใดขณะหนึ่งได้ หรือจะกำหนดให้มียกเว้นอย่างไรก็ได้ ทั้งนี้ ตามความเป็นธรรมแห่งกรณี (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542, มาตรา 72

วรรคสอง) ในกรณีที่ศาลปกครองมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้เพิกถอนกฎ ให้มีการประกาศผลแห่งคำพิพากษาดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษา และให้การประกาศดังกล่าวมีผลเป็นการเพิกถอนกฎนั้น (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542, มาตรา 72 วรรคท้าย)

ระบบการพิจารณาคดี

ระบบการพิจารณาคดีพัฒนาควบคู่มากับกฎหมายเป็นผลมาจากขนบธรรมเนียมประเพณีและระบบการปกครอง ทำให้ระบบการพิจารณาคดีต้องพัฒนาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คนในสังคม หากกระบวนการยุติธรรมไม่มั่นคงไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม สังคมนั้นเปรียบเสมือนอยู่ในสภาพของสงครามจะมีแต่ความวุ่นวายและอันตราย เพราะประชาชนจะหาความเป็นธรรมและตัดสินความผิดถูกกันเอง ซึ่งในปัจจุบันระบบการพิจารณาคดีมีอยู่ 2 ระบบ คือการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาและการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน

1. การพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา

การพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) มีที่มาจากประเทศอังกฤษและกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ แคนาดา รวมทั้งกลุ่มประเทศอาณานิคมของอังกฤษ ก่อนมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คดีส่วนใหญ่เป็นคดีแพ่ง คดีอาญา ซึ่งคู่ความเกิดปัญหาเป็นคดีความกัน เกิดจากฝ่ายหนึ่งกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งหรือต่างฝ่ายต่างกล่าวหากัน จึงเป็นคู่ต่อสู้กันในคดีความ ในเมื่อต่างฝ่ายต่างกล่าวหากันหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งกระทำความผิด จึงเป็นหน้าที่ของผู้กล่าวหาจะต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงให้เห็นว่าตนเป็นฝ่ายถูก อีกฝ่ายหนึ่งต้องหาพยานหลักฐานมาหักล้างข้อกล่าวหา นั้น ศาลหรือผู้พิพากษาเป็นเพียงคนกลางที่ชี้ชั่งน้ำหนักจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาแสดงต่อศาล ว่าพยานหลักฐานของฝ่ายใดมีความเชื่อถือกว่ากัน การพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาเน้นบทบาทและความสำคัญแก่คู่ความใน

การที่จะนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลและเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการต่อสู้ในคดี ดังนั้น บทบาทของผู้พิพากษามีหน้าที่เป็นกรรมการตัดสิน คู่ความจะต้องต่อสู้กันด้วยพยานหลักฐานให้ปรากฏความเป็นจริง

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้การพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาจะใช้ระบบกล่าวหาเหมือนกัน แต่หลักการในการพิจารณาคดีจะแตกต่างกัน ในคดีอาญาต้องใช้หลักกฎหมายอาญาซึ่งในปัจจุบันการพิสูจน์กันด้วยพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบในคดีโดยฝ่ายกล่าวหาจะต้องพิสูจน์ให้ศาลปราศจากข้อสงสัยที่ข้อบด้วยกฎหมายอาญาว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง ด้วยเหตุนี้ คู่ความจะต้องแสดงหลักฐานที่เป็นที่น่าเชื่อถือได้โดยปราศจากข้อสงสัย ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาจะต้องหาพยานหลักฐานทำลายความน่าเชื่อถือของผู้กล่าวหา และศาลจะเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดด้วยหลักการและเหตุผล หากยังมีข้อสงสัยในคดีอาญา ศาลจะยกประโยชน์ให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย เพราะหากตัดสินผิดพลาดจะกระทบถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย การพิจารณาคดีอาญาใช้ “หลักกฎหมายอาญา” ไม่ใช่หลักกฎหมายมหาชน เพราะกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายอาญามีบทลงโทษทางอาญามีใช้กฎหมายมหาชน กฎหมายอาญาและกฎหมายมหาชน มีองค์ประกอบที่แตกต่างกัน หลักการในการพิจารณาคดีและผลแห่งคดี ที่จะกระทบต่อบุคคลและสังคมแตกต่างกัน ส่วนในการพิจารณาคดีแพ่ง ใช้ระบบกล่าวหาเช่นเดียวกับกับคดีอาญา ผลแห่งคดีกระทบเฉพาะคู่ความ ดังนั้น หลักที่จะใช้ในการพิจารณาคดีจึงใช้ “หลักกฎหมายแพ่ง” (หลักกฎหมายเอกชน)

ประเทศไทยเริ่มใช้ กระบวนพิจารณาดีในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ในศาลยุติธรรม เช่นเดียวกับกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ การพิจารณาคดีในระบบกล่าวหานี้ ศาลจะให้โอกาสอย่างเต็มที่แก่คู่ความที่จะนำพยานหลักฐานมาต่อสู้หักล้างกันได้อย่างอิสระตามบทบัญญัติของกฎหมายต่อหน้าศาล โดยมีทนายความของคู่ความแต่ละฝ่ายสามารถถามค้านได้อย่างอิสระและเต็มความสามารถ ดังนั้น พยานหลักฐานที่จะใช้รับฟังในการพิจารณาพิพากษาคดีจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ได้นำมาเสนอต่อหน้าศาลเท่านั้น และการพิจารณาคดีต้องพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย (พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477, มาตรา 172) เว้นแต่จะอนุญาต

จากศาลให้ดำเนินการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยก็ได้ ถ้าศาลเห็นว่ามิเหตุอันสมควร

ในการพิจารณาคดีของระบบกล่าวหานี้ ศาลเป็นเพียงกรรมการที่จะควบคุมในการต่อสู้คดีให้มีความสุจริตเป็นธรรม ส่วนเรื่องพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของคู่ความแต่ละฝ่ายเมื่อแต่ละฝ่ายนำพยานหลักฐานมาต่อสู้กันต่อหน้าศาลจนครบถ้วนแล้ว จะเป็นหน้าที่ของศาลในการพิจารณาคดีตามหลักกฎหมายและข้อเท็จจริงที่ปรากฏต่อหน้าศาล เรียกกระบวนนี้ว่า “ระบบกล่าวหา” แต่ในปัจจุบันการพิจารณาคดีศาลยุติธรรม กฎหมายยังบัญญัติให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมได้เอง หรือเรียกพยานที่สืบไปแล้วมาสืบใหม่ได้โดยไม่ต้องมีคู่ความฝ่ายใดร้องขอ (พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา พ.ศ. 2477, มาตรา 86 วรรคสาม) และในคดีผู้บริโภคให้อำนาจศาลในการเรียกพยานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร (พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 33) หรือให้อำนาจศาลในการขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นต่อศาลได้ (พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 36) หรือให้อำนาจศาลในการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติม เรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ได้ โดยไม่ต้องมีคู่ความฝ่ายใดร้องขอ (พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 37) และยังกำหนดให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน และให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีได้ แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม (พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 34)

2. การพิจารณาคดีในระบบไต่สวน

ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก เนื่องจากก่อนปฏิวัติประเทศฝรั่งเศสปี ค.ศ. 1789 ศาสนาคริสต์เข้ามามีอิทธิพลในการปกครองและพิจารณาคดี (ศฤงคาร พันธบุรุษ, 2560) ซึ่งการพิจารณาคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส ได้นำรูปแบบการไต่สวนของคริสต์ศาสนามาใช้ และได้พัฒนาเรื่อยมาหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย และการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนในปัจจุบัน

วิธีการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนนั้น ผู้พิพากษาเป็นผู้มีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ตั้งแต่เริ่มโดยรวบรวบหลักฐานต่างๆ ที่จะสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาคดี ซึ่งกระบวนการเช่นนี้ไม่มีในระบบกล่าวหา การนำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีส่วนหนึ่งเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความ หากคู่ความมีสถานภาพทางกฎหมายที่แตกต่างกันระหว่างรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน พยานเอกสารต่างๆ นั้น เป็นเอกสารหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ การที่คู่ความจะไปนำพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของผู้มีอำนาจนั้นเป็นการยาก ประชาชนจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบในการหาพยานหลักฐาน ดังนั้น การที่ศาลเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสืบหาพยานหลักฐานจะทำให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น หากให้คู่ความหรือคู่ความต่างหาพยานหลักฐานมาสู้กันต่อหน้าศาล เช่นในระบบกล่าวหาจะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีปกครองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจตามกฎหมายหรือละเว้นการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจปกครอง ซึ่งเป็นอำนาจผูกพันและอำนาจดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ด้วยเหตุนี้ ศาลจึงต้องเป็นผู้สืบหาข้อเท็จจริง พร้อมทั้งนำหลักการใช้อำนาจปกครองในการพิจารณาการใช้อำนาจปกครองของเจ้าหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจดุลพินิจหรืออำนาจผูกพัน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม เพราะคู่ความมีสถานภาพทางกฎหมายไม่เท่าเทียมกัน และผลของการพิจารณาคดีสันติคดีจะเป็นการวางบรรทัดฐานในการใช้อำนาจปกครองต่อไป

ประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) โดยศาลยุติธรรมใช้กระบวนการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา ตามกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ต่อมาหลังจากได้มีการจัดตั้งศาลปกครอง (Administrative Court) ขึ้นในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2542 โดยนำระบบการไต่สวน มาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งแตกต่างจากบทบัญญัติของกฎหมายทั่วไป ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะและในขณะเดียวกันยังคงให้ความเป็นธรรมแก่ปัจเจกชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ในคดีพิพาทที่ขึ้นสู่ศาลปกครองเป็นเรื่องของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีข้อพิพาทกับเอกชน ซึ่งการพิจารณาคดีศาลจะใช้วิธีการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากคู่ความในคดี ทั้งจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์ครบถ้วน

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความเท่าเทียมกันระหว่างคู่ความที่มีสถานภาพทางกฎหมายไม่เท่าเทียมกัน ให้เกิดความเป็นธรรมและประกันความยุติธรรมของคู่ความ ศาลจึงเป็นผู้สืบเสาะหาพยานหลักฐาน นอกจากนั้น ศาลยังรับฟังความจากคู่ความโดยเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายได้ชี้แจงแสดงเหตุผลและหลักฐานประกอบข้ออ้างของตน ตลอดจนให้โอกาสในการแก้ข้อกล่าวหาของอีกฝ่ายหนึ่งอย่างเสมอภาคกัน อย่างไรก็ตาม ศาลจะไม่รับฟังเพียงพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาให้ศาลเท่านั้น แต่ศาลจะแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมจนกว่าจะได้ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพียงพอ ที่ให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความได้และการพิจารณาพิพากษาคดีจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ เรียกว่า “หลักกฎหมายมหาชน” ไม่นำหลักกฎหมายอาญามาใช้ เพราะผลกระทบที่เกิดกับคู่ความและผลกระทบที่เกิดกับสังคมแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจปกครอง ซึ่งเป็นเรื่องการปกครองที่มีผลกระทบต่อส่วนรวม ดังนั้น การพิจารณาพิพากษาคดีจึงต้องวางหลักการและเหตุผลไว้อย่างชัดเจนเพื่อเป็นบรรทัดฐานในการใช้อำนาจปกครองต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนไม่ได้ตัดขาดจากกันอย่างสิ้นเชิง ซึ่งแต่ละระบบในการพิจารณาคดีนั้นมุ่งให้เกิดความยุติธรรมและความสงบสุขในสังคม (กิจบัติ ก้องเบญจกุล, 2561)

บทสรุป

ศาลและระบบการพิจารณาคดีของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน เนื่องจากมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน ในส่วนของประเทศไทยในสมัยกรุงสุโขทัย ถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางของอำนาจและความยุติธรรม ดังนั้นพระมหากษัตริย์จึงเป็นผู้ตัดสินคดีเองโดยยึดหลักความสุจริต ความยุติธรรม รวมถึงจารีตประเพณีที่มีอยู่ขณะนั้น ต่อมาสมัยกรุงศรีอยุธยาเมื่ออาณาจักรกว้างขวางพระมหากษัตริย์ได้ส่งผู้ปกครองหัวเมืองไปจากเมืองหลวง ทำหน้าที่ปกครองหัวเมืองและพิจารณาคดี จึงมีศาลอยู่ในหน่วยงานต่างๆ ทำให้เกิดศาลขึ้นหลายศาล แต่ละศาลใช้คัมภีร์พระธรรมศาสตร์เป็นหลักในการพิจารณาคดีตัดสินคดี และได้ใช้มาจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) จึงได้รวบรวมศาลที่อยู่

ในหน่วยงานต่างๆ มาอยู่ในกระทรวงยุติธรรม ยกเว้นศาลทหารยังคงสังกัดกระทรวงกลาโหม และตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้นเป็นครั้งแรกในกระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาระบบศาลไทยได้พัฒนาขึ้นมาตามลำดับ จนกระทั่งประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ศาลไทยมี 4 ศาล คือ

1. ศาลยุติธรรม ใช้ระบบกล่าวหา ใช้หลักกฎหมายอาญาหรือกฎหมายเอกชนแล้วแต่กรณี
2. ศาลปกครอง ใช้ระบบไต่สวน ใช้หลักกฎหมายมหาชน
3. ศาลทหาร ใช้ระบบกล่าวหา ใช้หลักกฎหมายอาญา
4. ศาลรัฐธรรมนูญ ใช้ระบบไต่สวน ใช้หลักกฎหมายมหาชน

เอกสารอ้างอิง

- กิจบตี ก้องเบญจบุษ. (2561). *หลักกฎหมายมหาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กิตติศักดิ์ ปกติ. (2556). *การปฏิรูประบบกฎหมายไทยภายใต้อิทธิพลยุโรป*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (2549). *บันทึกเรื่องการปกครองของไทยสมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477
- พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาความทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539.
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาความเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534.
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลายให้จัดตั้งศาลล้มละลาย พ.ศ. 2542.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542.

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 96 ตอนที่ 76 ฉบับ พิเศษ, 11 พฤษภาคม 2522, หน้า 1.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอน 25 ก., 8 เมษายน 2542, หน้า 10.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอน 94 ก., 10 ตุลาคม 2542, หน้า 1.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอน 70 ก., 30 สิงหาคม 2559, หน้า 1.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอน 107 ก., 20 ธันวาคม 2559, หน้า 10.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอน 10 ก., 24 มกราคม 2560, หน้า 24.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอน 34 ก., 20 มีนาคม 2562, หน้า 18.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอน 50 ก., 16 เมษายน 2562, หน้า 69.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 177 ตอน 7 ก., 8 กันยายน 2563, หน้า 1.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 138 ตอน 10 ก., 6 กุมภาพันธ์ 2564, หน้า 1.

รุจน์ หาเรือนทอง. *ระบบศาลของประเทศไทย*, สืบค้นจาก <https://www.sw2.ac.th/images/user/root/soc31102/04soc3110201.pdf>

ศฤงคาร พันธุ์พงศ์. (2560). *ประวัติศาสตร์ยุโรป 2* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

แสง บัญเฉลิมวิภาส. (2542). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

หยุด แสงอุทัย. (2520). *คำบรรยายความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Krusutee. (2553). *ระบบศาลไทย*. สืบค้นจาก http://krusutee.blogspot.com/2010/11/blogpost_07.html.

ความรับผิดของท้องถิ่นอังกฤษต่อเหตุรำคาญจากน้ำท่วม

Liability of Local Authorities in England for Flooding Nuisance

ปีติเทพ อู๋ยูนยง¹

Pedithep Youyuenyong²

บทคัดย่อ

ท้องถิ่นของประเทศอังกฤษมักมีภาระหน้าที่ในการลดความเสี่ยงต่อประชาชน และทรัพย์สินจากสถานการณ์น้ำท่วม ซึ่งตามมาตรา 79 (1) (h) แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ค.ศ. 1900 ได้วางหลักเกณฑ์กำหนดเหตุรำคาญอันเนื่องมาจากทางน้ำเอาไว้ ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้บังคับใช้ทั้งประเทศอังกฤษ ประเทศเวลส์และประเทศสกอตแลนด์ ในขณะที่ท้องถิ่นของประเทศไทยถูกกำหนดให้มีภาระหน้าที่ในการบำรุงรักษาซ่อมแซมเส้นทางสัญจรเพื่อลดความเสี่ยงไม่ให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนและทรัพย์สินหากเกิดสถานการณ์น้ำท่วมขึ้น แต่ท้องถิ่นของอังกฤษกลับไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายในการที่จะปกป้องทรัพย์สินของเอกชนจากสถานการณ์น้ำท่วม ท้องถิ่นของอังกฤษจึงมีหน้าที่เพียงแค่ทำให้ทางน้ำไหลได้สะดวกมิให้มีสิ่งกีดขวางอันเป็นอุปสรรคต่อทางเดินน้ำ ท้องถิ่นของอังกฤษก็ยังมีหน้าที่ระบายน้ำจากถนนในชุมชน ถนนเชื่อมระหว่างชุมชน ทางหลวงและทางสาธารณะที่ทางราชการหรือท้องถิ่นได้สงวนเอาไว้เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้เส้นทางสัญจรเหล่านี้ปราศจากสถานการณ์น้ำท่วมที่อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ชุมชนหรือประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โดยรอบ (เช่น น้ำท่วมขัง) ด้วยเหตุนี้ท้องถิ่นจึงมีหน้าที่ในการบำรุงรักษาซ่อมแซมถนนหนทางท้องถิ่นให้ปราศจากน้ำที่ปล่อยให้เข้าท่วมขังและลดความเสี่ยงที่จะเกิดสถานการณ์น้ำท่วมในท้องถิ่น การซ่อมบำรุงทางระบายน้ำ

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, E-mail: pedithep.y@cmu.ac.th

²Assistant Professor Dr., Faculty of Law, Chiang Mai University

ก็เป็นอีกหนทางหนึ่งที่ลดเหตุรำคาญจากน้ำท่วมและป้องกันความเสียหายเกิดขึ้นต่อทรัพย์สินของประชาชนในท้องถิ่น คำพิพากษาศาลอุทธรณ์อังกฤษในคดี *Vernon Knight Associates v Cornwall Council* [2013] EWCA Civ 950 เห็นว่าการประเมินเส้นเลอปล่อยปลະละเลยไม่ยอมซ่อมบำรุงทางระบายน้ำของท้องถิ่นอย่างเหมาะสมเท่ากับว่าท้องถิ่นได้ก่อความเสียหายให้เกิดขึ้นกับธุรกิจหมู่บ้านพักตากอากาศในท้องถิ่น เมืองคอร์นวอลล์ บทความฉบับนี้มุ่งวิเคราะห์เหตุรำคาญจากน้ำท่วมภายใต้หลักความรับผิดในเหตุรำคาญซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ โดยไม่เพียงตั้งคำถามจากการวิเคราะห์คดี ธุรกิจหมู่บ้านพักตากอากาศในท้องถิ่นเมืองคอร์นวอลล์เท่านั้น แต่ยังวิเคราะห์ความรับผิดชอบของท้องถิ่นที่ตอบสนองต่อเหตุรำคาญจากน้ำท่วมควบคู่กันไป

คำสำคัญ: เหตุรำคาญจากน้ำท่วม, ท้องถิ่น, ความรับผิด, กฎหมายอังกฤษ

Abstract

Local authorities in England propose to do to minimise the risks to people and property from flooding. Additionally, section 79 (1) (h) of the Environmental Protection Act 1990 applies to statutory nuisances in relation to watercourses. It covers statutory nuisances in England, Wales and Scotland. While they are required to maintain our roads to reduce the risks to people and property from flooding as much as possible, the local authorities in England do not have a statutory duty to prevent properties from flooding. The local councils in England have a duty to keep the watercourse clear of any obstruction to flow. They also have a duty to drain the road, street, highway or thoroughfare or any other place which is commonly used by the public to remove a flooding nuisance (i.e. water on the surface). The local council in England has a duty to maintain the local roads to reduce the amount of standing water and reduce the risks of flooding. The drainage maintenance can minimise flooding nuisance and prevent local people's property damage. The decision of the Court of

Appeal in *Vernon Knight Associates v Cornwall Council* [2013] EWCA Civ 950 clarifies the negligent failure to provide appropriate drainage maintenance and road repair services had led to its drains flooding to an entire holiday village in Cornwall. This article assesses whether flooding nuisance on complaint do indeed satisfy the principle of liability for natural nuisance, questioning not only the decision in holiday village case but also the legal responsibility of local authorities as a response to the flooding nuisance more generally.

Keywords: Flooding Nuisance, Local Authorities, Liability, English Law

บทนำ

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่มักเผชิญกับสถานการณ์น้ำท่วม (Flood Events) อยู่บ่อยครั้ง เนื่องมาจากการเกิดฝนตกหนักหรือฝนตกอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานในหลายพื้นที่ หากประเทศอังกฤษประสบกับพายุฝนตกหนักรุนแรงต่อเนื่องติดต่อกันเป็นเวลานาน พายุฝนถล่มอังกฤษก็ย่อมทำให้เกิดน้ำท่วม ไม่ว่าน้ำท่วมจะเกิดขึ้นจากสถานะที่น้ำไหลเอ่อล้นจากเส้นทางน้ำแล้วน้ำไหลเข้าท่วมพื้นที่ซึ่งอยู่เหนือระดับน้ำก็ดีหรือน้ำท่วมจะเกิดขึ้นจากการระบายน้ำออกจากพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดไม่ทันแล้วทำให้เกิดน้ำท่วมขังในพื้นที่ก็ตาม ล้วนแล้วแต่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต สุขภาพ อนามัยและทรัพย์สินของประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่เกิดน้ำท่วมได้ (Environment Agency, 2009) ซึ่งท้องถิ่น (Local Authorities) ในประเทศอังกฤษส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์กับการเตรียมการรับมือสถานการณ์น้ำท่วมหลังฝนตกหนักหรือประสบการณ์การบริหารจัดการน้ำภายหลังจากฝนตกอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน ทั้งนี้กฎหมายอังกฤษหลายฉบับ (Royal Borough of Windsor & Maidenhead, 2014) เช่น พระราชบัญญัติ Flood and Water Management Act 2010 และพระราชบัญญัติ Highways Act 1980 ได้บัญญัติเอาไว้ที่ให้อำนาจแก่ท้องถิ่น ในการ

ปฏิบัติการทางปกครองหรือการทํานิติกรรมทางปกครองอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจัดการความเสี่ยงจากภาวะน้ำท่วม (Flood Risk) กล่าวอีกนัยหนึ่งท้องถิ่นอังกฤษมีอำนาจตามกฎหมายในการปฏิบัติการทางปกครองหรือทํานิติกรรมทางปกครองเพื่อลดโอกาสที่จะเกิดน้ำท่วมที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต สุขภาพ อนามัยและทรัพย์สินของประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น อันที่จริงท้องถิ่นของประเทศอังกฤษอาจไม่ใช่หน่วยงานรัฐในการบริหารจัดการสถานการณ์น้ำท่วมเพียงหน่วยงานเดียวเท่านั้น หากแต่กฎหมายอังกฤษได้บัญญัติให้อำนาจแก่หน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้หน่วยงานรัฐ อื่นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสถานการณ์น้ำท่วมอีกด้วย เมื่อมีกฎหมายอังกฤษให้อำนาจแก่ท้องถิ่นในการบริหารจัดการความเสี่ยงจากสถานการณ์น้ำท่วมเพื่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต สุขภาพ อนามัยและทรัพย์สินของประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นน้อยที่สุด นั้นหมายความว่าท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่ (Duty) (Wynn, 2004) ที่กฎหมายอังกฤษได้บัญญัติเอาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจนว่า ให้ท้องถิ่นกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดๆ เพื่อบริหารจัดการความเสี่ยงจากสถานการณ์น้ำท่วมและป้องกันผลร้ายที่อาจเกิดขึ้นจากสถานการณ์น้ำท่วมต่อประชาชนทั่วไป แต่หากท้องถิ่นงดเว้นไม่กระทำตามหน้าที่ที่กฎหมายบัญญัติเอาไว้ (Omitted to be Done) (Evans & Dixon, 2017) ที่จะต้องบริหารจัดการความเสี่ยงจากสถานการณ์น้ำท่วมเพื่อป้องกันหรือบรรเทาสถานการณ์น้ำท่วมให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต สุขภาพ อนามัยและทรัพย์สินของประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นน้อยที่สุด เช่นนี้แล้วถ้าการงดเว้นไม่กระทำหน้าที่ป้องกันผลร้ายจากสถานการณ์น้ำท่วมที่อาจเกิดขึ้นต่อประชาชนในท้องถิ่น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว การที่ท้องถิ่นไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตามหน้าที่ควบคุมหรือบริหารจัดการสถานการณ์น้ำท่วมที่เกิดขึ้นตามหน้าที่ตั้งแต่ก่อนเกิดสถานการณ์น้ำท่วมไปจนถึงหลังจากสถานการณ์น้ำท่วมได้สร้างความเสียหายให้กับประชาชนในท้องถิ่นแล้ว ดังนั้นหากการเกิดสถานการณ์น้ำท่วมได้สร้างความเสียหายต่อชีวิต สุขภาพ อนามัยและทรัพย์สินของประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ท้องถิ่นก็ต้องเผชิญกับความรับผิดที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์น้ำท่วม (Flood Liability)

อีกประการหนึ่ง ท้องถิ่นอังกฤษอาจเป็นผู้ก่อเหตุรำคาญจากน้ำท่วม (Flood Nuisance) ซึ่งได้แก่เหตุรำคาญตามกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ตามธรรมชาติ (Natural Nuisance) เหตุรำคาญในลักษณะนี้เกิดขึ้นจากการที่เจ้าของที่ดินใช้ที่ดินที่ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการใช้ที่ดินหรือการที่เจ้าของที่ดินสร้างสิ่งกีดขวางทางน้ำที่เป็นอุปสรรคในการระบายน้ำ จนเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดน้ำท่วมขังในที่ดินละแวกใกล้เคียงหรือเส้นทางสัญจรในบริเวณโดยรอบ น้ำท่วมขังที่เกิดขึ้นย่อมสร้างความเดือดร้อนรำคาญต่อเพื่อนบ้านหรือผู้ที่อาศัยอยู่ในละแวกใกล้เคียง ทำให้เพื่อนบ้านหรือผู้ที่อาศัยอยู่ละแวกใกล้เคียงได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินที่ควรคิดหรือคาดหมายในการใช้ที่ดินนั้น (Upton, 2014) เมื่อหากผู้เสียหายเป็นเพื่อนบ้านหรือผู้อยู่อาศัยอยู่ในละแวกใกล้เคียงที่เผชิญกับความเดือดร้อนรำคาญในลักษณะนี้แล้ว ย่อมถือเป็นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนรำคาญเป็นพิเศษจากการกระทำของเจ้าของที่ดิน จึงย่อมมีอำนาจฟ้องให้เจ้าของที่ดินชดเชยความเดือดร้อนนั้นได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งกฎหมายคอมมอนลอว์ถือว่าการกระทำของเจ้าของที่ดินเช่นว่านี้ เป็นเหตุอันอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญต่อประชาชนผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ซึ่งหากที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินที่ท้องถิ่นได้จัดให้หรือสงวนไว้เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันตามสภาพแห่งพื้นที่นั้น แล้วมีกฎหมายอังกฤษได้ให้อำนาจท้องถิ่นในการดูแลรักษาที่ดินดังกล่าว แล้วท้องถิ่นได้งดเว้นการกระทำอันเป็นผลให้เกิดน้ำท่วมขังที่สร้างความเสียหายให้กับประชาชนทั่วไปแล้ว เช่นว่านี้ท้องถิ่นย่อมมีฝ่าฝืนหน้าที่ (Breach of Duty) ที่จะต้องป้องกันผลร้ายจากสถานการณ์น้ำท่วมที่อาจเกิดขึ้นต่อประชาชนในท้องถิ่น ท้องถิ่นก็อาจต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์น้ำท่วม

บทความวิชาการนี้จึงสนใจศึกษาเหตุรำคาญจากน้ำท่วมตามกฎหมายคอมมอนลอว์และความรับผิดชอบของท้องถิ่นอังกฤษต่อเหตุรำคาญจากน้ำท่วม รวมทั้งหน่วยงานของท้องถิ่นอื่นๆ ที่กฎหมายอังกฤษได้กำหนดอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและแก้ปัญหา น้ำท่วมร่วมกับท้องถิ่น อาทิ ทางหลวงท้องถิ่น (Local Highway) ที่มีหน้าที่ตามกฎหมายอังกฤษรับผิดชอบในการซ่อมแซมก่อสร้าง บำรุงรักษาถนนและทางระบายน้ำของท้องถิ่น (Maintenance Responsibilities) ย่อมมีหน้าที่ควบคุมและจัดให้มีการ

ระบายน้ำอย่างทันท่วงที่ไม่ให้น้ำท่วมขังในบริเวณลแวกใกล้เคียงที่มีประชาชนอาศัยหรือชุมชนโดยรอบที่มีถนนเป็นเส้นทางสัญจร หากทางหลวงท้องถิ่นมีหน้าที่ซ่อมแซมถนน ไม่ทราบหรือไม่ตรวจสอบให้ดีกว่า มีความชำรุดบกพร่องของท้องถนนหรือทางระบายน้ำ จึงไม่ได้ซ่อมแซมหรือบำรุงรักษาอย่างทันท่วงที่ เป็นเหตุให้ประชาชนทั่วไปได้รับความเดือดร้อนรำคาญจากน้ำท่วมขัง อาจนับว่าเป็นความประมาทเลินเล่อของทางหลวงท้องถิ่น เช่นนี้แล้วทางหลวงท้องถิ่นก็ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ประชาชนเพราะตนมีหน้าที่จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางระบายน้ำตามกฎหมาย อีกทั้งบทความวิชาการฉบับนี้ยังมุ่งศึกษารวบรวมและวิเคราะห์คดีเหตุรำคาญจากน้ำท่วมตามกฎหมายคอมมอนลอว์อังกฤษที่ศาลอังกฤษได้เคยวินิจฉัยเอาไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดี *Vernon Knight Associates v Cornwall Council* [2013] EWCA Civ 950 (Williams, 2014) ที่ศาลอังกฤษได้เคยวินิจฉัยวางหลักเอาไว้ว่าทางหลวงท้องถิ่น อันเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดของสภาท้องถิ่น (owned by the City Council) (Ham, 2016) ต้องรับผิดชอบในเหตุรำคาญจากน้ำท่วมที่ตนได้ก่อขึ้น หากท้องถิ่นดังกล่าวไม่ได้กระทำตามหน้าที่รับผิดชอบในการซ่อมแซมก่อสร้างบำรุงรักษาถนนหรือทางระบายน้ำ

เหตุรำคาญที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ตามธรรมชาติ

เหตุรำคาญที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ตามธรรมชาติ (Natural Nuisance) หมายถึง เหตุหนึ่งเหตุใดที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (Naturally) ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่เพื่อนบ้านหรือประชาชนที่อยู่อาศัยในลแวกใกล้เคียงกับสถานที่ที่เกิดเหตุรำคาญหรือบ่อเกิดแห่งเหตุรำคาญ แล้วเหตุหนึ่งเหตุใดที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเป็นเหตุให้เกิดผลกระทบในด้านลบต่อสุขภาพ อนามัย ความปลอดภัยและความเป็นอยู่ที่ดีของเพื่อนบ้านหรือประชาชนที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง โดยเหตุรำคาญเช่นว่านี้เป็นเหตุที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (Natural Condition) กล่าวคือเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นมานั้นต้องเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ โดยที่ไม่ใช่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ (Nny act of a Human being) แต่อย่างใด (Noel, 1943) ตัวอย่างเช่น (ก) รากไม้ (Tree Root) เจริญเติบโตตามธรรมชาติรุกเข้ามาจากที่ดินของเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่

ติดกัน แล้วรากไม้ของไซเข้าไปยังอาคาร เคหสถาน สิ่งปลูกสร้าง สายไฟ ท่อระบายน้ำ ของประชาชน รวมทั้งกีดขวางถนนอันเป็นเส้นทางสัญจรหรือของไซเข้าไปยังทางเท้า ทำให้ทางเท้าได้รับความชำรุดเสียหาย (Wedderburn, 1958) (ข) รื้อต้นไม้ (Hedges) ที่เจ้าของที่ดินประสงค์จะปลูกเอาไว้ให้เป็นแนวต้นไม้เรียงชิดกัน ประกอบกับแนวต้นไม้ ดังกล่าวถูกตัดแต่งให้มีลักษณะเรียงชิดติดกันให้คล้ายกับกำแพง แล้วส่วนหนึ่งส่วนใด ของรื้อไม้ได้เจริญเติบโตตามธรรมชาติจนกิ่งไม้ รากไม้หรือใบไม้ได้ยื่นล้ำเข้าไปยังที่ดิน หรือสิ่งปลูกสร้างของเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง (Royal Horticultural Society, 2021) และ (ค) น้ำที่ไหลจากทางน้ำธรรมชาติ (Watercourse) น้ำผิวดิน (Surface Water) ทางระบายน้ำ (Drain) ซึ่งไหลเพราะระบายตามธรรมชาติหรือไหลตาม ธรรมชาติจากที่ดินของบุคคลหนึ่งไปยังที่ดินของอีกบุคคลอีกคนหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่บริเวณ รื้อติดกันหรืออาศัยบริเวณพื้นที่ละแวกใกล้เคียง น้ำที่ไหลมาเช่นนี้นี้ย่อมอาจก่อให้เกิด ความเดือดร้อนแก่เพื่อนบ้านรื้อติดกัน (เพื่อนบ้านที่ดินติดกัน) หรือประชาชนที่อาศัยอยู่ ในบริเวณใกล้เคียง เพราะน้ำที่ไหลมาอาจทำให้เกิดน้ำท่วมขังที่สามารถก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินหรือเป็นบ่อเกิดแห่งโรคที่มากับน้ำท่วมขังซึ่งอาจกระทบต่อสุขภาพ อนามัยของเพื่อนบ้านหรือชุมชนโดยรอบได้ (UK Environmental Law Association, 2017) เป็นต้น

กฎหมายคอมมอนลอว์อังกฤษจึงได้สร้างหลักการในทำนองที่มุ่งควบคุมการ กระทำหรือการดำเนินกิจกรรมของบุคคลหนึ่งบุคคลใดไม่ให้ไปสร้างความเดือดร้อน รำคาญให้กับเพื่อนบ้านรื้อติดกัน (เพื่อนบ้านที่ดินติดกัน) หรือประชาชนที่อยู่อาศัยใน บริเวณใกล้เคียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากบุคคลนั้นเป็นเจ้าของที่ดินก็พึงต้องดูแลรักษา ที่ดิน ทรัพย์สินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ตนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เป็นอย่างดี แล้วจึงต้องคอย ระแวดระวังไม่ให้ที่ดิน ทรัพย์สินหรือสิ่งปลูกสร้างของตนไปก่อให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญแก่เพื่อนบ้านหรือประชาชนที่อยู่อาศัยในละแวกใกล้เคียง เหตุนี้เองกฎหมาย คอมมอนลอว์จึงได้วางหลักเกณฑ์เอาไว้ให้เจ้าของที่ดิน (Landowner) พึงมีหน้าที่ที่ จะต้องใช้ความระมัดระวังไม่ให้ที่ดิน ทรัพย์สินหรือสิ่งปลูกสร้างของตนไปก่อให้เกิดความ เดือดร้อนรำคาญแก่เพื่อนบ้านหรือประชาชนที่อยู่อาศัยในละแวกใกล้เคียง (Bright, 2001) เจ้าของที่ดินดังกล่าวไม่ใช้ความระมัดระวังจนเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ตามธรรมชาติแล้ว แล้วความเดือดร้อนรำคาญที่เกิดขึ้น

เป็นผลโดยตรงหรือผลใกล้ชิดกับเหตุ เช่นนี้เจ้าของที่ดินดังกล่าวต้องเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ที่ประสบกับความเดือดร้อนรำคาญที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ตามธรรมชาติ

เหตุนี้เองกฎหมายคอมมอนลอว์อังกฤษจึงได้กำหนดหน้าที่ของเจ้าของที่ดิน (Measured Duty of a Landowner) ที่จะต้องใช้ความระวังไม่ให้ที่ดิน ทรัพย์สินหรือสิ่งปลูกสร้างของตนไปก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่เพื่อนบ้านรั้วติดกัน (เพื่อนบ้านที่ดินติดกัน) หรือประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง หากเจ้าของที่ดินไม่ได้ใช้ความระวังตามหน้าที่ของเจ้าของที่ดิน แล้วทำให้เพื่อนบ้านรั้วติดกัน (เพื่อนบ้านที่ดินติดกัน) หรือประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงประสบกับเหตุรำคาญหรือได้รับความเสียหายจากเหตุรำคาญอันเป็นผลโดยตรงหรือใกล้ชิดกับเหตุรำคาญดังกล่าว แม้ว่าที่เจ้าของที่ดินดังกล่าวมิได้ตั้งใจจะให้เกิดผลเช่นนั้นก็ตามที (Stevens-Hoare & Bennett, 2015) เช่นนี้เจ้าของที่ดินต้องทำให้ผู้ประสบกับเหตุรำคาญหรือผู้ได้รับความเสียหายจากเหตุรำคาญกลับคืนสู่ฐานะเดิม โดยเพื่อนบ้านรั้วติดกัน (เพื่อนบ้านที่ดินติดกัน) หรือประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงประสบกับเหตุรำคาญหรือได้รับความเสียหายจากเหตุรำคาญมีสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายจากเจ้าของที่ดินหรือเรียกร้องให้เจ้าของที่ดินยุติการก่อเหตุรำคาญในพื้นที่สำหรับการกระทำที่สร้างเหตุรำคาญนั้นอาจเป็นการกระทำโดยประมาณาเลนเล่อของท้องถิ่น (Local Authorities) (หรือบางตำราเรียก City Council) หรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่น (Public Authorities Owned by The City Council) ที่มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องดูแลที่สาธารณประโยชน์ซึ่งถูกสงวนไว้เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือทางสาธารณะที่ประชาชนทั่วไปได้ใช้ประโยชน์ในการเดินทางสัญจรร่วมกัน แต่ท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นกลับ งดเว้นไม่ทำการป้องกันเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ตามธรรมชาติแก่เพื่อนบ้านหรือประชาชนที่อยู่อาศัยในละแวกใกล้เคียงตามหน้าที่ให้เรียบร้อย

อันที่จริงท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นอาจไม่ยากให้เกิดเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ตามธรรมชาติขึ้น แต่การที่ท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นไม่ได้ตรวจตราดูแลที่สาธารณประโยชน์ซึ่งถูกสงวนไว้เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือทางสาธารณะที่ประชาชนทั่วไปได้ใช้ประโยชน์ในการเดินทางสัญจรร่วมกันตามหน้าที่ของตนเป็นอย่างดีแล้ว หากเกิด

ความเสียหายขึ้นท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นก็ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายและระงับเหตุรำคาญที่เกิดขึ้น

เหตุรำคาญจากน้ำท่วมในฐานะที่เป็นเหตุรำคาญ ที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ตามธรรมชาติ

เหตุรำคาญจากน้ำท่วม (Flooding Nuisance) อาจถือเป็นเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์อันถือเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติอย่างหนึ่ง (Natural Occurrences) ตามกฎหมายคอมมอนลอว์อังกฤษ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากน้ำซึ่งไหลเพราะระบายจากที่ดินอีกแห่งหนึ่งมายังที่ดินอีกแห่งหนึ่ง แต่ทิศทางการไหลของน้ำตามธรรมชาติเข้ามาในที่ดินอีกแห่งหนึ่งกลับสร้างความเดือดร้อนรำคาญแก่เพื่อนบ้านหรือผู้ที่อาศัยในบริเวณโดยรอบ ทั้งนี้เพื่อนบ้านหรือผู้ที่อาศัยในบริเวณโดยรอบต้องยอมรับน้ำซึ่งไหลระบายจากที่ดินอื่นมาท่วมขังในที่ดินของตนทำให้ที่ดินของตนกลายเป็นพื้นที่น้ำท่วมขัง (Flooded Areas) หรืออาจต้องยอมรับน้ำไหลมาถูกทรัพย์สินซึ่งทำให้ทรัพย์สินเปียกน้ำ (Wet Property) ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากทรัพย์สินเปียกน้ำล้วนแล้วแต่เป็นความเสียหายที่อาจพึงประเมินเป็นเงินได้ อีกทั้งยังอาจทำให้เจ้าของพื้นที่ที่เผชิญกับน้ำท่วมขังอาจสูญเสียในสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือรายได้ที่พึงมีพึงได้จากที่ดินดังกล่าวอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม เหตุรำคาญจากน้ำท่วมอาจไม่ได้เกิดจากสถานการณ์ตามธรรมชาติเสมอไป เคยมีคดีที่เกิดขึ้นและศาลอังกฤษได้วินิจฉัยวางบรรทัดฐานเกี่ยวกับเหตุรำคาญจากน้ำท่วมในฐานะที่ไม่ได้เป็นเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ตามธรรมชาติ แต่เป็นเหตุรำคาญจากการใช้ที่ดินไม่เป็นไปตามธรรมชาติ (Unnatural Use of the Land) (Blackburn & Taylor, 2020) ได้แก่ คดี Rylands v Fletcher [1861-73] All ER Rep 1 กล่าวคือจำเลยในคดีนี้ได้ว่าจ้างผู้รับเหมาก่อสร้างอิสระ (Independent Contractors) ให้ทำการสร้างอ่างเก็บน้ำเพื่อเก็บกักน้ำเอาไว้ใช้ในที่ดินของตนเอง ต่อมาผู้รับเหมาก่อสร้างได้สร้างอ่างเก็บน้ำดังกล่าวบนเหมืองแร่ที่ถูกปิดใช้งานแล้ว เหมืองแร่ที่ถูกปิดใช้งานนี้เองยังมีเศษแร่ (Disused Mines) และเศษซากถ่านหิน (Old Coal) ตกค้างเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก ผู้รับเหมาก่อสร้างอิสระดังกล่าว

ทราบข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นอย่างดี แต่ไม่ยอมกำจัดเศษแร่และเศษซากถ่านหินที่พบดังกล่าว อีกทั้งผู้รับเหมาก่อสร้างอิสระยังสร้างอ่างเก็บน้ำบนโครงสร้างแกนอุโมงค์เหมือง (Mineshafts) (ซึ่งอยู่บริเวณใต้ดิน) ของเหมืองแร่ที่ไม่ได้ใช้งานแล้วบนที่ดินของจำเลย ซึ่งโครงสร้างแกนอุโมงค์เหมืองของเหมืองแร่ที่ไม่ได้ใช้งานนี้เองย่อมไม่สามารถรองรับน้ำหนักของอ่างเก็บน้ำดังกล่าวได้ ครั้นต่อมาหลังจากที่ทำการก่อสร้างอ่างน้ำสำเร็จแล้วผู้รับเหมาก่อสร้างได้เติมน้ำลงไปให้อ่างเก็บน้ำดังกล่าว ส่งผลให้อ่างเก็บน้ำดังกล่าวแตกออก แล้วน้ำได้ไหลไปท่วมที่ดินของโจทก์ที่เป็นเพื่อนบ้านติดกัน ประกอบกับเศษแร่และเศษซากถ่านหินที่พบก็ได้ไหลมาเข้าในที่ดินของโจทก์อีกด้วย โจทก์ได้ประกอบกิจการเหมืองแร่ (Mine) ทำให้กิจการเหมืองแร่ของโจทก์ถูกน้ำท่วมเสียหาย ความเดือดร้อนรำคาญจากน้ำท่วมและได้รับความเสียหายแก่เหมืองแร่ซึ่งเป็นทรัพย์สินของโจทก์ โจทก์จึงได้ทำการฟ้องร้องจำเลยในฐานะที่เป็นผู้จ้างผู้รับเหมาก่อสร้างอ่างเก็บน้ำให้ทำการสร้างอ่างเก็บน้ำบนที่ดินของตนให้รับผิดชอบ แม้จำเลยต่อสู้ว่าจำเลยเป็นเพียงผู้จ้างและไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติการสร้างอ่างเก็บน้ำดังกล่าวโดยตรง แต่ศาลอังกฤษได้พิจารณาพิพากษาให้จำเลยในฐานะที่เป็นเจ้าของที่ดินผู้จ้างให้ผู้รับเหมาก่อสร้างเขื่อนรอบอ่างเก็บน้ำบนที่ดินของตนให้ต้องรับผิดชอบทั้งที่เจ้าของที่ดินดังกล่าวไม่มีความผิด (Liability without Fault) ก็ตาม คดีนี้เป็นคดีที่ศาลอังกฤษได้วางหลักความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) นั้นหมายความว่าถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะเหตุที่สิ่งก่อสร้างไว้ชำรุดบกพร่องก็ดี แล้วการชำรุดบกพร่องของสิ่งก่อสร้างดังกล่าวได้เป็นต้นเหตุให้เกิดน้ำท่วมในที่ดินของเพื่อนบ้าน แล้วน้ำท่วมก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญและความเสียหายแก่ที่ดิน อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างของเพื่อนบ้าน เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินนั้นๆ จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน แม้ว่าเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินจะไม่ได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม ข้อสังเกตในคดีนี้มีอยู่ว่าการสร้างอ่างเก็บน้ำถือเป็นอ่างเก็บน้ำที่ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (Unnatural Reservoir) เพราะฉะนั้นเหตุรำคาญจากน้ำท่วมที่เกิดขึ้นจึงเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ตามธรรมชาติ แต่เป็นเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นจากน้ำมีมนุษย์

สำหรับผู้มีหน้าที่รับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากเหตุรำคาญจากน้ำท่วม ในฐานะที่เป็นเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ตามธรรมชาติเป็นไปตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ ได้แก่ หลักศัตรูร่วมกัน (Common Enemy Rule) (Maloney

& Plager, 1968) กล่าวคือภายใต้หลักดังกล่าวเจ้าของที่ดิน (Landowners) สามารถกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อปกป้องไม่ให้น้ำผิวดิน (Surface Water) ไม่ให้ไหลผ่านเข้ามาในที่ดินของตนหรือไม่ให้ไหลเข้ามาท่วมขังในที่ดินของตน โดยการกระทำเพื่อป้องกันในทำนองนี้ผู้กระทำเองย่อมปราศจากความผิด แม้ว่าการกระทำเพื่อป้องกันดังกล่าวจะไปสร้างความเสียหาย (Inflict) ให้กับเจ้าของที่ดินรายอื่นไปบ้างก็ตาม เหตุนี้เองหากท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นมีหน้าที่ตามกฎหมายจะต้องดูแลรักษาที่ดินที่น้ำไหลผ่านได้หรือที่ดินที่มีแหล่งน้ำ (เช่น บ่อน้ำหรืออ่างเก็บน้ำ) อยู่ในที่ดินดังกล่าว โดยท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นพึงเห็นว่าน้ำที่มีปริมาณเกินความจำเป็นเป็นศัตรูที่พึงต้องป้องกัน ควบคุม และยับยั้งไม่ให้เกิดน้ำไหลจากที่ดินของตนไปท่วมขังยังที่ดินของบุคคลอื่นหรือน้ำไหลจากที่ดินของตนไปสร้างความเดือดร้อนรำคาญแก่บุคคลอื่น ดังนั้นท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นพึงกระทำการใดเพื่อป้องกันสิทธิของตนเองหรือของผู้อื่น ให้พ้นจากอันตรายซึ่งเกิดจากการไหลของน้ำตามธรรมชาติมาจากที่ดินของตนเอง แต่ถ้าหากท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นกลับปล่อยให้น้ำไหลจากที่ดินของตนต้องดูแลรักษาไปยังที่ดินของเพื่อนบ้านหรือผู้ที่อาศัยละแวกใกล้เคียง เป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่เพื่อนบ้านหรือผู้ที่อาศัยละแวกใกล้เคียง ส่งผลกระทบต่ออนามัย ทรัพย์สินและคุณภาพชีวิต ก็ต้องถือว่าเป็นความประมาทเลินเล่อ (Negligence) ของท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นทำให้เพื่อนบ้านหรือผู้อาศัยในละแวกใกล้เคียงได้รับความเสียหายท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นพึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ประชาชนที่ได้รับเสียหาย รวมทั้งท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นพึงกระทำการป้องกัน ควบคุม และยับยั้งไม่ให้เกิดุร่าคาญดังกล่าวเกิดขึ้นมาอีก

นอกจากนี้ ประเทศอังกฤษได้กำหนดสถานการณ์ที่ถือว่าเป็นเหตุรำคาญตามที่กฎหมายได้บัญญัติเอาไว้ (Statutory Nuisance) ในมาตรา 259 (1) (b) แห่งพระราชบัญญัติ Public Health Act 1936 ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ได้วางหลักเกณฑ์ให้การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดอันกีดขวางหรือเป็นสร้างอุปสรรคต่อการไหลของทางน้ำให้ถือเป็นเหตุรำคาญตามกฎหมายอย่างหนึ่ง (Obstruct or Impede the Proper Flow of Water and thereby to Cause a Nuisance) (Browne Jacobson LLP,

2016) กล่าวอีกนัยหนึ่งการกระทำอันมีลักษณะเป็นการกีดขวางหรือเป็นการสร้างอุปสรรคต่อการไหลของน้ำตามเส้นทางระบายน้ำ ถือเป็นเหตุประการหนึ่งที่สามารถก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญต่อประชาชนผู้ที่อาศัยในละแวกใกล้เคียงเส้นทางระบายน้ำ

จากที่กล่าวมาในข้างต้น หากท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นไม่ทำการป้องกันอันตรายจากเหตุรำคาญจากน้ำท่วมในฐานะที่เป็นเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ตามธรรมชาติตามหน้าที่ให้เรียบร้อย โดยไม่พึงกระทำการป้องกัน ควบคุม และยับยั้งไม่ให้ความเดือดร้อนรำคาญจากน้ำท่วมดังกล่าวเกิดขึ้น ฉะนั้นการที่ประชาชนได้รับความเสียหายประสบกับความเดือดร้อนรำคาญจากน้ำที่ไหลหรือระบายมาจากแหล่งน้ำหรือสถานที่ที่ท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นมีหน้าที่ตามกฎหมายในการดูแลอยู่ จึงถือเป็นความประมาทเลินเล่อของท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นและเป็นการก่อเหตุรำคาญไปในคราวเดียวกัน ท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นจะอ้างว่าเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นเป็นสถานการณ์ที่ต้องเกิดขึ้นอยู่แล้วตามธรรมชาติไม่ได้ เพราะท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่เพื่อการนี้โดยตรง เมื่อท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นงดเว้นไม่จัดการป้องกันอันตรายอันจะเกิดขึ้นแก่เพื่อนบ้านหรือผู้อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงตามหน้าที่ที่ท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นจึงเป็นผู้ประมาทเลินเล่อต้องรับผิดชอบต่อประชาชนหรือผู้อาศัยอยู่บริเวณละแวกใกล้เคียงที่ประสบเหตุรำคาญจากน้ำท่วมในฐานะที่เป็นเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ตามธรรมชาติ

ตัวอย่างคดีที่ศาลอังกฤษได้เคยวินิจฉัยให้ท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นกระทำโดยประมาทเลินเล่อต้องรับผิดชอบต่อประชาชนหรือผู้อาศัยอยู่บริเวณละแวกใกล้เคียงที่ประสบเหตุรำคาญจากน้ำท่วมในฐานะที่เป็นเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ตามธรรมชาติ ได้แก่ คดี *Vernon Knight Associates v Cornwall Council (the Council)* [2013] EWCA Civ 950 (Thornton, 2014) ซึ่งข้อเท็จจริงมีอยู่ว่าสภาท้องถิ่น Cornwall Council อันเป็นท้องถิ่นแห่งหนึ่งในแถบตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศอังกฤษ พร้อมกับหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของสภาท้องถิ่น Cornwall Council มีหน้าที่ซ่อมแซมบำรุงรักษาทางหลวงด้วยงบประมาณ

สาธารณะตามพระราชบัญญัติ Highways Act 1980 และมีหน้าที่พิเศษในการป้องกันภัยอันตรายหรือเหตุร้ายอื่นๆ ที่อาจสร้างความเสียหาย (Damages) ในกรณีที่ดินบนหลวงขาดการซ่อมแซม แต่ในขณะที่มีสถานการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้นจากการที่ฝนตกอย่างหนักเป็นเวลาต่อเนื่อง (Excessive Rainfall) จนส่งผลให้เกิดน้ำท่วมในบริเวณท้องถนนดังกล่าวหลายจุดด้วยกัน อันที่จริงท้องถนนดังกล่าวได้ว่าจ้างผู้รับเหมาของท้องถิ่น (Council's contractors) มาทำการกำจัดซากขยะ (Debris) ที่อุดตันระบบระบายน้ำเพื่อรับมือกับน้ำท่วมในเบื้องต้นแล้ว แต่ลูกจ้างของผู้รับเหมาไม่ได้กำจัดซากขยะที่อุดตันระบบระบายน้ำให้ ทั้งๆ ที่มีข้อสัญญากับสภาท้องถิ่น Cornwall Council ผู้ว่าจ้างไว้ แม้สภาท้องถิ่น Cornwall Council และหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของสภาท้องถิ่น Cornwall Council เป็นผู้ว่าจ้างตามข้อเท็จจริง แต่ก็มีหน้าที่ตามกฎหมายโดยตรงในการที่จะต้องซ่อมบำรุงระบบทางระบายน้ำของถนนหลวง (Highway Drainage System) เพื่อให้เกิดความปลอดภัยผู้อยู่อาศัยใกล้เคียงกับถนนหลวงหรือผู้อยู่อาศัยในละแวกเดียวกันกับที่ตั้งถนนหลวง อีกทั้งในฐานะที่สภาท้องถิ่น Cornwall Council เป็นผู้รับผิดชอบและดูแลทางหลวงตามกฎหมาย กฎหมายคอมมอนลอว์อังกฤษจึงถือว่าสภาท้องถิ่น Cornwall Council เป็นเจ้าของที่ดิน (Landowner) ที่มีหน้าที่ตามกฎหมายคอมมอนลอว์ (Measured Duty) ที่จะต้องบำรุงรักษาระบบระบายน้ำทางหลวงให้ดีเพื่อให้เกิดความปลอดภัยและป้องกันภัยอันตรายต่อผู้อยู่อาศัยใกล้เคียงกับถนนหลวงหรือผู้อยู่อาศัยในละแวกเดียวกันกับที่ตั้งถนนหลวง ในคดีนี้โจทก์ได้แก่ Vernon Knight Associates ที่ดำเนินกิจการบ้านพักตากอากาศในท้องถิ่น Cornwall ได้ฟ้องสภาท้องถิ่น Cornwall Council ที่กระทำการงดเว้นต่อหน้าที่ไม่ซ่อมบำรุงระบบระบายน้ำทางหลวงให้เรียบร้อย ทำให้เกิดน้ำไหลมาท่วมขังบ้านพักตากอากาศ (Holiday Village) ของโจทก์ ทำให้บ้านพักตากอากาศที่เป็นกิจการของโจทก์ได้รับความเสียหาย ท้ายที่สุดศาลอุทธรณ์อังกฤษ (Court of Appeal) ได้พิพากษาให้สภาท้องถิ่น Cornwall Council ต้องชดใช้รับผิดชอบในเสียหายอันเกิดจากเหตุรำคาญจากน้ำท่วมสำหรับข้อสังเกตในคำพิพากษาศาลอุทธรณ์อังกฤษเกี่ยวกับความรับผิดชอบของท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นมีด้วยกัน 3 ประเด็นสำคัญด้วยกัน (Ince Group plc, 2013) ได้แก่ (ก) ท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่ของตนในการป้องกันภัยอันตรายที่คาดหมายได้ว่าอาจจะ

เกิดขึ้นได้จากสถานการณ์น้ำท่วม ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินของประชาชนทั่วไป รวมทั้งบ้านพักตากอากาศอันเป็นทรัพย์สินของโจทก์ (ข) ท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นรับรู้ล่วงหน้าถึงความเสี่ยงที่คาดหมายได้ (Foreseeable Risk) เกี่ยวกับโอกาสที่จะเกิดปริมาณของน้ำ ทิศทางการไหลของน้ำและเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ภายใต้สถานการณ์น้ำท่วมที่อาจเกิดขึ้นได้บริเวณท้องถิ่นของตนในอนาคต และ (ค) ท้องถิ่นมีอุปกรณ์และสาธารณูปโภคในการปฏิบัติการช่วยให้ลดโอกาสที่จะเกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัยและทรัพย์สินของประชาชนจากสถานการณ์น้ำท่วม อันถือเป็นการรักษาประโยชน์สาธารณะ (Public Purposes) กล่าวคือท้องถิ่นมีหน้าที่บริหารทรัพยากรที่ดินหรือจัดการงบประมาณที่จำเป็นเพื่อให้มีบริการสาธารณะในการป้องกันสถานการณ์น้ำท่วมที่อาจเกิดผลกระทบต่อประชาชนทุกคนและทุกชุมชนในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม แม้ว่าฝ่ายโจทก์จะทำประกันวินาศภัยเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินเอาไว้ในกรณีที่เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินที่เอาประกันภัยก็ตาม

ข้อสังเกตเกี่ยวกับบทบาทของท้องถิ่นในการจัดการ เหตุรำคาญจากน้ำท่วมตามกฎหมายไทย

องค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบทั่วไปและองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ย่อมมีอำนาจตามกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย อันกำหนดอำนาจหน้าที่ให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเหล่านี้มีอำนาจจัดการ พร้อมกับกฎหมายสาธารณสุขไทยได้กำหนดให้แหล่งน้ำหรือทางระบายน้ำซึ่งอยู่ในทำเลไม่เหมาะสมสกปรก มีการสะสมหรือหมักหมม สิ่งของ มีการเททิ้งสิ่งใดเป็นเหตุให้มีกลิ่นเหม็นหรือละอองสารเป็นพิษ หรือเป็นหรือน่าจะเป็นที่เพาะพันธุ์พาหะนำโรคหรือก่อให้เกิดความเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพให้ถือว่าเป็นเหตุรำคาญที่ประชาชนทั่วไปอาจประสบได้ แล้วท้องถิ่นก็มีอำนาจตามกฎหมายที่จะจัดการกับปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำท่วมซึ่งทำให้เกิดน้ำเน่าเสียหรือส่งกลิ่นเหม็นรบกวนเจ้าของที่ดินหรือผู้อยู่อาศัยอยู่ในละแวกใกล้เคียงกับพื้นที่ที่ประสบกับสถานการณ์น้ำท่วมซึ่ง

ก่อนที่มีการจัดตั้งศาลปกครองในประเทศไทย ได้เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ศาลได้วินิจฉัยในคดีละเมิดทางแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ในทำนองที่ว่าเทศบาลย่อมมีหน้าที่ตามกฎหมาย กล่าวคือหน้าที่ตามพระราชบัญญัติ เทศบาล พ.ศ. 2496 โดยตรงในการซ่อมแซมและบำรุงท่อระบายน้ำและทางเท้า สาธารณะ เมื่อเทศบาลงดเว้นไม่จัดการป้องกันอันตรายอันจะเกิดขึ้นแก่ผู้ใช้นถนนหรือ ทางเท้าตามหน้าที่ที่ตนมี จึงถือว่าเทศบาลเป็นผู้ประมาทเลินเล่อต้องรับผิดชอบผู้เสียหาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1571/2511) นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ศาลได้ วินิจฉัยในทำนองเดียวกันว่ากรุงเทพมหานครในฐานะผู้ดูแลถนนในเขตกรุงเทพมหานคร ย่อมมีหน้าที่ตามกฎหมายควบคุมจัดให้มีเครื่องหมายและสัญญาณจราจรในบริเวณ ก่อสร้างหรือซ่อมแซมถนน แม้จะจัดให้ผู้รับเหมาก่อสร้างรับเหมาก่อสร้างปรับปรุงถนน ไปแล้ว กรุงเทพมหานครก็ยังมีหน้าที่ติดตั้งเครื่องหมายเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ การจราจร เมื่อกรุงเทพมหานครควบคุมแล้วยังมีข้อบกพร่อง กรุงเทพมหานครก็ต้องรับ ผิดเช่นเดียวกับผู้รับเหมาก่อสร้างรับเหมาก่อสร้างปรับปรุงถนน (เทียบเคียงคำพิพากษา ฎีกาที่ 335/2532)

หลังจากที่มีการจัดตั้งศาลปกครองแล้ว ได้เคยมีคำพิพากษาศาลปกครอง สูงสุดที่ได้วินิจฉัยในคดีละเมิดทางปกครองตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิด ของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ในทำนองที่ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ตามกฎหมายในการซ่อมแซมและบำรุงท่อระบายน้ำและทางเท้าสาธารณะ หากองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าวงดเว้นไม่จัดการป้องกันอันตรายอันจะเกิดขึ้นแก่ผู้ใช้นถนน หรือทางเท้าตามหน้าที่ตามกฎหมายที่ตนมี โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นได้งดเว้นละเลยไม่ดำเนินการตามหน้าที่ที่ตนจะต้องซ่อมบำรุงและดูแลรักษา เส้นทางสัญจรหรือทางระบายน้ำเพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ประชาชน รวมทั้ง ท้องถิ่นอาจดำเนินการในการซ่อมแซมหรือบำรุงรักษาเส้นทางสัญจรหรือทางระบายน้ำ ในท้องถิ่นของตน แต่การดำเนินการดังกล่าวไม่พอสมควรแก่การป้องกันเหตุร้ายที่จะ เกิดขึ้นแก่ประชาชน จึงถือว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ประมาทเลินเล่อต้องรับ ผิดคดีใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อผู้เสียหาย (เทียบเคียงคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 698/2557 คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 622/2558 และคำพิพากษาศาล ปกครองสูงสุดที่ อ. 2059/2559)

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันยังไม่ปรากฏคำพิพากษาศาลฎีกาหรือคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่วินิจฉัยในทำนองที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้ต้องเสียหาย ในกรณีให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นละเลยต่อหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องซ่อมแซมบำรุงรักษาด่านหรือทางระบายน้ำในท้องถิ่นของตน หรือในกรณีให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้ละเลยการซ่อมแซมบำรุงรักษาด่านหรือทางระบายน้ำในท้องถิ่น แต่การดำเนินการซ่อมแซมบำรุงรักษาดังกล่าวไม่พอสมควรแก่การป้องกันเหตุร้ายจากสถานการณ์น้ำท่วมที่จะเกิดขึ้นแก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสถานการณ์น้ำท่วมที่เกิดขึ้นจากการที่ฝนตกอย่างหนักเป็นเวลาต่อเนื่อง แล้วระบบทางระบายน้ำไม่สามารถระบายน้ำท่วมในพื้นที่ท้องถิ่นได้อย่างทันทั่วถึง จนส่งผลให้เกิดน้ำท่วมขังในลักษณะที่กลายเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินและคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ประสบกับสถานการณ์น้ำท่วมในท้องถิ่นของตน

จากที่กล่าวมาในข้างต้นเห็นได้ว่าประเทศไทยมีกฎหมายสาธารณสุขในการควบคุมเหตุรำคาญจากน้ำท่วมขังที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขอนามัย ความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมของผู้คนในท้องถิ่น โดยให้อำนาจแก่ท้องถิ่นในการกำกับดูแลและป้องกันเกี่ยวกับการอนามัยสิ่งแวดล้อม แต่หากเกิดสถานการณ์น้ำท่วมจากการที่ท้องถิ่นได้ละเลยต่อหน้าที่ตามกฎหมายที่ให้อำนาจซ่อมแซมบำรุงรักษาด่านหรือทางระบายน้ำในท้องถิ่น จนทำให้ประชาชนที่หรือผู้ที่อาศัยอยู่ในละแวกใกล้เคียงได้รับความเสียหายถึงแก่อนามัย ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ก็อาจนำเอาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการที่ท้องถิ่นได้ละเลยต่อหน้าที่ตามกฎหมายที่ให้อำนาจซ่อมแซมบำรุงรักษาด่านหรือทางระบายน้ำในท้องถิ่นให้ตีไปฟ้องศาลปกครอง (เทียบเคียงคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่ 10/2548) ซึ่งการที่เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์ปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ละเลยไม่ยอมกระทำตามหน้าที่ตามกฎหมายในการซ่อมแซมบำรุงรักษาด่านหรือทางระบายน้ำในท้องถิ่น จนเป็นผลให้เกิดน้ำท่วมขังบริเวณเส้นทางสัญจรหรืออาคารบ้านเรือนของประชาชนในท้องถิ่น เหตุจากท่อระบายน้ำที่ท้องถิ่นมีหน้าที่ดูแลไม่สามารถระบายน้ำได้ทันทั่วถึงหรือเกิดการติดขัดของระบบทางระบายน้ำในขณะระบายน้ำเนื่องจากมีเศษขยะหรือสิ่งสกปรกอุดท่อระบายน้ำจนท่อระบายน้ำตัน เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นก็ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายในอนามัย ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่าง

หนึ่งอย่างใดของประชาชนที่เผชิญกับสถานการณ์น้ำท่วมอันเกิดจากความประมาทเลินเล่อของเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งการเกิดสถานการณ์น้ำท่วมในท้องถิ่นก็อาจเป็นผลอันวิญญูชนทั่วไปพึงคาดหมายได้จากการที่เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ละเลยไม่ยอมกระทำตามหน้าที่ตามกฎหมายในการซ่อมแซมบำรุงรักษาถนนหรือทางระบายน้ำในท้องถิ่น

มีข้อเปรียบเทียบบางประการที่สำคัญระหว่างกฎหมายอังกฤษกับกฎหมายไทย กฎหมายคอมมอนลอว์อังกฤษ (ระบบกฎหมายจารีตประเพณีอังกฤษ) ได้สร้างและยอมรับนับถือหลักศัตรูร่วมกัน (หรือหลัก Common Enemy) โดยศาลอังกฤษได้ตัดสินคดีเกี่ยวกับเหตุรำคาญจากน้ำท่วม โดยอาศัยหลักศัตรูร่วมกันที่ได้วางบรรทัดฐานในคดีก่อนๆ (Judge Made Law) ที่เกี่ยวกับเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ตามธรรมชาติ ทั้งกฎหมายคอมมอนลอว์อังกฤษยังได้วางบรรทัดฐานให้ท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่ในการป้องกันภัยอันตรายที่คาดหมายได้ว่าอาจจะเกิดขึ้นได้จากสถานการณ์น้ำท่วม ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินของประชาชนทั่วไป ในทางกลับกันกฎหมายซีวิลลอว์ประเทศไทย (ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร) ถือว่ากฎหมายลายลักษณ์อักษรไม่ว่าจะเป็นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เป็นบ่อเกิดของกฎหมายว่าด้วยละเมิดทางแพ่งและกฎหมายว่าด้วยละเมิดทางปกครอง ศาลยุติธรรมและศาลปกครองได้ปรับใช้หลักเกณฑ์ตามตัวบทกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่เกี่ยวข้องกับคดีเพียงเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองจะสามารถสร้างหลักเกณฑ์ทางกฎหมายขึ้นมาใหม่ได้ นั้นหมายความว่าศาลยุติธรรมและศาลปกครองของประเทศไทยจะต้องพิจารณาข้อกฎหมายให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและสถานการณ์น้ำท่วมที่เกิดขึ้นในแต่ละกรณีไป อีกประการหนึ่งมาตรา 259 (1) (b) แห่งพระราชบัญญัติ Public Health Act 1936 ของประเทศอังกฤษได้วางหลักเกณฑ์ให้การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดอันกีดขวางหรือเป็นการสร้างอุปสรรคต่อการไหลของทางน้ำให้ถือเป็นเหตุรำคาญตามกฎหมายอย่างหนึ่ง แต่มาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 อันเป็นบทบัญญัติที่วางหลักเกณฑ์ทั่วไปในเรื่องของเหตุรำคาญ โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้วางหลักเอาไว้ว่าแหล่งน้ำหรือทางระบายน้ำ ซึ่งอยู่ใน

ทำเลไม่เหมาะสม สกปรก มีการสะสม หรือหมักหมม สิ่งของ มีการเททิ้งสิ่งใดเป็นเหตุ ให้มีกลิ่นเหม็นหรือละอองเป็นพิษ หรือเป็น หรือน่าจะเป็นที่เพาะพันธุ์พาหะนำโรค หรือก่อให้เกิดความเสื่อมหรืออาจเป็น อันตรายต่อสุขภาพถือเป็นเหตุรำคาญ แต่กลับ ไม่ได้วางหลักเอาไว้ในทำนองที่ว่าแหล่งน้ำหรือทางระบายน้ำซึ่งอยู่ในทำเลไม่เหมาะสม มีสิ่งกีดขวางหรือมีสิ่งของอันเป็นอุปสรรคต่อการระบายน้ำ เป็นเหตุให้ทรัพย์สินเสียหาย หรือก่อให้เกิดความเสื่อมสภาพของทรัพย์สินหรืออาจเป็นอันตรายต่อทรัพย์สินถือเป็น เหตุรำคาญ

บทสรุป

กล่าวโดยสรุป ท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นของ ประเทศอังกฤษมีหน้าที่สำคัญในฐานะที่ตนเองเป็นผู้ดูแลทางสาธารณะหรือทางระบาย น้ำ (เสมือนว่าท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นเป็นเจ้าของ หรือ Landowner ของทางสาธารณะหรือทางระบายน้ำดังกล่าว) ตามหลักกฎหมาย คอมมอนลอว์อังกฤษ ที่จะต้องป้องกันผลร้ายจากสถานการณ์น้ำท่วมที่อาจเกิดขึ้นต่อ ประชาชนในท้องถิ่น ท้องถิ่นก็อาจต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ น้ำท่วม ทั้งในส่วนที่เป็นความรับผิดชอบที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อของ ท้องถิ่น ในทำนองที่ละเลยไม่ยอมกระทำตามหน้าที่ในฐานะเจ้าของที่ดินหรือ Measured Duty ในการซ่อมแซมบำรุงรักษาถนนหรือทางระบายน้ำในท้องถิ่น เป็น เหตุให้ประชาชนหรือผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นได้รับความเดือดร้อนรำคาญจาก สถานการณ์น้ำท่วม ประกอบกับมาตรา 259 (1) (b) แห่งพระราชบัญญัติ Public Health Act 1936 ก็ได้วางหลักเกณฑ์เอาไว้เป็นการเฉพาะเกี่ยวกับการกระทำอย่าง หนึ่งอย่างใดอันกีดขวางหรือเป็นสร้างอุปสรรคต่อการไหลของทางน้ำให้ถือเป็นเหตุ รำคาญตามกฎหมายที่อาจสร้างผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นหรือชุมชนและวง ไกลเคียงในท้องถิ่น อีกทั้งศาลอังกฤษยังได้เคยตัดสินคดี Vernon Knight Associates v Cornwall Council (the Council) [2013] EWCA Civ 950 ที่วางบรรทัดฐานเอาไว้ เกี่ยวกับเหตุรำคาญจากน้ำท่วมในฐานะที่เป็นเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ตาม ธรรมชาติ เพราะแม้ท้องถิ่นมีโอกาสนี้ที่จะเกิดความเสียหายหรือเหตุการณ์ที่ไม่

พึงประสงค์ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์น้ำท่วมที่เป็นความเสี่ยงที่อาจคาดหมายว่าจะเกิดขึ้นมาในท้องถิ่นได้ แต่ถ้าท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นของประเทศอังกฤษได้กระทำการป้องกันและใช้งบประมาณของตนเพื่อไม่ให้ประชาชนประสบกับเหตุรำคาญจากน้ำท่วมแล้ว ก็ถือว่าท้องถิ่นได้กระทำตามหน้าที่ในฐานะที่ตนเองเป็นผู้ดูแลทางสาธารณะหรือทางระบายน้ำ ในทางตรงกันข้ามหากท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นของประเทศอังกฤษไม่ซ่อมแซมบำรุงรักษาระบบระบายน้ำและทางสัญจรสาธารณะซึ่งอยู่ในความดูแลและบำรุงรักษาของหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่น แต่หน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นขอลงมือไม่ทำการป้องกันอันตรายแก่ประชาชนหรือผู้คนที่อาศัยในละแวกใกล้เคียงตามหน้าที่ให้เรียบร้อย โดยซ่อมแซมบำรุงรักษาลานหรือทางระบายน้ำในท้องถิ่น ท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของท้องถิ่นต้องรับผิดชอบต่อประชาชนหรือผู้อาศัยในละแวกใกล้เคียงที่ประสบเหตุรำคาญจากน้ำท่วม

เอกสารอ้างอิง

- Blackburn, S. & Taylor, V. (2020). *Don't open the floodgates to a nuisance claim*. London: 10 New Square.
- Bright, S. (2001). Liability for the Bad Behaviour of Others. *Oxford Journal of Legal Studies*, 21(2), 311-330.
- Browne Jacobson LLP. (2016). *Flood liability and public authorities*. Retrieved from <https://www.brownejacobson.com/training-and-resources/resources/legal-updates/2016/02/flood-liability-and-public-authorities>
- Environment Agency. (2009). *Flooding in England: A National Assessment of Flood Risk*. Bristol: Environment Agency.
- Evans, H., & Dixon, C. (2017). *Problem areas in damages: economic loss, remoteness and betterment*. London: 4 New Square.

- Ham, N. (2016). “*Apres loi, le deluge*” – *Liability for Flood Damage*. Retrieved from <https://www.clarkewillmott.com/news/liability-for-flood-damage/>
- Ince Group plc. (2013). *What a nuisance: a council’s liability for flood damage*. Retrieved from <https://www.incegd.com/en/news-insights/what- nuisance-councils-liability-flood-damage-0>
- Maloney, E. F. & Plager, J. S. (1968). Diffused Surface Water: Scourage or Bounty. *n Natural Resources Journal*, 8(1), 72-113.
- Noel, W. D. (1943). Nuisances from Land in Its Natural Condition. *Harvard Law Review*, 56(5), 772-798.
- Royal Borough of Windsor & Maidenhead. (2014). *Local Flood Risk Management Strategy*. Maidenhead: Royal Borough of Windsor & Maidenhead.
- Royal Horticultural Society. (2021). *Hedges: nuisance and overgrown*. Retrieved from <https://www.rhs.org.uk/advice/profile?pid=408>
- Stevens-Hoare, B. & Bennett, F. M. (2015). *Liability for nuisance: Recent developments in the measured duty of care between occupiers*. Retrieved from Stevens-Hoare, B. & Bennett, F. M. (2015). Liability for nuisance: Recent developments in the measured duty of care between occupiers. Retrieved February 25, 2021,
- Thornton, J. (2014). Significant UK Environmental Cases. *Journal of Environmental Law*, 26(2), 341-354.
- UK Environmental Law Association. (2017). *Your Rights and Duties (England & Wales only)*. Retrieved from <http://www.Environmentlaw.org.uk/rte.asp?id=103>

- Upton, W. (2014). *Common law liabilities for flood damage: “Flood me, Flood me not”*. Retrieved from <https://www.6pumpcourt.co.uk/wp-content/uploads/2014/11/common-law-liabilities-or-flooding-WU.pdf>
- Wedderburn, W. K. (1958). Nuisance. Natural Causes. Tree Roots. *The Cambridge Law Journal*, 16(1), 32-34.
- Williams, A. (2014). *Flooding Claims*. Retrieved from http://www.atlanticchambers.co.uk/media/98714/nov_2014_-_flooding_-_andrew_williams.pdf
- Wynn, P. (2004). Potential common law liability for privately provided flood defences. *Structural Survey*, 22(2), 110-113.

**ภัยคุกคามด้านความมั่นคงแบบใหม่:
การรับมือของสิงคโปร์ ต่อ COVID-19
Non Traditional Security Threat:
Singapore's Response to COVID-19**

ชนาใจ หมื่นไธสง¹

Chanajai Muenthasong²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถของประเทศสิงคโปร์ที่มีต่อการรับมือของการแพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งนับเป็นภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องทางการทหารแต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับโรคระบาด โดยพบว่าประเทศสิงคโปร์มีความสามารถในการรับมือที่มาจาก 1) ศักยภาพทางการเมืองและเสถียรภาพทางการเมือง 2) ศักยภาพในการปฏิบัติการด้านสาธารณสุข 3) ศักยภาพด้านการคลัง ที่ประเทศมีเงินสำรองอยู่ในอันดับต้นๆ ของโลก ซึ่งประกันการรับมือกับผลกระทบของการแพร่ระบาด 4) ศักยภาพด้านการวิเคราะห์ข้อมูล จากการที่รัฐบาลมีหน่วยงานด้านยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ ทำให้วางแผนได้ถูกต้องแม่นยำ

คำสำคัญ: ภัยคุกคามด้านความมั่นคงรูปแบบใหม่, ประเทศสิงคโปร์, การแพร่ระบาดของ COVID-19, ศักยภาพของรัฐ

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด,
E-mail: chanajaim@gmail.com

²Assistant Professor Dr., Public Administration, Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University

Abstract

The objective of this article is to study Singapore's ability to cope the COVID-19, which is a non traditional security threat that is not related to the military, but about the epidemic. It was found that Singapore has the ability to cope that comes from 1) Political potential and political stability 2) Operation potential in public health 3) Fiscal potential, the country has the world's highest reserves which insures to deal with the effects of the epidemic. 4) Data analysis potential, from the government has an efficient strategic agency, enabling accurate planning.

Keywords: Non Traditional Security Threat, Singapore, The COVID-19 Epidemic, State Ability

บทนำ

การระบาดของ COVID-19 ได้สร้างความตระหนกต่อนานาชาติเป็นอย่างมาก อาจกล่าวได้ว่าในช่วง 300 ปี ได้เกิดโรคระบาดมาแล้ว เช่น กาฬโรค พ.ศ.2263 (1720) อหิวาตกโรค ในปี พ.ศ. 2363 (1820) ไข้หวัดใหญ่สเปน พ.ศ. 2461 (1920) ไข้หวัดใหญ่เอเซีย พ.ศ. 2499-2501 (1965-1967) ไข้หวัดใหญ่ฮ่องกง พ.ศ. 2511 (1968) เอชไอวี/เอดส์ ระบาดสูงสุด 2548-2555 (2005-2012) ไข้หวัดใหญ่ (Influenza) 2009 พ.ศ. 2552 (2009) COVID -19 พ.ศ.2563 (2020) (SCB, 2020) แต่ทว่า การเกิดขึ้นของโรคระบาด COVID-19 ที่เริ่มตรวจพบครั้งแรกที่เมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน ซึ่งในการตรวจพบครั้งแรกเป็นการส่งสัญญาณจากนายแพทย์ชาวจีนชื่อนายแพทย์หลี่ เหวินเหลียง (Li Wenliang) อายุ 34 ปี เป็นจักษุแพทย์ที่โรงพยาบาลกลางอู่ฮั่น นายแพทย์หลี่ ได้ส่งข้อความในกลุ่ม WeChat ให้กับเพื่อนร่วมรุ่นโรงเรียนแพทย์ ระบุว่า คนงาน 7 คนที่ตลาดอาหารทะเลแห่งหนึ่งในอู่ฮั่นมีอาการป่วยคล้ายกับอาการของโรคทางเดินหายใจเฉียบพลัน หรือ ซาร์ส ที่ระบาดในจีนและฮ่องกงเมื่อปี ค.ศ. 2003 ซึ่งต่อมาพบว่า คือ เชื้อโคโรนาไวรัสสายพันธุ์ใหม่ นายแพทย์หลี่ถูกตำรวจจับควบคุมตัวเมื่อวันที่ 3

มกราคม ค.ศ. 2020 จากข้อกล่าวหาว่า “ปล่อยข่าวลือผิดๆ” และถูกบังคับให้ยอมรับว่าตนทำผิดกฎหมายและทำให้เกิดความวุ่นวายในสังคม ต่อมานายแพทย์หลี่ติตเตี๋เซียวโรนาไวรัสขณะทำการรักษาผู้ป่วย ก่อนจะเสียชีวิตที่โรงพยาบาลกลางอู่ฮั่น นอกจากนายแพทย์ผู้นี้แล้ว ยังมีอีก 7 คนที่ถูกจับในข้อหาเดียวกัน ซึ่งจนถึงขณะนี้ยังไม่ทราบชะตากรรมของบุคคลเหล่านั้น (VOA Thai, 2020) จุดเริ่มต้นของการแพร่ระบาดของเชื้อโรคมายังเมืองอู่ฮั่น รัฐบาลจีนได้นำนโยบายเด็ดขาดเข้ามากำกับ เพื่อรับมือของการแพร่ระบาดจากเชื้อโรคซึ่งทำให้สถานการณ์การแพร่ระบาดได้เริ่มลดลง โดยมีเงื่อนไขมาจาก *ระบอบการบริหาร การปกครองประเทศ* ที่เป็นลักษณะของทำงานร่วมกันของคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์จีน รัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่นมีการทำงานที่เป็นเอกภาพ *ภาวะผู้นำ* มีความชัดเจนและเด็ดขาดในการตัดสินใจเชิงนโยบาย *ความสามัคคีของคนในชาติ* มีความเป็นชาตินิยมสูง สามัคคีให้ความร่วมมือกับรัฐบาลจีน *บทบาทสื่อมวลชน* ที่นำเสนอข่าวด้านบวก *การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม* โดยเฉพาะการนำเอาระบบ 5G มาใช้ *ความร่วมมือกับต่างประเทศ* รัฐบาลจีนได้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารกับนานาชาติและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีกับองค์การอนามัยโลก (ศูนย์วิจัยยุทธศาสตร์ไทย-จีน สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2563) ทั้งนี้การรับมือเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการแพร่ระบาดของ COVID-19 อาจมาจากความน่าเชื่อถือต่อรัฐบาล ประวัติศาสตร์ด้านสังคม ประสิทธิภาพและสถานะของระบอบทุนนิยมในแต่ละประเทศ (Thai Enquirer, 2020)

ตัวเลขผู้ติดเชื้อโควิด-19 ในสหรัฐฯ ณ วันศุกร์ที่ 25 กันยายน ค.ศ. 2020 เพิ่มขึ้นเป็นกว่า 7 ล้านราย หลายประเทศในยุโรปเตรียมรับมือกับการระบาดระลอกใหม่ โดยนายกรัฐมนตรี Make Rutte ของเนเธอร์แลนด์ กล่าวว่า การระบาดของโควิด-19 ในประเทศขณะนี้เป็นที่น่ากังวลอย่างยิ่ง จากการที่เนเธอร์แลนด์รายงานผู้ติดเชื้อรายใหม่ที่มีมากถึง 2,777 รายต่อวัน (VOA Thai, 2020)

ภัยคุกคามทางความมั่นคง ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อาจหมายถึงภัยคุกคามทางความมั่นคงแบบดั้งเดิม (Traditional Security Threat) และภัยคุกคามแบบใหม่ (Non Traditional Security Threat) ภัยคุกคามทางความมั่นคงแบบดั้งเดิมอาจหมายถึงข้อขัดแย้งหรือความตึงเครียดระหว่างประเทศด้านการเมืองหรือด้านการทหารอาจนำมาซึ่งสงครามระหว่างประเทศ ส่วนภัยคุกคามทางความมั่นคงแบบใหม่

อาจเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับภารกิจของกองทัพ เช่น การรับมือกับภัยพิบัติ การจัดการปัญหาไฟป่าและหมอกควัน สภาวะโลกร้อน การอพยพและลี้ภัย ปัญหาการค้ามนุษย์ การค้ายาเสพติดข้ามชาติ สงครามไซเบอร์ และโรคระบาดที่อาจเกิดโดยไม่ได้ตั้งใจ หรือเป็นสงครามชีวภาพ (Biological Warfare) และกระทรวงสาธารณสุขในแต่ละประเทศจะกลายเป็นกระทรวงด้านความมั่นคง บุคลากรทางการแพทย์มีหน้าที่เปรียบเสมือนกองทัพให้การต่อสู้กับภัยคุกคามแบบใหม่ (ฟูอาดี้ พิศสุวรรณ, 2020, Marwan Bishara, 2020) ภัยคุกคามด้านความมั่นคงรูปแบบใหม่ภายใต้การอธิบายของ แบรี บูซาน (Barry Buzan) อาจประกอบด้วย ภัยคุกคามด้านเศรษฐกิจ ภัยคุกคามด้านการเมือง ภัยคุกคามด้านทหาร ภัยคุกคามด้านทางธรรมชาติ และภัยคุกคามด้านทางสังคม (Barry Buzan, 1991) เมื่อต้องอธิบายภัยคุกคามด้านความมั่นคงของสิงคโปร์ โดย Michael Leifer (2000) ได้อธิบายว่าประกอบด้วย ขนาดทางกายภาพ สถานการณ์ทางภูมิรัฐศาสตร์ที่อยู่ท่ามกลางประเทศขนาดใหญ่ อัตลักษณ์เชื้อชาติจีน

สิงคโปร์เป็นประเทศที่เป็นหมู่เกาะที่อยู่ห่างจากเมืองอู๋อัน 3,400 กิโลเมตร (2,125 miles) และต้องรองรับชาวจีนที่เดินทางมาสิงคโปร์เดือนละ 330,000 คน และในวันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 2020 สิงคโปร์ได้ตรวจพบผู้ติดเชื้อ COVID-19 ที่เดินทางมาจากอู๋อัน เป็นครั้งแรก (John E. L. Wong, Yee Sin Leo, Chorh Chuan Tan, 2020) ถือได้ว่า สิงคโปร์ต้องรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่มาพร้อมกับโลกาภิวัตน์ การแพร่ระบาดของ COVID-19 เดิมการอธิบายที่บอกว่า การอาศัยความร่วมมือในระดับนานาชาติเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันอาจเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ แต่เมื่อสถานการณ์ที่แต่ละประเทศต้องพบกับวิกฤติการณ์ที่คล้ายคลึงกันคือการระบาดอย่างหนักของ COVID-19 จำเป็นที่แต่ละประเทศต้อง “เข้าหาตนเอง” หรือพึ่งพาตนเองมากขึ้น สิงคโปร์เป็นประเทศที่สร้าง “รัฐ” ขึ้นมาได้ ท่ามกลางองค์ประกอบที่ขัดสน ตั้งแต่เป็นประเทศเล็กเป็นหมู่เกาะ ทรัพยากรธรรมชาติที่ขาดแคลน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรขั้นพื้นฐาน อย่างเช่น น้ำจืด ในอดีตยังต้องซื้อจากประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้นการวางแผนในการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจและด้านทรัพยากรมนุษย์ จึงถูกวางแผนมาอย่างเป็นระบบ การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่รัฐบาลสิงคโปร์ในความสำเร็จเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ State Ability ได้ถูกนำมาพูดถึงอย่าง

กว้างขวางเพื่อรับประกันการเติบโตทางเศรษฐกิจและเชื่อมโยงถึงความชอบธรรมทางการเมือง การที่สิงคโปร์เป็นประเทศที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงส่งผลให้รัฐบาลสิงคโปร์ภายใต้การนำของลี เซียนลุงต้อง “ลงแรง” ในการรับมือกับการแพร่ระบาดของ COVID-19 อย่างเต็มที่

ดังนั้น บทความนี้จึงต้องการอธิบายว่า สิงคโปร์มีศักยภาพหรือความสามารถทาง “รัฐ” อย่างไรจึงสามารถจัดการประเทศเพื่อให้รับมือกับวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้

การพัฒนาประเทศสิงคโปร์

สิงคโปร์ได้เป็นหนึ่งในนิคมช่องแคบของอังกฤษใน ค.ศ. 1826 ภายใต้การดูแลของเซอร์โทมัส สแตมฟอร์ด บิงก์เลย์ ราฟเฟิลส์ ซึ่งได้พัฒนาจากเมืองประมงเล็กๆ จนกลายเป็นเมืองแห่งการเดินเรือและศูนย์กลางการค้า ส่งผลให้สิงคโปร์เข้าสู่รัฐสมัยใหม่ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดกระแสชาตินิยมจนเกิดการต่อต้านอังกฤษ และเป็นช่วงเวลาที่สิงคโปร์ต้องการเข้าร่วมกับมาเลเซียเพราะต้องการให้สิงคโปร์ได้รับเอกราชจากอังกฤษ ภายหลังการเข้าร่วมสหพันธมาลายูและได้ออกจากสหพันธรัฐมาลายู ใน ค.ศ.1965 สิงคโปร์เป็นเพียงประเทศเล็กๆ ในอาเซียน มีสภาพเป็นเกาะ พื้นแผ่นดินประมาณ 719 ตารางกิโลเมตร ประชากร เพียง 5.6 ล้านคน เป็นประเทศที่มีอายุเพียง 50 ปี มีความเป็นพหุวัฒนธรรมสูง สิงคโปร์ได้พัฒนาเศรษฐกิจมาอย่างต่อเนื่อง (โคริน เฟื่องเกษม, 2556) และในปี ค.ศ. 2016 สิงคโปร์มีรายได้ต่อหัวถึง 52,600 ดอลลาร์สหรัฐ (Trading Economics, 2020) ขณะที่ไทยและอินโดนีเซียมีเพียงเพียง 6,901 และ 3,974 ดอลลาร์สหรัฐ (Trading Economics, 2020) เหตุผลสำคัญที่ทำให้สิงคโปร์พัฒนาประเทศมาได้สืบเนื่องจากรัฐบาลสิงคโปร์มีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติระยะยาว และสามารถเดินตามแผนดังกล่าวมาได้อย่างต่อเนื่อง จนทำให้ประเทศสิงคโปร์ขึ้นชื่อว่า “Smart Nation” หรือ “ประเทศอัจฉริยะ” และเป็นศูนย์รวมของทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ รวมทั้งการคัดสรรคนเก่งจากทั่วโลกมาร่วมกันพัฒนาประเทศสิงคโปร์ ในปี ค.ศ. 2017 นิตยสาร Forbes จัดให้เมืองสิงคโปร์เป็นเมืองที่อัจฉริยะติดอันดับ 3 ของเอเชีย (Forbes, 2017)

ตั้งแต่ทศวรรษ 1960-2020 และมีผู้นำประเทศจำนวน 3 คน คนแรก นายลี กวนยู 12 สิงหาคม ค.ศ. 1965 ถึง 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 1990 คนที่ 2 นายโก๊ะ จ๊กตง 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 1990 ถึง 12 สิงหาคม ค.ศ. 2004 และคนที่ 3 นายลี เซียนลุง 12 สิงหาคม ค.ศ. 2004 ถึงปัจจุบัน (โคริน เฟื่องเกษม, 2556) ในสมัยของนายลี กวนยู 12 สิงหาคม ค.ศ. 1965 ถึง 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 1990 ต้องการที่จะพัฒนาประเทศดังต่อไปนี้ 1) เร่งการพัฒนาให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมในช่วงทศวรรษ 1960 โดยรัฐบาลสิงคโปร์จะให้การต้อนรับนักลงทุนชาวต่างประเทศที่มีศักยภาพทางด้านองค์ความรู้ทางเทคโนโลยีและทางการตลาด เพื่อผลักดันสินค้าอุตสาหกรรมภายในประเทศให้ก้าวออกไปสู่การเป็นสินค้าในระดับนานาชาติ 2) เน้นการส่งออกเป็นฐานการพัฒนา เป็นการปรับนโยบายรัฐที่พยายามผลักดันให้สิงคโปร์ เป็นฐานการผลิตเพื่อการส่งออก มุ่งพัฒนาระบบการขนส่ง การสื่อสารและโครงสร้างพื้นฐาน 3) พัฒนาระบบเงินทุนสำรองและสินทรัพย์ของรัฐ นายโก๊ะ จ๊กตง 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 1990 ถึง 12 สิงหาคม ค.ศ. 2004 การพัฒนาเศรษฐกิจช่วงนี้ให้ความสำคัญต่อการผลิตสินค้าและบริการในด้านอุตสาหกรรมที่ใช้เทคนิควิทยาการระดับสูง มุ่งเน้นความเชี่ยวชาญชำนาญในการผลิตเพื่อการส่งออกและการมุ่งรักษาสภาวะแวดล้อม เพื่อการแข่งขันทางการค้าระดับโลกส่วนในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และตะวันออกไกล สิงคโปร์ดำเนินนโยบายเพื่อการแสวงหาตลาดการค้าขนาดใหญ่ และการลงทุนในโครงการต่างๆ การพัฒนาประเทศได้มุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะความร่วมมือด้านการค้าการลงทุน รักษาความสามารถในการแข่งขันและความยืดหยุ่น ส่งเสริมการประกอบการและบริษัทต่างๆ ของชาวสิงคโปร์เอง ขยายภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยลงทุนด้านการศึกษา นายลี เซียนลุง 12 สิงหาคม ค.ศ. 2004 ถึงปัจจุบัน มีทิศทางในการพัฒนาประเทศและการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยในด้านการต่างประเทศนั้น สิงคโปร์จะให้ความสำคัญในการส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศอาเซียน (โดยเฉพาะมาเลเซียและอินโดนีเซีย) รวมทั้งกับประเทศมหาอำนาจ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่น อินเดีย สหภาพยุโรป และออสเตรเลีย และให้ความสำคัญกับการส่งเสริมนวัตกรรม การประกอบการ การวิจัยและการพัฒนา ด้านสังคม จะให้ความสำคัญกับการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชน การดูแลคนชราและผู้ที่มีรายได้ต่ำ ทั้งนี้ เจือนไขสำคัญที่ทำให้สิงคโปร์

ประสบความสำเร็จในการพัฒนาทางเศรษฐกิจอาจประกอบด้วย ประสิทธิภาพของรัฐบาลสิ่งค้ำประกันในการวางแผนและการบริหารจัดการเศรษฐกิจของประเทศ ให้เอื้ออำนวยต่อการลงทุนระหว่างประเทศ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การให้สิทธิพิเศษทางภาษี การพัฒนาศักยภาพทางสังคมและเสถียรภาพทาง การเมืองของรัฐบาล และระบบการเมืองของสิ่งค้ำประกันที่พร้อมจะให้องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐมีอิสระในการร่วมทุน หรือลงทุนในอุตสาหกรรมหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่กับต่างประเทศ (โคริน เฟื่องเกษม, 2556, ชาญชัย จิตรเหล้าอาพร, 2014)

การแพร่ระบาดของ COVID-19

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ประกาศให้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่เป็น “การระบาดใหญ่” หรือ Pandemic หลังจากเชื้อลุกลามไปอย่างรวดเร็วในทุกภูมิภาคของโลก ข้อมูลจากมหาวิทยาลัยจอห์นส์ฮอปกินส์ของสหรัฐฯ ระบุว่า เข้าเดือนที่ 7 ของการระบาดใหญ่ที่เริ่มจากจีน ทำให้มีผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ทั่วโลกแล้วกว่า 26 ล้านคน มีผู้เสียชีวิตกว่า 8 แสนราย จาก 188 ประเทศ หลังจากทางการจีนยืนยันเมื่อ 31 ธันวาคม ค.ศ. 2019 ว่าเกิดการระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ในเมืองอู่ฮั่น ซึ่งมีประชากรกว่า 11 ล้านคน จีนและองค์การอนามัยโลก ระบุว่า ไวรัสชนิดนี้คือ “เชื้อไวรัสโคโรนา” ก่อนหน้านี้ พบไวรัสโคโรนามาแล้ว 6 สายพันธุ์ที่เคยเกิดการระบาดในมนุษย์ สำหรับไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ที่กำลังระบาดเป็นสายพันธุ์ที่ 7 ก่อนหน้านี้มีโรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันร้ายแรง หรือ โรคซาร์ส (Severe Acute Respiratory Syndrome-SARS) ซึ่งมีสาเหตุจากเชื้อไวรัสโคโรนาเช่นกัน โดยพบการระบาดครั้งแรกปลายปี ค.ศ. 2002 เริ่มจากพื้นที่มณฑลกวางตุ้งของจีน ก่อนที่จะแพร่กระจายไปในหลายประเทศ จนมีผู้ติดเชื้อกว่า 8,000 คน และมีผู้เสียชีวิตไปเกือบ 800 คนทั่วโลก องค์การอนามัยโลก ประกาศชื่อที่เป็นทางการสำหรับใช้เรียกโรคทางเดินหายใจที่เกิดจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ว่า “โควิด-ไนน์ทีน” (COVID-19) (บีบีซีไทย, 2020)

สถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ในสิงคโปร์

ถึงแม้ว่าประเทศสิงคโปร์มีการยืนยันผู้ติดเชื้อไวรัสโควิด-19 รายแรก เมื่อวันที่ 23 มกราคม ค.ศ. 2020 ซึ่งเป็นชาวจีนที่มาจากเมืองอู่ฮั่น แต่กระทรวงสาธารณสุขของประเทศสิงคโปร์ได้มีการประกาศให้เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์เฝ้าระวังกลุ่มผู้ป่วยที่มีอาการที่น่าสงสัยว่าอาจจะติดเชื้อไวรัสโดยเฉพาะผู้ป่วยจากเมืองอู่ฮั่น มาตั้งแต่วันที่ 2 มกราคม ค.ศ. 2020 และเริ่มมีการตรวจเชื้อคณภูมิร่างกายของผู้ที่เดินทางเข้าออกผ่านสนามบินชางอี (Changi Airport) เมื่อวันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 2020 เป็นต้นมา หลังจากพบผู้ติดเชื้อรายแรกได้ไม่นาน ในวันที่ 27 มกราคม ค.ศ. 2020 รัฐบาลสิงคโปร์ ซึ่งมีประสบการณ์ในการจัดการกับการแพร่ระบาดของไวรัสซาร์ส (SARS) ในช่วงปี ค.ศ. 2006–2008 และได้เริ่มแถลงข่าวต่อสาธารณะเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับไวรัสอย่างเป็นระบบ รวมทั้งให้รายละเอียดสถานที่และการเดินทางของผู้ติดเชื้อแต่ละคน และเริ่มออกคำสั่งเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของไวรัสภายในประเทศวันที่ 29 มกราคม ค.ศ. 2020 (สุนทรีย์ สิริอินตะวงศ์, 2563) รัฐบาลสิงคโปร์ประกาศสัมพันธไมตรีให้ประชาชนดำเนินมาตรการป้องกันโรคเบื้องต้นด้วยการรักษาความสะอาด หมั่นล้างมือและหลีกเลี่ยงกิจกรรมทางสังคมที่มีคนเข้าร่วมจำนวนมากเพื่อลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส เนื่องจากในช่วงต้นของการแพร่ระบาดยังไม่มีหลักฐานว่าไวรัสโควิด-19 สามารถติดต่อจากคนสู่คนผ่านทางอากาศ แต่จะเกิดจากคนที่สัมผัสใกล้ชิดกันเป็นหลักเท่านั้น (J. J. Woo, 2020) ในช่วงนี้รัฐบาลสิงคโปร์ได้เน้นเตือนว่า หน้ากากอนามัยที่มีอยู่จำกัด จะต้องเก็บไว้ให้กับเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ใช้เป็นหลักก่อน นอกจากนั้น ผู้ป่วยหรือประชากรกลุ่มเสี่ยงก็ควรสวมหน้ากากเมื่อต้องออกจากที่พักทุกครั้งและเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงหน้ากากอนามัยได้ รัฐบาลสิงคโปร์ได้แจกหน้ากากอนามัย 4 ชิ้นให้กับทุกคนฟรี แต่ก็นั่นแหละเพื่อไม่ให้สังคมเกิด “ความตื่นตระหนก” ประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มเสี่ยงและไม่มีอาการของโรค จึงยังไม่มีความจำเป็นในการสวมหน้ากากอนามัย รัฐบาลสิงคโปร์พยายามควบคุมสถานการณ์ด้วยการสื่อสารและให้ข้อมูลอย่างต่อเนื่องเป็นหลัก เพราะไม่ต้องการให้เกิดสภาวะแห่งความหวาดกลัวภายในประเทศ จะเห็นได้ว่าในช่วงแรกที่มีข่าวผู้ติดเชื้อภายในประเทศ รัฐบาลสิงคโปร์ยังคงพยายามรักษารูปแบบการทำงานและพยายามควบคุมการดำเนินชีวิตไว้ให้เป็น

ปกติมากที่สุด เพื่อให้เศรษฐกิจและสังคมยังดำเนินต่อไปได้โดยไม่สะดุด และเมื่อรัฐบาลประกาศยกระดับความรุนแรงของสถานการณ์ คนในสิงคโปร์ก็เกิดความวิตกกังวลและออกไปซื้อของสินค้าอุปโภคบริโภคมากกตุน ก่อให้เกิดกระแสความตื่นตระหนก ทั้งนี้ รัฐบาลสิงคโปร์ได้รับสื่อสารกับคนในประเทศและเน้นย้ำว่าอาหารยังมีเพียงพอ และก่อนที่รัฐบาลในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะสั่งปิดประเทศ รัฐบาลสิงคโปร์ได้ทำการสั่งซื้อและนำเข้าสินค้าจำนวนมากเพื่อสำรองอาหารไว้ให้กับประชากรภายในประเทศ (สุนทรีย์ สิริอินต๊ะวงศ์, 2563)

การยกระดับมาตรการระดับชาติ

เมื่อสถานการณ์ระบาดของไวรัสเริ่มร้ายแรงขึ้น รัฐบาลสิงคโปร์ก็ใช้มาตรการทางกฎหมายควบคุมสถานการณ์อย่างเข้มงวด โดยกฎหมายของสิงคโปร์จะมีบทลงโทษที่รุนแรงและปรับเงินในจำนวนที่สูงโดยมีกรณีศึกษาที่น่าสนใจ เช่น คนที่ปกปิดข้อมูลการเดินทางและไม่กักตัวเองในระยะเวลาที่กำหนดจะถูกยกเลิกสิทธิในการอยู่อาศัยถาวรในสิงคโปร์และมีกรณีที่คุณสามีภรรยาชาวจีนถูกส่งตัวขึ้นศาลดำเนินคดีเพราะปกปิดข้อมูลการเดินทาง นอกจากนั้นก็มีกรณีคนสิงคโปร์ที่ออกจากที่พักอาศัยก่อนการสิ้นสุดการกักตัวก็ต้องถูกดำเนินคดีทางกฎหมายด้วยเช่นกัน รัฐบาลสิงคโปร์ได้จัดเตรียมเจ้าหน้าที่เพื่อคอยตรวจเช็คกลุ่มคนที่ต้องถูกกักตัวสามครั้งต่อวัน และทำการติดตามทุกวันเพื่อให้แน่ใจว่ากลุ่มคนเหล่านี้ไม่ได้ออกจากที่พักก่อนเวลาที่กำหนด และเมื่อจำนวนผู้ติดเชื้อในประเทศเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะเดือนมีนาคม ค.ศ. 2020 ที่มีคนสิงคโปร์กลับมาจากต่างประเทศมากขึ้นและกลายเป็นกลุ่มผู้ติดเชื้อกลุ่มใหม่ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น รัฐบาลจึงต้องออกมาตรการต่างๆ เพื่อควบคุม และประกาศใช้มาตรการการมีระยะห่างทางสังคม (สุนทรีย์ สิริอินต๊ะวงศ์, 2563) เมื่อวันที่ 27 มีนาคม ค.ศ. 2020 จนกระทั่งวันที่ 7 เมษายน ค.ศ. 2020 รัฐบาลสิงคโปร์เริ่มใช้มาตรการให้คนในประเทศกักตัวอยู่ในบ้านเป็นเวลาหนึ่งเดือนเพื่อหยุดการแพร่ระบาดของไวรัสภายในประเทศ และขยายออกไปอีกหนึ่งเดือนเมื่อมีสถิติของผู้ติดเชื้อในกลุ่มแรงงานต่างชาติเพิ่มมากขึ้นในเวลาต่อมา (J. J. Woo, 2020) รัฐบาลสิงคโปร์ไม่ได้ประกาศใช้นโยบายปิดประเทศเหมือน

ประเทศอื่นๆยังอนุญาตให้มีการเดินทางเข้าออกประเทศได้ แต่คนที่เดินทางเข้ามาในประเทศสิงคโปร์ต้องถูกติดตามควบคุมตามนโยบายการกักตัว

ในส่วนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ธุรกิจหลายๆ ส่วนได้มีการสั่งปิดกิจการเกือบทั้งหมด ประชาชนยังออกจากบ้านไปซื้อสินค้าและอาหารกลับบ้านหรือออกกำลังภายในที่สาธารณะได้ แต่ต้องรักษาระยะห่างทางสังคมอย่างเข้มงวด หรือทำกิจกรรมคนเดียวเป็นหลัก โดยจะมีเจ้าหน้าที่คอยตรวจตราอีกทีหนึ่ง รัฐบาลเน้นให้ทุกคนทำงานอยู่กับบ้านเป็นหลัก ลดกิจกรรมทางสังคมและการรวมกลุ่มทางสังคมลง หมายความว่ารัฐบาลยังคงให้มีกิจกรรมอื่นๆ ที่ยังจำเป็นอยู่ แต่เพิ่มความเข้มงวดในการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมมากขึ้น และวันที่ 14 เมษายน ค.ศ. 2020 รัฐบาลเริ่มมีมาตรการในการบังคับให้ประชาชนสวมหน้ากากอนามัยเมื่อต้องออกนอกบ้าน และประกาศบทลงโทษทางกฎหมายไว้ด้วยว่าจะมีการปรับเป็นเงิน 300 สิงคโปร์ดอลลาร์ (หรือประมาณ 6,750 บาท) แต่จะยกเว้นในกรณีที่เป็นเด็กอายุต่ำกว่า 2 ขวบและกลุ่มคนที่ออกกำลังภายในที่สาธารณะ (สุนทรีย์ สิริอินต๊ะวงศ์, 2563)

การรับมือของสิงคโปร์ต่อ COVID-19

การที่รัฐบาลสิงคโปร์ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติในด้านความสามารถหรือศักยภาพของรัฐในการประกาศใช้นโยบายเพื่อรับมือกับการแพร่ระบาดของ COVID-19 อาจสามารถอธิบายได้ดังนี้

ศักยภาพทางด้านการเมืองและเสถียรภาพทางด้านการเมือง

ในระยะห้าสิบปีของการก่อตั้งประเทศ สิงคโปร์มีผู้นำหรือนายกรัฐมนตรีเพียง 3 คน อันประกอบด้วย นายลี กวนยู 12 สิงหาคม ค.ศ. 1965 ถึง 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 1990 คนที่ 2 นายโก๊ะ จ๊กตง 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 1990 ถึง 12 สิงหาคม ค.ศ. 2004 และคนที่ 3 นายลี เซียนลุง 12 สิงหาคม ค.ศ. 2004 ถึงปัจจุบัน (โคริน เฟื่องเกษม, 2556) และมีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวที่ได้รับสิทธิ์ในการจัดตั้งรัฐบาลมาอย่างยาวนานนั่นก็คือ พรรคกิจประชาชน (People's Action Party-PAP) สาเหตุความนิยม

อาจประกอบด้วย ความสามารถของผู้นำสายกลางของพรรค พรรคสามารถสร้างนโยบายที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชน ยึดหลักความเท่าเทียมของทุกเชื้อชาติ (วทัญญู ไจบริสุทธิ, 2009) ในบางครั้งสิงคโปร์ได้ชื่อว่าเป็นเผด็จการทางรัฐสภาด้วย ทั้งนี้เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของ COVID-19 สืบเนื่องจากสิงคโปร์เป็นประเทศที่การเมืองมีความมั่นคง มีเสถียรภาพทางการเมือง สิ่งเหล่านี้สามารถเชื่อมโยงถึงการก่อให้เกิดความชอบธรรมทางการเมืองในการที่จะบริหารจัดการกิจการภายในได้อย่างราบรื่น ประกอบกับการที่รัฐบาลสิงคโปร์ได้มีการสื่อสารกับสาธารณะอย่างตรงไปตรงมา ทำให้ประชาชนสิงคโปร์มีการยอมรับในประกาศที่ร้องขอความร่วมมือจากฝ่ายรัฐบาล ซึ่งมีผลจากความเชื่อมั่นในการเมืองและประสิทธิภาพของการสื่อสารทางการเมืองของรัฐบาลสิงคโปร์ (Wong JEL, Leo YS, Tan, 2020) อย่างไรก็ตาม ศักยภาพทางการเมืองของสิงคโปร์ที่มีต่อการรับมือจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่อาจส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่ค่อนข้างมีปัญหา อาจได้แก่การสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพระหว่างรัฐบาลสิงคโปร์กับกลุ่มเอ็นจีโอ (NGOs) โดยเฉพาะการรับมือกับเรื่องสวัสดิการของแรงงานต่างชาติ (การระบาดในช่วงเริ่มต้น แรงงานต่างชาติที่มีความเป็นอยู่อย่างแออัดและไม่ถูกสุขอนามัยเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดการการแพร่เชื้อในสิงคโปร์ แต่ท้ายสุดรัฐบาลสามารถเข้ามาควบคุมได้) (J. J. Woo, 2020)

ศักยภาพในการปฏิบัติการด้านสาธารณสุข

ศักยภาพหรือความสามารถในการปฏิบัติการด้านสาธารณสุขมีความดีเยี่ยมและต้นทุนต่ำ ทั้งนี้ ศักยภาพของแพทย์และผู้เกี่ยวข้องในด้านสาธารณสุขมีความชำนาญการ โรงพยาบาลมีศักยภาพสูง มีจำนวนเตียงที่เพียงพอ โดยโรงพยาบาลและศูนย์การแพทย์ในสิงคโปร์จำนวนหลายแห่งได้ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสที่มีความรุนแรงใกล้เคียงกับ COVID-19 เช่น โรงพยาบาล Tan Tok Seng ที่เคยเป็นโรงพยาบาลที่รักษาโรคซาร์ หรือ National Centre for Infectious Disease (NCID) ที่มีศักยภาพที่จะดูแลผู้ป่วยจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 เป็นการเฉพาะ (Wong JEL, Leo YS, Tan, 2020) สืบเนื่องจากรัฐบาลสิงคโปร์มีจุดเด่นในด้านการสื่อสารทางการเมืองและการจัดการนโยบายสาธารณะ

ที่ดีเยี่ยม ประสิทธิภาพในด้านนี้ อาจเริ่มต้นตั้งแต่การขอความร่วมมือในยังประชาชนในดูแลตนเอง การจัดการอำนวยความสะดวกทุกรูปแบบเพื่อให้การกักกันตนเองของประชากรที่ต้องใช้บ้านเรือนของตนเองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ความร่วมมือระหว่างโรงพยาบาลเอกชนที่มีชื่อเสียง เช่น Concord International Hospital, Mount Elizabeth Hospital เป็นต้น หรือการใช้ศูนย์ประชุมด้านตะวันออกของประเทศ รวมถึงการใช้ค่ายทหารเพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดการต่อการแพร่ระบาดของ COVID-19 เป็นต้น (J. J. Woo, 2020)

ศักยภาพด้านการคลัง

สิงคโปร์ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีรายได้ต่อหัวประชาชาติสูงและรัฐบาลให้ความสำคัญกับการออมของประชาชนเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นประเทศที่มีเงินสำรองสูงเป็นอันดับต้นๆ ของโลก คือ ประมาณ SG \$ 500 billion (US 370 USD billion) ซึ่งรับประกันได้ว่ารัฐบาลสามารถรับมือจากผลกระทบของการแพร่ระบาดของเชื้อ COVID-19 ได้ทุกรูปแบบ และรัฐบาลได้ให้ความมั่นใจกับประชาชนว่าระบบธุรกิจในสิงคโปร์จะดำเนินต่อไปได้ เช่น รัฐบาลได้สนับสนุนเงินก้อนแรกในการที่จะช่วยให้กับประชาชนคนทำงานในประเทศจำนวนถึง SG \$ 4,600 และมีงบประมาณเพียงพอที่จะสนับสนุนให้ประชาชนเข้ารับการตรวจหาเชื้อโดยไม่มีค่าใช้จ่ายและได้ทุ่มงบประมาณเพื่อจ่ายค่าเวลาให้กับแพทย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งมีงบประมาณเพียงพอต่อการจัดการระบบเพื่อตรวจสอบและเฝ้าระวังเชื้อ COVID-19 (Wong JEL, Leo YS, Tan, 2020)

ศักยภาพด้านการวิเคราะห์ข้อมูล

รัฐบาลมีหน่วยงานด้านยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพและนับได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อการจัดการในเชิงนโยบายนั้นก็คือ Government's Centre for Strategic Future (CSF) มีหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ด้านการมองอนาคต ถูกจัดตั้งในปี ค.ศ. 2010 อย่างไรก็ตาม CSF จะทำหน้าที่หลักในการประสานการทำงานเรื่องการมอง

อนาคตในภาครัฐทั้งหมด ทั้งนี้ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ด้านการมองอนาคต ประกอบด้วย หน่วยงานหลัก 2 หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการวิเคราะห์อนาคตคือ Horizon Scanning Center (HSC) ที่ใช้ Horizon Scanning เป็นเครื่องมือหลัก และ Centre for Strategic Futures (CSF) ที่ใช้เครื่องมือหลักคือ Scenarios Building รัฐบาลสิงคโปร์ให้ความสำคัญอย่างมากต่อการใช้วิธีการมองอนาคตมาช่วยในการกำหนดนโยบายของประเทศ ด้วยเทคนิคการมองอนาคตที่ดี จะทำให้มองอนาคตได้แม่นยำมากขึ้น เมื่อมีความแม่นยำมากก็ทำให้วางแผนได้ถูกต้องมากขึ้นนั่นเอง การทำงานด้านการมองอนาคตของรัฐบาลสิงคโปร์มีการพัฒนาการมาตามลำดับ มีการจัดโครงสร้างที่เป็นระบบ และมีความเป็นปัจจุบัน (สุรัชย์ สติคุณารัตน์, 2015) รัฐบาลสิงคโปร์ให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสในทุกรูปแบบ เช่น การสร้างแอปพลิเคชันเพื่อติดตาม การเฝ้าระวัง หรือระบบเช็คอินในสถานที่ต่างๆ (National check in system) (Wong JEL, Leo YS, Tan, 2020) จุดเด่นด้านนี้ยังหมายถึงจำนวนและความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่ ประกอบกับสิงคโปร์ได้ผลิตแอปพลิเคชัน ชื่อ ‘TraceTogether app’ ทำให้สามารถติดตามผู้ติดเชื้อและแจ้งเตือนมายังผู้ใกล้ชิด และเพื่อเป็นการสนับสนุนความช่วยเหลือได้นำการใช้เทคโนโลยีปัญญาจากหน่วยงานที่ชื่อย่อว่า GovTech (Government Technology Agency) มาใช้ อีกทั้งสิงคโปร์มีความโดดเด่นในเรื่องโครงสร้างชั้นพื้นฐานทางกายภาพและเทคโนโลยี ตลอดจนทุนมนุษย์ทำให้สิงคโปร์มีความสามารถในการดำเนินงานในการตรวจสอบคัดแยกและรักษา COVID-19 อย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

สิงคโปร์เป็นประเทศหมู่เกาะขนาดเล็กที่มีความโดดเด่นในการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก ทั้งความก้าวหน้าด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และความมั่นคง และเมื่อแต่ละประเทศต้องเผชิญกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะการรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื้อ COVID-19 เป็นภัยคุกคามที่แต่ละประเทศต้องใช้ศักยภาพภายในประเทศในการรับมือ อย่างไรก็ดีเมื่อบริบทของสังคมระหว่างประเทศได้เผชิญหน้ากับโรคระบาดที่ทำให้แต่ละประเทศต้องพึ่งตนเองเป็นอย่างมากในการตั้งรับ

กับการแพร่ระบาดของเชื้อ COVID-19 และพบว่า สิงคโปร์ได้มีการรับมือได้อย่างรวดเร็ว ปรากฏการณ์นี้เป็นเพราะ สิงคโปร์ได้มีการวางแผนอย่างเป็นระบบในการสร้างภูมิคุ้มกัน ตั้งแต่การพัฒนาการเมืองให้มีความมั่นคง แม้ว่าในบางสถานการณ์อาจเรียกการเมืองในประเทศสิงคโปร์ว่าเป็นเผด็จการทางรัฐสภาก็ตาม ความสามารถในการปฏิบัติการ ถือว่ามีความโดดเด่น ทั้งนี้ อาจเริ่มจากการที่สิงคโปร์ให้ความสำคัญกับการศึกษา การวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจึงส่งผลให้สิงคโปร์ได้มีการเตรียมความพร้อมในด้านสาธารณสุขเป็นอย่างสูง ความสามารถในการคลัง เป็นความโดดเด่นของสิงคโปร์ การจัดวางประเทศของตนเองที่จะไม่ยอมให้ประเทศของตนเองเป็นแหล่งส่งออกแรงงานไร้ทักษะหากแต่ได้วางแผนพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบนับตั้งแต่ทศวรรษ 1960 ถือได้ว่าส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ สิงคโปร์มีเงินสำรองเป็นจำนวนมากและเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนในการรับมือการแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้เพราะถือว่าเป็นขั้นตอนที่ต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล ศักยภาพด้านนี้ นับได้ว่าสิงคโปร์เป็นภาพตัวแทนที่น่าสนใจของกลุ่มประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 การคาดการณ์ที่แม่นยำส่งผลดีต่อการทำงานของรัฐบาลในการรับมือต่อการแพร่ระบาดของ COVID-19

เอกสารอ้างอิง

- ปีชีไทย, ไวรัสโคโรนา: ที่มา อาการ การรักษา และการป้องกันโรคโควิด-19. สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/features-51734255>
- โคริน เฟื่องเกษม. (2556). สิงคโปร์ ภายใต้สามผู้นำ. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาญชัย จิตรเหล้าอาพร. (2557). บทบาทรัฐกับยุทธศาสตร์การพัฒนาของสิงคโปร์. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*. 2(2), 17-40. สืบค้นจาก <http://www.polsci-law.buu.ac.th/pegjournal/index.php/menu4/36-2-2>

- ฟูอาดี้ พิศสุวรรณ. (2020). COVID-19 และความมั่นคงระหว่างประเทศที่ถูกท้าทาย. สืบค้นจาก <https://www.the101.world/covid19-international-security/?fbclid=IwAR1WEJQpBUeYjihD32-dWJL4r6GN5w-eGizls6qbGd2mwCVArmxxv0tYgJfE>
- วาทัญญู ใจบริสุทธิ์. (2009). พรรคกิจประชาชนกับวิถีไปสู่ความเป็นพรรคเดียวใน สิงคโปร์ ค.ศ. 1954-1968. *วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา*. 13(12), 33-69. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/easttu/article/view/51272/42466>
- ศูนย์วิจัยยุทธศาสตร์ไทย-จีน สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (2563). *ถอดบทเรียนจีนในการแก้ปัญหาไวรัส COVID-19 (วช)*. สืบค้นจาก http://www.vijaichina.com/sites/default/files/FOCUS%203_2563
- สุนทรีย์ สิริอินตะวงศ์. (2563). *รับมือโควิดในสิงคโปร์: เน้นสร้างความมั่นใจและให้ข้อมูลประชาชนอย่างตรงไปตรงมา*. สืบค้นจาก <https://ilaw.or.th/node/5643>
- สุรัชย์ สถิตคุณารัตน์. (2015). *การมองอนาคตสโตร์สิงคโปร์ (SINGAPOREAN FORESIGHT)*. สืบค้นจาก <http://horizon.sti.or.th/node/51>
- Buzan, B. (1991). New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 67(3), 431-451.
- Forbes. (2017). The Smartest Cities In The World For 2017. Retrieved, From <https://www.forbes.com/sites/iese/2017/05/31/the-smartest-cities-in-the-world-for-2017/#58b161085c4c>
- J. J. Woo (2020) Policy capacity and Singapore's response to the COVID-19 pandemic, *Policy and Society*, 39(3), 345-362.

- Marwan, Bishara. (2020). *What would and should a post-pandemic world look like? A post-American, post-liberal world order awaits us. But what shape will it take?*. Retrieved from https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/post-pandemic-world-00419121617150.html?fbclid=IwAR0rWoe9E_0T7HlPN99Sv-pwL1iNaU2nM8jQBxirB6-d0kYRG-TnwK9Zkt84
- Michael, Leifer. (2000). *Singapore's Foreign Policy: Coping with Vulnerability*. London: Routledge.
- Thai Enquirer. (2020). *Winning the coronavirus fight is not about authoritarianism: it is about trust, social history, and capitalism*. Retrieved from <https://www.thaienquirer.com/10024/winning-the-coronavirus-fight-is-not-about-democracy-it-is-about-trust-social-history-and-capitalism/?fbclid=IwAR0oonynUO9uSfuJ8Hz8tCFZdOv9pHFqgvRqx8Ffyvci70XEUXMv5MIZyXY>
- Thai Enquirer. (2020). *Winning the coronavirus fight is not about authoritarianism: it is about trust, social history, and capitalism*. Retrieved from <https://www.thaienquirer.com/10024/winning-the-coronavirus-fight-is-not-about-democracy-it-is-about-trust-social-history-and-capitalism/?fbclid=IwAR0oonynUO9uSfuJ8Hz8tCFZdOv9pHFqgvRqx8Ffyvci70XEUXMv5MIZyXY>
- Trading Economics. (2020). *Singapore GDP per capita*. Retrieved September, 27, 2020. Retrieved from <https://tradingeconomics.com/singapore/gdp-per-capita>
- Trading Economics. (2020). *Thailand GDP per capita*. Retrieved from <https://tradingeconomics.com/thailand/gdp-per-capita>
- Trading Economics. (2020). *Indonesia GDP per capita*. Retrieved From <https://tradingeconomics.com/indonesia/gdp-per-capita>

- VOA Thai. (2020). ข่าวเสียชีวิตของหมอจีนผู้พบ 'ไวรัสอู่ฮั่น' สร้างกระแสความโกรธเคืองในฮ่องกง. สืบค้นจาก <https://www.voathai.com/a/chinese-doctor-death-sparks-utrage/5278767.html>
- . (2020). โควิด-19: ผู้ติดเชื้อในสหรัฐฯ เกิน 7 ล้านราย-ยุโรปเริ่มใช้มาตรการรับมือการระบาดรอบใหม่. สืบค้นจาก <https://www.voathai.com/a/us-coronavirus-cases/5598220.html>
- Wong JEL, Leo YS, Tan. (2020). *COVID-19 in Singapore-Current Experience: Critical Global Issues That Require Attention and Action*. JAMA. 323(13), 1243–1244. Retrieved from <https://jamanetwork.com/journals/jama/article-abstract/2761890>

การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง
อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

Natural Disaster Management in the Area of
Na Sang Sub-District, Selaphum District,

Roi Et Province

อัษฎาวุธ แก้วรับศรี¹

Atsawoot Kaewrubsri²

พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์³

Pongsawut Rachjun⁴

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. ผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และ 2. แนวทางการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ 1) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2) รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 3) ผู้นำชุมชน 4) ประชาชน และ 5) ปราชญ์

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด,
E-mail: veerapolpolyiam@gmail.com

² Student, Political Science, Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
E-mail: pong007_rachjun@outlook.com

⁴ Assistant Professor, Political Science, Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University

ชาวบ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ผ่านระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาประเด็นผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ พบว่า ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นใน ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีลักษณะเป็น น้ำท่วมหรืออุทกภัย เป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นมาจากฝนตกหนักเป็นเวลาหลายวัน ทำให้แม่น้ำยังซึ่งเป็นแม่น้ำที่ไหลผ่านพื้นที่ตำบลนาแซงเอ่อล้นจากลำน้ำยังไหลเข้าท่วมบ้านเรือนและพื้นที่เกษตรกรรมของประชาชน จึงส่งผลกระทบต่อร่างกายจิตใจ ทรัพย์สิน เศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง นอกจากนี้ เชื้อโรคที่มาหลังจากการเกิดภัยพิบัติก็ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนที่ประสบภัยด้วย และผลการศึกษาประเด็นแนวทางการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ พบว่า การรับมือในน้ำท่วมครั้งนี้ประชาชนในพื้นที่ตำบลนาแซง มีความรู้พื้นฐานในการรับมือกับภัยพิบัติทุกคน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เกิดภัยพิบัติติดต่อกันมาแล้วเป็นเวลาสามปี ประชาชนจึงมีการเตรียมความพร้อมที่จะรับมือภัยพิบัติหรือป้องกันภัยพิบัติ ประชาชนทุกคนสามารถรับมือได้เป็นอย่างดี การบรรเทาทุกข์ในภาวะฉุกเฉิน ก็ได้มีภาคส่วนต่างๆ เข้ามามีบทบาทให้ความช่วยเหลือ ส่วนประเด็นการฟื้นฟูสภาพของชุมชนและการซ่อมสร้างหลังการเกิดอุทกภัยประชาชนส่วนมากจะฟื้นฟูสภาพภายในบ้าน และมีเทศบาลตำบลนาแซง เข้ามาช่วยเหลือในการฟื้นฟูสภาพชุมชนในส่วนต่างๆ

คำสำคัญ: การจัดการภัยพิบัติ, ภัยธรรมชาติ

Abstract

The research aimed to study “Natural Disaster Management in Nasaeng Sub-District, Selaphum District, Roi Et Province” aims to study: 1. the impact of natural disasters occurring in Na Sang Sub-District, Selaphum District, Roi Et Province and 2. the management of natural disasters in the area of Na Sang Sub-District, Selaphum District, Roi Et Province. The population used in the study were 1) the president of the sub-district administrative organization 2) the deputy president of the

sub-district administrative organization, 3) the community leader 4) 10 people, and 5) the villagers. The research instrument was an indepth interview created by the researcher and analized through qualitative research methods.

The disaster is caused by heavy rain for several days. As a result, the Young River, which is a river that flows through Na Saeng Sub-District, overflows from the river, still flooding people's houses and agricultural areas. It affects the body, mind, property, economy, society, politics and government. Moreover, the pathogens that come after the disaster affect the people. The results of the study on natural disaster management guidelines found that to deal with the flood, people in Na Sang Sub-District have basic knowledge on how to deal with all disasters. Because it is an area that has been disasters for three consecutive years. People have to prepare for disaster response or disaster prevention. All people can cope with it very well. Emergency relief has various sectors to play a helping role for community rehabilitation and post-flood repair issues, most people will restore the home condition Na Sang Municipality will assist to rehabilitate the community in various parts.

Keywords: Sufficiency Disaster Management, Natural Disaster

บทนำ

องค์การสหประชาชาติ คาดว่าในปี พ.ศ. 2593 ประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น 9,600 ล้านคน และ 19,000 ล้านคนในปี พ.ศ. 2643 จากปัจจุบันที่มีประชากรอยู่ 7,200 ล้านคน ซึ่งจะทำให้ความต้องการสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคปัจจุบันมีสูงมากขึ้น ประกอบกับการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเติบโตทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การค้าและการลงทุน จึงต้องมีการแข่งขันและการขยายตัว

ตามเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งผลที่ตามมาคือทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ถูกใช้อย่างรวดเร็วและฟุ่มเฟือย การพัฒนาด้านต่างๆ ที่ไม่คำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรลดลง จึงเป็นเหตุให้ระบบนิเวศถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง จากปัญหาดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดผลกระทบจากธรรมชาติเพราะความเสียสมดุลที่มนุษย์เป็นคนก่อและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติทำให้เกิดภัยพิบัติ ส่งผลต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม (Department of National Disaster Prevention and Mitigation, 2013) ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของสังคมมนุษย์ในวงกว้าง เกิดความเสียหายต่อชีวิตทรัพย์สิน ระบบเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เกินขีดความสามารถที่จะบริหารจัดการได้ จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นใน ระดับชาติและนานาชาติ (World Health Organization, 2008) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003-2012 ศูนย์วิจัยและระบาดวิทยาต้านภัยพิบัติ พบรายงานการเกิดภัยพิบัติทั่วโลกทั้งสิ้น 6,699 ครั้ง มีผู้เสียชีวิตจากภัยพิบัติ 1,149,920 ราย ผู้ได้รับผลกระทบ 2,167,404 ราย คิดมูลค่าความเสียหาย 1,571,681 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (International Federation of Red Cross & Red Crescent Societies, 2013)

ประเทศไทยตั้งอยู่ในทวีปเอเชีย เป็นพื้นที่ที่มีอัตราการเกิดภัยพิบัติสูงสุดในโลก และตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงและเกิดความคาดหมาย เนื่องจากอุณหภูมิของน้ำทะเลระหว่างสองมหาสมุทรมีความแตกต่างกัน ทำให้ต้องมีการเพิ่มขีดความสามารถในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการรับมือมากขึ้น เพราะไม่สามารถลอกเลียนแบบการรับมือแบบเดียวกับภูมิภาคอื่นได้ ดังเหตุการณ์พายุไต้ฝุ่นไห่เยี่ยนหรือไต้ฝุ่นโยลันดาที่พัดขึ้นฝั่งของประเทศฟิลิปปินส์ ระดับความเร็วลมสูงสุดตามค่าเฉลี่ย 1 นาที ที่ 315 กม./ชม. ทำให้พายุไต้ฝุ่นไห่เยี่ยนเป็นพายุหมุนเขตร้อนที่มีความรุนแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ที่ได้พัดขึ้นฝั่ง ส่งผลให้มีผู้ได้รับผลกระทบและไร้ที่อยู่อาศัยประมาณ 11 ล้านคน (Department of National Disaster Prevention and Mitigation, 2013) สถิติภัยพิบัติย้อนหลังของประเทศไทย พบว่า ช่วงปี พ.ศ. 2532-2555 เกิดอุทกภัยมากกว่า 40,000 ครั้ง วาตภัย 36,024 ครั้ง ดินโคลนถล่ม 35 ครั้ง และสึนามิ 1 ครั้ง ซึ่งภัยพิบัติที่พบมากในประเทศไทยคือ ภัยพิบัติธรรมชาติที่เกิดตามฤดูกาล ทำให้การเตรียมความพร้อมต่อภัยพิบัติขนาดใหญ่มีค่อนข้างน้อย (Thai Health Project, 2013) จาก

ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าภัยพิบัติมีอุบัติการณ์การเกิดและทวีความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติอย่างมากมายมหาศาล หน่วยงานภาครัฐและเอกชนของประเทศไทยเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการภัยพิบัติ หลังจากเกิดภัยพิบัติสึนามิ ในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งถือเป็นภัยธรรมชาติที่รุนแรงที่สุดที่เคยเกิดขึ้นก่อให้เกิดความสูญเสียต่อระบบเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากกว่า 30,000 ล้านบาท (National Economic and Social Development Board, 2011) รัฐได้ตราพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 เพื่อเป็นกฎหมายหลักในการบริหารจัดการเมื่อเกิดภัยพิบัติ (National Disaster Prevention and Mitigation Committee, 2010) อีกทั้งผลพวงจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ดัชนีการก่อการร้ายระดับโลก (Global Terrorism Index) จัดลำดับประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 8 จาก 158 ทั่วโลก สร้างความเสียหายทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินมากที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียน (Thai Health Project, 2013)

ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นและพบเจอบ่อยที่สุดคือ อุทกภัยเป็นภัยพิบัติธรรมชาติ (Natural Disasters) ประเภทหนึ่งสร้างความเสียหายแก่มนุษยชาตินับแต่อดีต เช่น การเกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ในภาคกลางของประเทศไทย ในปี ค.ศ. 1931 ถือว่าเป็นภัยพิบัติธรรมชาติที่มีผู้เสียชีวิตมากที่สุดในโลกตั้งแต่เคยมีการบันทึกมา โดยมีผู้เสียชีวิตราว 1 ล้านคน ถึง 4 ล้านคน ในส่วนของประเทศไทย การเกิดมหาอุทกภัยในปี พ.ศ. 2554 ได้สร้างความเสียหายคิดเป็นมูลค่ากว่า 1.44 ล้านบาท ธนาคารโลกจัดอันดับความเสียหายทางเศรษฐกิจเป็นอันดับ 4 ของโลก ถัดจากแผ่นดินไหวและสึนามิในญี่ปุ่นปี พ.ศ. 2544 แผ่นดินไหวในโกเบปี พ.ศ. 2538 และเฮอริเคนแคทรีน่าปี พ.ศ. 2548 (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2555, น. 1)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน และมีบทบาทภารกิจในการให้ความช่วยเหลือและบรรเทาภัยในลำดับแรกก่อนที่หน่วยงานภายนอกจะเข้าไปให้ความช่วยเหลือ ประกอบกับพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 มาตรา 20 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งพื้นที่มีหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตท้องถิ่นของตน โดยมีผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งพื้นที่นั้น เป็นผู้รับผิดชอบในฐานะ

ผู้อำนวยการท้องถิ่น และแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดให้กองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (องค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล/เมืองพัทยา/กทม.) ทำหน้าที่อำนาจการควบคุม ปฏิบัติการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2550)

ตำบลนาแซง ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2428 แต่เดิมใช้ชื่อว่าตำบลกุดนาแซง โดยมีขุนทรงแซงเดชเป็นกำนันคนแรก เมื่อปี พ.ศ. 2448 ขึ้นตรงกับอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ และปี พ.ศ. 2460 โอนมาขึ้นกับอำเภอพนทอง มณฑลร้อยเอ็ด ต่อมาปี พ.ศ. 2468 มาขึ้นกับอำเภอเสลภูมิ และปี พ.ศ. 2514 ได้ยกฐานะขึ้นเป็นสภาตำบล ปี พ.ศ. 2540 ได้ประกาศยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล มีหมู่บ้านในการปกครอง 13 หมู่บ้าน ตำบลนาแซงเป็นหนึ่งใน 18 ตำบลของอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งตำบลนาแซงตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอเสลภูมิ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอ เสลภูมิ 13 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดร้อยเอ็ด 43 กิโลเมตร ทิศเหนือติดต่อกับตำบลโนนชัยศรี อำเภอพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด ทิศใต้ติดต่อกับตำบลนาเมือง และตำบลวังหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ทิศตะวันออกติดกับตำบลวังหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลหนองหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ตำบลนาแซง มีทั้งหมด 1,159 ไร่หลังคาเรือน พื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่ซึ่งประสบปัญหาอุทกภัยหรือน้ำท่วมเกือบทุกปี ในช่วงปลายเดือนสิงหาคมถึงกลางเดือนกันยายน พ.ศ. 2562 ก็เช่นกัน ได้เกิดน้ำท่วมในตำบลนาแซงบางพื้นที่สาเหตุเกิดจากพายุโซนร้อนโพดุล ประกอบกับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดปกคลุมทะเลอันดามันได้พัดเข้ามายังประเทศไทยทำให้เกิดฝนตกหนักติดต่อกันหลายวัน จึงทำให้น้ำยังเอ่อล้นเข้ามาท่วมพื้นที่ทำการเกษตรและบ้านเรือนของประชาชนทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบและความเสียหาย (ไทยตำบลต่อทคอม, 2558)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาประเด็นการจัดการภัยพิบัติและปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งนี้ประโยชน์ที่จะได้รับการศึกษา ผู้วิจัยคาดว่าจะสามารถช่วยให้ประชาชนได้ทราบถึงข้อมูลองค์ความรู้ การจัดการ วิธีการป้องกัน เมื่อเกิด

ภัยพิบัติ รวมทั้งจะได้เพิ่มองค์ความรู้ใหม่จากที่มีอยู่ในปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์การศึกษา ไว้ดังนี้คือ

1. เพื่อศึกษาผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ในการวิจัยไว้ดังนี้

ตัวแปรต้น

การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย

- แนวทางการป้องกันและลดผลกระทบจากสาธารณภัย
- แนวทางการเตรียมความพร้อมในการรับมือสาธารณภัย

การจัดการในภาวะฉุกเฉิน

- แนวทางการเผชิญเหตุในภาวะฉุกเฉิน
- แนวทางการบรรเทาทุกข์ในภาวะฉุกเฉิน

การฟื้นฟู

- แนวทางการฟื้นฟูสภาพและการซ่อมสร้างหลังการเกิดอุทกภัย

ตัวแปรตาม

การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ
ในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงปัญหาและผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ รวมไปถึงแนวทางการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ดำเนินการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลคือ พื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ขอบเขตด้านประชากร

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย บทความและเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ประกอบด้วย 1) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2) รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 3) ผู้นำชุมชน 4) ประชาชน และ 5) ปราชญ์ชุมชน

4. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย บทความและเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 16 คน

4.1 คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย โดยมีทั้งสิ้น 5 กลุ่ม คือ 1) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2) รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 3) ผู้นำชุมชน 4) ประชาชน และ 5) ปราชญ์ชุมชน

4.2 ระบุจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ตามกลุ่มเป้าหมาย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล	จำนวน 1 คน
2) รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล	จำนวน 1 คน
3) ผู้นำชุมชน	จำนวน 4 คน
4) ประชาชน	จำนวน 8 คน
5) ปรชาชนุชุมชน	จำนวน 2 คน

5. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด” สิ่งที่คุณวิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) โดยมีกรอบวิเคราะห์ตามประเด็นที่จะทำการศึกษาซึ่งทำการสังเคราะห์จากกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายใต้ประเด็นดังนี้คือ

5.1 ประเด็นผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด

5.2 ประเด็นแนวทางการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์แยกแยะเป็นประเด็นต่างๆ โดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการศึกษา และตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาที่รวบรวมประเด็นได้อย่างมีระบบ นอกจากนี้ ผลจากการสัมภาษณ์ก็นำมาประกอบการวิเคราะห์เพื่อให้ผลของการวิเคราะห์มีความสมบูรณ์แบบมากขึ้น

ผลการวิจัย

1. ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ประเด็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้คือ

1.1 ผลกระทบต่อร่างกายและชีวิตจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประชาชนในพื้นที่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติมีผู้ได้รับบาดเจ็บจนถึงแก่ชีวิตมีเพียงหนึ่งคน เนื่องจากติดเชื้อโรคที่มากับน้ำท่วม แต่ประชาชนส่วนมากในพื้นที่ก็ไม่มีใครได้รับบาดเจ็บจนถึงแก่ชีวิตและส่วนมากประชาชนก็จะได้รับบาดเจ็บเล็กๆ น้อยๆ เพียงโรคมือเท้าเปื่อย

1.2 ผลกระทบต่อจิตใจจากภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประชาชนในพื้นที่มีความหดหู่ และคิดมากมีความเครียด มีการวิตกกังวลประชาชนในพื้นที่กลัวว่าน้ำจะแห้งชงอยู่ยาวนานเกินไป และกลัวว่าลูกหลานและตนเองจะได้รับอันตรายจึงทำให้ไม่สบายใจ

1.3 ผลกระทบที่เกิดจากเชื้อโรคหลังการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประชาชนส่วนมากได้รับผลกระทบจากเชื้อโรคที่มาจากน้ำท่วมขัง เช่น โรคน้ำกัดเท้า โรคมือเท้าเปื่อย เป็นส่วนมากที่ประชาชนในพื้นที่ได้รับ แต่ก็ไม่เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต

1.4 ผลกระทบของการสูญเสียทรัพย์สินที่อยู่อาศัยที่เกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประชาชนในพื้นที่มีผู้ได้รับความเสียหายหรือสูญเสียทรัพย์สินภายในครัวเรือนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านที่อยู่พื้นที่ต่ำๆ น้ำท่วมขังนาน ทำให้ตู้เสื้อผ้าและเครื่องใช้ต่างๆ ได้รับความเสียหายมาก ต้องซ่อมแซมใหม่เกือบทั้งหมด

1.5 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจหลังจากเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประชาชนในพื้นที่การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติในครั้งนี้น่าจะส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างสิ้นเชิง เพราะข้าวที่ประชาชน

ปลูกไว้นั้นได้รับความเสียหายทั้งหมด จึงทำให้ประชาชนไม่มีข้าวที่จะไปขายให้กับร้านรับซื้อข้าว เพื่อที่จะนำเงินมาใช้ในชีวิตประจำวันต่างๆ

1.6 ผลกระทบทางการเมืองการปกครองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติในครั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐได้เข้ามามีส่วนช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ประสบภัยเป็นอย่างดี แต่จะมีประเด็นปัญหาด้านการเข้าช่วยเหลือล่าช้า เพราะไม่สามารถเดินทางเข้าช่วยเหลือทางรถยนต์ได้ เนื่องจากถนนถูกน้ำเซาะจนพังเสียหาย จึงสามารถเดินทางเพื่อเข้ามาช่วยเหลือได้เฉพาะการขนส่งทางเรือ

2. แนวทางการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ประเด็นแนวทางการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดมี 3 ประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

2.1 ประเด็นการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย (Disaster Risk Reduction)

1. แนวทางการป้องกันและลดผลกระทบจากสาธารณภัยในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประชาชนในพื้นที่ที่มีการเตรียมความพร้อมรับมือเป็นอย่างดี เพราะได้นำท่วมติดต่อกันมาเป็นเวลาสามปีติดต่อกันแล้ว จึงมีการสร้างพนังกั้นน้ำไว้ แต่ว่าพนังกั้นน้ำไม่สามารถเอาอยู่เพราะน้ำไหลมาเป็นจำนวนมาก ทำให้น้ำไหลเข้าท่วมหมู่บ้านเหมือนเดิม แต่ว่าประชาชนก็มีการเตรียมการรับมือโดยการเตรียมอาหารหรือน้ำดื่มต่างๆ พร้อมทั้งจะรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติหรือน้ำท่วมอยู่ตลอด และมีการประกาศจากผู้นำชุมชนให้ประชาชนในหมู่บ้านมีการเตรียมการ เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยอันตรายประชาชนมีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเป็นอย่างดี

2. แนวทางการเตรียมความพร้อมในการรับมือสาธารณภัยในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า จะเห็นได้ว่าการเตรียมความพร้อมรับมือเป็นอย่างดี เพราะได้นำท่วมนี้ได้เกิดขึ้นติดต่อกันเป็นเวลาสามปี ทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีการเตรียมความพร้อมในการรับมือภัยพิบัติเป็นอย่างดี เช่น นำสิ่งของที่สามาร

ยกขึ้นที่สูงได้ให้เตรียมยกไว้รอ ก่อนที่นำจะมาและมีการเตรียมอาหารไว้ให้พร้อม เพื่อที่จะไม่ให้คนในครอบครัวนั้นอดอยาก จนกว่าจะมีหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือ

2.2 ประเด็นการจัดการในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management)

1. แนวทางในการเผชิญเหตุ ในภาวะฉุกเฉินของประชาชนในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประชาชนในพื้นที่ภัยพิบัติทางธรรมชาติในครั้งนี้ การเผชิญเหตุในภาวะฉุกเฉินก่อนอื่นทุกคนต้องมีสติ เพราะการมีสตินั้น จะทำอะไรมีการคิดอย่างมีสติ และในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด นี้ได้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติน้ำท่วมนี้เป็นเวลาหลายปีติดต่อกัน ทำให้ประชาชนสามารถรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินหรือสถานการณ์ฉุกเฉินได้เป็นอย่างดี ประชาชนในพื้นที่สามารถเอาตัวรอดได้

2. แนวทางการบรรเทาทุกข์ในภาวะฉุกเฉินในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ในการบรรเทาทุกข์ในพื้นที่ภัยพิบัติจะมีหน่วยงานของภาคต่างๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยในการแจกเบี้ยยังชีพ ถุงยังชีพ ข้าว ปลาอาหารต่างๆ และการบรรเทาทุกข์นั้น ประชาชนได้รับการช่วยเหลือเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็น หน่วยงานเทศบาลตำบลนาแซง หรือหน่วยงานต่างๆ เข้ามาช่วยเหลือทำให้ประชาชนมีอาหารการกินที่ดีในขณะที่ประสบกับภัยธรรมชาติหรือน้ำท่วม

2.3 ประเด็นการฟื้นฟู (Recovery Build Back Better and Safer)

แนวทางการฟื้นฟูสภาพและการซ่อมสร้างหลังการเกิดอุทกภัยในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประชาชนไม่ได้รับความเสียหายมากนัก อาจมีความเสียหายเล็กน้อยในบางครัวเรือน แต่ยังสามารถซ่อมแซมได้ เพราะว่าการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติหรือน้ำท่วมนั้นได้เกิดติดต่อกันมาหลายปี ทำให้ประชาชนมีการเตรียมการรับมือทำให้สิ่งของต่างๆ ไม่ได้รับความเสียหาย จึงไม่ได้มีการซ่อมแซม

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษา “การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” มีข้อค้นพบที่นำเสนอการอภิปรายผล ดังนี้คือ

1. ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลกระทบต่อร่างกายและชีวิตจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวคือ ประชาชนในพื้นที่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติมีผู้ได้รับบาดเจ็บจนถึงแก่ชีวิตมีเพียงหนึ่งคน เนื่องจากติดเชื่อโรคที่มากับน้ำท่วม แต่ประชาชนส่วนมากในพื้นที่ก็ไม่มีใครได้รับบาดเจ็บจนถึงแก่ชีวิตและส่วนมากประชาชนก็จะได้รับบาดเจ็บเพียงโรคมือเปื่อยเท้าเปื่อย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2550) ที่กล่าวไว้ว่าผลกระทบต่อร่างกายและชีวิต หมายถึง ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นมักจะก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ร่างกายและชีวิตตั้งแต่เล็กน้อยจนถึงขั้นเสียชีวิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรุนแรงและลักษณะของการเกิดภัยพิบัติ

ผลกระทบต่อจิตใจจากภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวคือ ประชาชนในพื้นที่มีความหดหู่ คิดมาก มีความเครียด มีการวิตกกังวลประชาชนในพื้นที่กล่าวว่า น้ำจะแห้งชอยู่ยาวนานเกินไปกลัวว่าลูกหลานและตนเองจะได้รับอันตราย จึงทำให้ไม่สบายใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2550) ที่กล่าวไว้ว่า ผลกระทบต่อจิตใจ หมายถึง ภัยพิบัติทำให้เกิดการตกใจ เสียใจ วิตกกังวล จากการสูญเสียสิ่งต่างๆ ไป บางรายอาจสูญเสียทรัพย์สินทั้งหมดจากไฟไหม้

ผลกระทบที่เกิดจากเชื้อโรคหลังการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวคือ ประชาชนส่วนมากได้รับผลกระทบจากเชื้อโรคที่มาจากน้ำท่วมขัง เช่น โรคน้ำกัดเท้า โรคมือเท้าเปื่อยเป็นส่วนมากที่ประชาชนในพื้นที่ได้รับแต่ก็ไม่เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมการป้องกัน

และบรรเทาสาธารณภัย (2550) ที่กล่าวไว้ว่า ภัยพิบัติที่เกิดจากเชื้อโรค หมายถึง เกิดจากแมลงและสัตว์ ได้แก่ เช่น หนูนา ตั๊กแตน มีเป็นจำนวนมาก

ผลกระทบของการสูญเสียทรัพย์สินที่อยู่อาศัยที่เกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวคือ ประชาชนในพื้นที่ก็มีผู้ได้รับความเสียหายหรือสูญเสียทรัพย์สินภายในครัวเรือน แต่บ้านที่อยู่พื้นที่ต่ำๆ ก็ทำให้น้ำท่วมขังนาน ทำให้ผู้เสื่อผ้าและเครื่องใช้ต่างๆ ได้รับความเสียหายมากต้องซ่อมแซมใหม่เกือบทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2550) ที่กล่าวไว้ว่า การสูญเสียทรัพย์สินที่อยู่อาศัย หมายถึง การเกิดภัยพิบัติแต่ละครั้ง นอกจากผู้ประสบภัยจะเกิดผลกระทบต่อร่างกายแล้ว ผลกระทบที่เกิดมาพร้อมกันก็คือ สิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับผู้ประสบภัยบางครั้ง พบว่า ผู้ประสบภัยสูญเสียทุกสิ่งตั้งแต่ที่อยู่อาศัย ที่ดินในการประกอบอาชีพ ไร่นา ปศุสัตว์ต่างๆ เครื่องมือในการประกอบอาชีพ เงินทอง เครื่องประดับ เครื่องนุ่งห่ม ซึ่งความสูญเสียต่างๆ เหล่านี้ จะส่งผลกระทบทางด้านจิตใจของผู้ประสบภัย

ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจหลังจากเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวคือ ประชาชนในพื้นที่การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติในครั้งนี้ ส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างสิ้นเชิง เพราะข้าวที่ประชาชนปลูกไว้นั้นได้รับความเสียหายทั้งหมดจึงทำให้ประชาชนไม่มีข้าวที่จะไปขายให้กับร้านรับซื้อข้าวเพื่อที่จะนำเงินมาใช้ในชีวิตประจำวันต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2550) ที่กล่าวไว้ว่า ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ขณะเกิดภัยพิบัติ เช่น อุทกภัย การจลาจล สงครามกิจกรรมต่างๆ จะไม่สามารถดำเนินการได้ตามปกติ เช่น การเกษตร อุตสาหกรรม อาจถูกทำลายต้องหยุดชะงักการดำเนินการ การคมนาคมถูกตัดขาด การขนส่งสินค้าหยุดชะงัก สินค้าขาดแคลนและมีราคาสูงขึ้น ผู้มีรายได้น้อยจะได้รับความเดือดร้อน การส่งต่อสินค้าไปขายต่างประเทศหยุดชะงัก และส่งผลกระทบโดยรวมต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

ผลกระทบทางการเมืองการปกครองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวคือ การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติในครั้งนี้ทางหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ก็ได้เข้าช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ที่ประสบภัยเป็นอย่างดี แต่ก็จะมีปัญหาเรื่องการเข้าช่วยเหลือล่าช้า เพราะไม่สามารถเข้าช่วยเหลือทางรถยนต์

ได้ เนื่องจากถนนถูกน้ำเซาะจนพังเสียหาย จึงสามารถเข้าช่วยเหลือได้เฉพาะการขนส่งทางเรือ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2550) ที่กล่าวไว้ว่า ผลกระทบทางการเมืองการปกครอง หมายถึง เมื่อเกิดภัยพิบัติหน่วยงานภาครัฐต่างๆ มีหน้าที่ในการบรรเทาสาธารณภัยจะต้องรีบเข้าไปดำเนินการช่วยเหลือให้ทันกับเหตุการณ์และมีประสิทธิภาพ ถ้าประชาชนไม่ได้รับการดูแลและไม่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ จะทำให้ประชาชนรู้สึกถูกทอดทิ้ง เกิดความรู้สึกไม่ติดต่อหน่วยงานภาครัฐ อาจมีกลุ่มบุคคลฉวยโอกาสโฆษณาชวนเชื่อกับผู้ประสบภัย ทำให้เกิดปัญหาตามมาภายหลังได้

2. แนวทางการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

2.1 การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย (Disaster Risk Reduction)

แนวทางการป้องกันและลดผลกระทบจากสาธารณภัยในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวคือ ประชาชนในพื้นที่ที่มีการเตรียมความพร้อมรับมือเป็นอย่างดีเพราะว่าน้ำได้ท่วมติดต่อกันมาเป็นเวลาสามปีติดต่อกัน แล้วจึงมีการสร้างพนังกั้นน้ำไว้ แต่ว่าพนังกั้นน้ำไม่สามารถเอาอยู่เพราะน้ำไหลมาเยอะทำให้น้ำไหลเข้าท่วมหมู่บ้านเหมือนเดิม แต่ว่าประชาชนก็มีการเตรียมการรับมือ โดยการเตรียมอาหารหรือน้ำดื่มต่างๆ พร้อมทั้งจะรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติหรือน้ำท่วมอยู่ตลอด และมีการประกาศจากผู้นำชุมชนให้ประชาชนในหมู่บ้านมีการเตรียมการ เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยอันตราย ประชาชนมีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเป็นอย่างดี

แนวทางการเตรียมความพร้อมในการรับมือสาธารณภัยในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวคือ จะเห็นได้ว่าการเตรียมความพร้อมรับมือเป็นอย่างดี เพราะว่าน้ำท่วมนี้ได้เกิดขึ้นติดต่อกันเป็นเวลาสามปี ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีการเตรียมความพร้อมในการรับมือภัยพิบัติเป็นอย่างดี เช่น นำสิ่งของที่สามารถยกขึ้นที่สูงได้ให้เตรียมยกไว้รอก่อนที่น้ำจะมา และมีการเตรียมอาหารไว้ให้พร้อมเพื่อที่จะไม่ให้คนในครอบครัวนั้นอดอยาก จนกว่าจะมีหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้องกับแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558 ที่กล่าวไว้ว่าการมุ่งเน้น

การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย หมายถึง เป็นการลดโอกาสที่จะได้รับผลกระทบจากสาธารณภัยอย่างเป็นระบบ โดยการวิเคราะห์และการจัดการกับปัจจัยที่เป็นสาเหตุและผลกระทบของสาธารณภัย เพื่อลดความล่อแหลม ลดปัจจัยที่ทำให้เกิดความเปราะบาง และเพิ่มศักยภาพของบุคคล ชุมชน และสังคมให้เข้มแข็งในการจัดการปัญหาในปัจจุบัน รวมถึงป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

2.2 การจัดการในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management)

แนวทางการเผชิญเหตุในภาวะฉุกเฉินของประชาชนในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวคือ ประชาชนในพื้นที่ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ในครั้งนี้ ซึ่งในขณะเผชิญเหตุภาวะฉุกเฉินนั้น เบื้องต้นทุกคนต้องมีสติสัมปชัญญะ เพราะการมีสตินั้น จะทำอะไร เรามีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ พิจารณาสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมได้ทันทั่วทั้งที่ อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติด้านอุทกภัยต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปีติดต่อกันทำให้ประชาชนสามารถรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินหรือสถานการณ์ฉุกเฉิน ลักษณะนี้ได้เป็นอย่างดี แนวทางการบรรเทาทุกข์ในภาวะฉุกเฉินในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวคือ ในการบรรเทาทุกข์ในพื้นที่ภัยพิบัติจะมีหน่วยงานของภาคต่างๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยในการแจกเบี้ยยังชีพ ถุงยังชีพ ข้าวปลาอาหารต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการในภาวะฉุกเฉิน หมายถึง เป็นการเผชิญเหตุและจัดการสาธารณภัยในภาวะฉุกเฉินให้เป็นไปอย่างมีมาตรฐาน โดยการจัดระบบการจัดการทรัพยากรและภารกิจความรับผิดชอบ เพื่อเผชิญเหตุการณ์ฉุกเฉินที่เกิดขึ้นทุกรูปแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงลดความสูญเสียที่จะมีต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ทรัพยากร สภาพแวดล้อมสังคม และประเทศให้มีผลกระทบน้อยที่สุด

2.3 ประเด็นการฟื้นฟู (Recovery Build Back Better and Safer)

แนวทางการฟื้นฟูสภาพและการซ่อมสร้างหลังการเกิดอุทกภัยในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวคือ ประชาชนไม่ได้รับความเสียหายมากนัก อาจมีบ้างเล็กน้อยเพียงในครัวเรือน ซึ่งสามารถซ่อมแซมได้ ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 เป็นการนำแนวคิดหลักในการพัฒนาระบบการป้องกัน การเตรียมความพร้อมและการสร้าง

ภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาภูมิความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งระดับชุมชน ในการเฝ้าระวัง และรับมือกับสาธารณภัย การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและ การสร้างภูมิต้านทาน ให้แก่ชุมชนตามแนวทาง “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” รวมทั้งการนำแนวคิดการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยเพื่อป้องกันภัยตามหลักสากล คือ “รู้รับ-ปรับตัว-ฟื้นเร็วทั่ว-อย่างยั่งยืน” โดยเสริมสร้างความตระหนักในการลดความเสี่ยงตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย และกำกับการดำเนินการขับเคลื่อนให้เป็นไปตามกรอบพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 ควรให้ความสำคัญในการรับมือภัยพิบัติทางธรรมชาติในทุกพื้นที่ แม้ว่าพื้นที่ตรงนั้นจะไม่มีภัยพิบัติเกิดขึ้นมาก่อนก็ตามภาครัฐและประชาชนควรระวังทุกครั้งเมื่อมีฝนตกหนัก ลมพัดแรง เป็นต้น

1.2 ประชาชนควรมีความรู้ในการรับมือภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยการที่ภาครัฐควรลงพื้นที่ไปให้ความรู้แก่ประชาชนในการรับมือภัยพิบัติทางธรรมชาติ

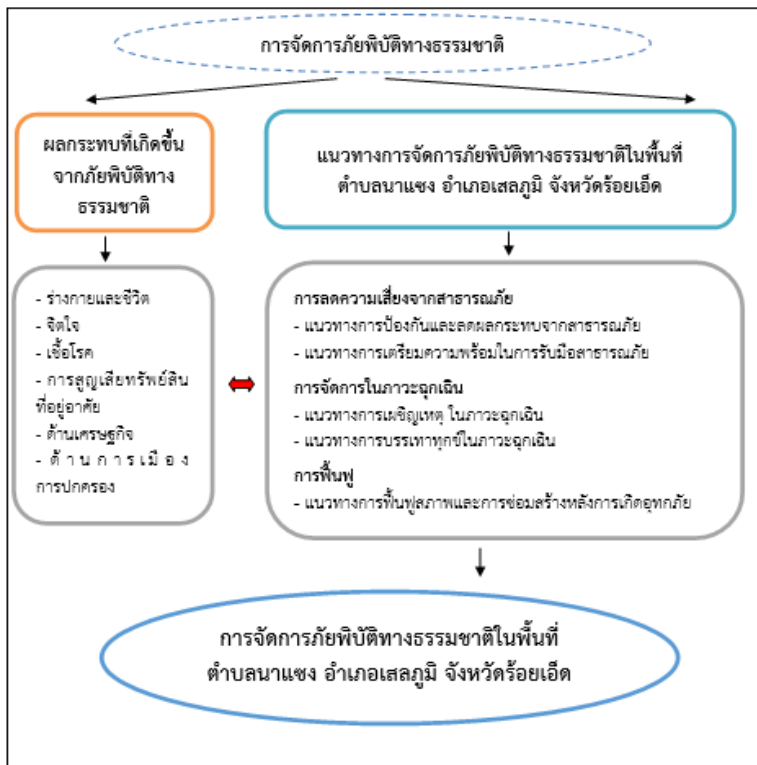
2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ เพื่อที่จะได้รู้ที่มา หรือสาเหตุของภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น ภัยธรรมชาติทางน้ำภัยแล้ง ภัยธรรมชาติทางลม ภัยธรรมชาติทางไฟ เป็นต้น

2.2 ควรศึกษาว่ามีแนวโน้มที่จะทำให้ผู้ประสบภัยที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติครั้งนี้แล้วในครั้งต่อไปนั้น ผู้ประสบภัยจะได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติทางธรรมชาติมากขึ้นหรือลดน้อยลง

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง “การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ได้้องค์ความรู้ใหม่สู่การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่เพื่อการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2558). *การจัดการสาธารณภัยของประเทศไทย: แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558*. สืบค้นจาก <https://www.disaster.go.th/th/qvote-questionnaire-28/>
- กรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2560). *แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2560-2564*. สืบค้นจาก <https://www.disaster.go.th/th/qvote-questionnaire-28/>
- กรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2550). *ผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติ*. สืบค้นจาก <https://www.disaster.go.th/th/qvote-questionnaire-28/>
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2550). *องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. สืบค้นจาก <http://www.dla.go.th/index.jsp>
- ไทยตำบลดอทคอม. (2558). *ข้อมูลตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด*. สืบค้นจาก <https://www.thaitambon.com/tambon>
- ปฐมาภรณ์ บุชปธำรง. (2555). *การจัดการภัยพิบัติ: ปรัชญาสวัสดิการและประยุกต์วิทยานิพนธ์*. กรุงเทพฯ: สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง.
- มูลนิธิชุมชนไท. (2560). *การจัดการภัยพิบัติโดยเครือข่ายชุมชนเป็นแกนหลัก*. สืบค้นจาก <https://www.chumchonhai.or.th/data-disaster>
- สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2562). *การเรียนรู้และอยู่รอดของชุมชนจากภัยพิบัติ*. สืบค้นจาก <https://siamrath.co.th/n/23277>
- Department of National Disaster Prevention and Mitigation. (2013). *Reducing risk from disaster*. Bangkok: The Agricultural Cooperative Publishing House of Thailand.
- International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. (2013). *World Disasters Report 2013: Focus on technology and the future of humanitarian action*. Geneva, Switzerland: international Federation of Red Cross and Red Crescent Societies

- Thai Health Project. (2013). *Thai Health 2013*. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- World Health Organization. (2008). *Humanitarian Health Action*. Retrieved from <http://www.who.int/hac/about/definitions/en/>

การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาล
ตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
Management of Elderly Schools of
Tha-Muang Sub-District Municipality,
Selaphum District, Roi Et Province

ศักดิ์ ปัตตุลี¹

Sakda Pattulee²

ณัฐพงษ์ วรวงศ์³

Nattapong Worrawong⁴

วรฉัตร วรวิรรณ⁵

Warachart Wariwan⁶

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ และเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก

¹นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด,
E-mail: Sakdamiss555@gmail.com

²Student, Public Administration, Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University

³นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด,
E-mail: Nutthaphongpond2541@gmail.com

⁴Student, Public Administration, Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University

⁵ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, E-mail: Warachara@hotmail.com

⁶Assistant Professor Dr., Public Administration, Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University

(Key Informants) จำนวน 10 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้บริหารเทศบาล ผู้ปฏิบัติงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ และนักเรียนผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ จากนั้นนำบทสัมภาษณ์มาจำแนกเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบมีการจัดทำหลักสูตรการศึกษา โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ มีการจัดโครงสร้างองค์กรทางการบริหารและการดำเนินงานอย่างชัดเจน มีการจัดบุคลากรการดำเนินงานจากบุคลากรของเทศบาลและบุคลากรที่มีจิตอาสาของชุมชนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงานในโรงเรียนผู้สูงอายุ มีการอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุที่พร้อมต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีการประสานงานที่ดี ทำให้การดำเนินงานเกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ มีการรายงานผลการปฏิบัติงานทางวาจาและแบบลายลักษณ์อักษร ควบคู่ไปกับการสรุปผลการดำเนินงานทางสื่อสังคมออนไลน์ การงบประมาณมีการจัดสรรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้งบประมาณของเทศบาลตำบลท่าม่วงเป็นหลัก และมีรายได้บางส่วนมาจากเงินสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ และการจำหน่ายสินค้าจากการฝึกอาชีพของกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: โรงเรียนผู้สูงอายุ, การจัดการ, เทศบาลตำบลท่าม่วง

Abstract

The objective of this research was to study the process of elderly school management of Tha-Muang sub-district municipality, Selaphum district, Roi Et province. It was a qualitative research and collecting data by in-depth interviews from 10 key informants including the director of the elderly school, municipal administrator, workers responsible for the elderly school and the elders of the elderly school. Interviews were divided into categories and analyzed for descriptive data.

The research results were found that elderly school management has a systematic operational plan, an educational curriculum that focuses on lifelong learning of the elderly. There is a clear organizational, administrative and operating structure. Staffing is municipal personnel and community volunteers with knowledge and abilities are organized to work in the elderly school. There are learning support materials that are ready for the various activities of the elderly school. Good coordination makes operations more agile and efficient. Performance is reported verbally and in writing, along with a social media summary. The budgeting was allocated effectively using the budget of the Tha-Muang sub-district municipality as the main source and some of the income came from financial support from various agencies and selling products from the vocational training among students of the elderly.

Keywords: Elderly School, Management, Tha-Muang Sub-District Municipality

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และคาดว่าจะในปี พ.ศ. 2571 สังคมไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) เพราะจะมีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 หรือมีประชากรที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปเกินกว่าร้อยละ 14 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ (มส.ผส.), 2557) ประเทศไทยจึงได้มีการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของมนุษย์ ในช่วงวัยผู้สูงอายุและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเทศผ่านการเสริมทักษะการดำรงชีวิต ทักษะอาชีพในการหารายได้ มีงานทำที่เหมาะสมกับศักยภาพ มีการสร้างเสริมสุขภาพ ฟันฟู

สุขภาพ การป้องกันโรคให้แก่ผู้สูงอายุพร้อมกับจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุและหลักประกันทางสังคมที่สอดคล้องกับความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561 อ้างถึงใน ณัฐพงษ์ คันธรส และอัมฤตา สารอิวงค์, 2561, น. 4)

จากสภาพที่กล่าวมาดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้โรงเรียนผู้สูงอายุกลายเป็นรูปแบบการจัดการและการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในท้องถิ่น เพื่อให้ผู้สูงอายุมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเรียนรู้และร่วมแลกเปลี่ยนกิจกรรมกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนด้านการใช้ชีวิต การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาตนเอง การศึกษารูปแบบดังกล่าว จึงเน้นให้เห็นความสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัยหรือการศึกษานอกระบบ ซึ่งจัดเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะ และความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ อีกทั้งผู้สูงอายุยังมีความสำคัญในแง่ที่เป็นแหล่งภูมิรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และประสบการณ์ที่สั่งสมมาเพื่อสืบสานภูมิปัญญาภูมิรู้ของชุมชนท้องถิ่นนั้น (ณัฐพงษ์ คันธรส และอัมฤตา สารอิวงค์, 2561, น. 4)

ปัจจุบันโรงเรียนผู้สูงอายุมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดการเพราะเป็นหน่วยงานของรัฐในระดับท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่มากที่สุด

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาพื้นที่เทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องจากเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความสำคัญในการดำเนินกิจการด้านผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง โดยจัดให้มีโครงการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อรองรับอัตราของผู้สูงอายุที่มีจำนวนมากขึ้นในชุมชน อันเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ การพัฒนาทักษะชีวิตแก่ผู้สูงอายุ เป็นแหล่งพบปะสังสรรค์และทำกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และแก้ปัญหาความเครียดของผู้สูงอายุในชุมชน และเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมด้านผู้สูงอายุของท้องถิ่นจากเหตุและผลในข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ว่ามีกระบวนการอย่างไรในการสร้างคุณภาพและควมมีประสิทธิภาพของการ

ดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อแนวทางและหลักการของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

กรอบแนวคิดการวิจัย

สำหรับการวิจัย เรื่อง การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ศึกษาเกี่ยวกับ 1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การจัดบุคลากรปฏิบัติงาน 4) การอำนวยความสะดวก 5) การประสานงาน 6) การรายงาน 7) การงบประมาณ ที่ใช้ในการจัดการในโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนทั้งหมด 10 คน ซึ่งคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ 1 คน นายกเทศมนตรี 1 คน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 1 คน เจ้าหน้าที่การเงิน 1 คน คณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุ 3 คน และผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ 3 คน

2. แหล่งข้อมูล

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) หรือ แหล่งข้อมูลด้านเอกสาร ได้แก่ งานวิจัย หนังสือ วารสาร และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นเอกสารที่ได้จากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีเอกสารข้อมูลของเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ซึ่งออกแบบจากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการเข้าไปสำรวจพื้นที่สร้างความคุ้นเคยและพูดคุยสอบถามรายละเอียดเพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับเนื้อหาที่ต้องการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นจึงนำแบบสัมภาษณ์ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหาก่อนที่จะนำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เทปบันทึกเสียง ใช้ในการบันทึกการสนทนากับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างครบถ้วน

2. กล้องถ่ายรูป เพื่อบันทึกภาพกิจกรรมการสนทนาและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะเก็บข้อมูล

3. สมุดบันทึก ใช้บันทึกคำสัมภาษณ์

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมาย การเก็บข้อมูลในขั้นนี้ถ้าหากข้อมูลที่ได้มาไม่เพียงพอ หรือยังไม่สามารถตอบคำถามได้ครบคลุม คณะผู้วิจัยก็จะสัมภาษณ์เพิ่มเติม เพื่อให้ข้อมูลมีความอึดตัว และเพียงพอต่อการตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เริ่มจากการจัดระบบข้อมูล การแยกประเภทข้อมูลตามประเด็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย การจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายเกี่ยวกับการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดหน้าที่ทางการจัดการของ ลูเธอร์ กุลิก และเรดอน อูริค (Luther Gulick & Lydall Urwick) หรือ POSDCoRB มาศึกษาการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง เริ่มจากการวางแผน (Planning) การจัดโครงสร้างองค์การ (Organizing) การจัดบุคลากร (Staffing) การอำนวยการ (Direction) การประสานงาน (Coordination) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) (พิมลจรรย์ นามวัฒน์, 2544, น. 22)

ผลการวิจัย

1. การวางแผนจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

การวางแผนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลท่าม่วง คณะผู้บริหารจะมีนโยบายที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุที่สอดคล้อง

กับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ โดยเน้นการให้ความสำคัญกับการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุและการพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมที่เกิดประโยชน์ โดยมีเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นผู้จัดทำหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนการเปิดรับสมัครนักเรียนผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของทางโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นเป็นการเปิดรับด้วยความสมัครใจ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่าม่วงได้รับการเรียนรู้อย่างอิสระ ซึ่งโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง คือวันพุธเวลา 08.00-12.00 น. ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละวันเทศบาลจะกำหนดกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์และมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งแต่ละสัปดาห์จะกำหนดกิจกรรมแตกต่างกันออกไป ทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทักษะการดำรงชีวิต ทักษะอาชีพ รวมไปถึงการสร้างเสริมสุขภาพ ฟันฟูสุขภาพของผู้สูงอายุ เป็นต้น โดยเทศบาลจะเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุในแต่ละสัปดาห์ผลัดเปลี่ยนกันไป จึงทำให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ในหลายด้านที่ผู้สูงอายุสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

“...การวางแผนในส่วนของผู้บริหารก็ได้มอบนโยบายที่สอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติให้พัฒนาชุมชนทำหลักสูตรขึ้นมา แล้วก็เปิดรับสมัครนักเรียนผู้ที่มีความต้องการ ที่นี้เขาจะไม่ได้บังคับ ไม่ใช่ผู้สูงอายุทั้งหมดจะบังคับมาไม่ใช่ เราใช้ระบบว่าใครอยากเข้ามাত্রนี้ก็สามารถได้เลย เพื่อที่จะให้ทุกคนได้รับสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่ต้องว่าคนนี้ได้เข้าคนนี้ได้เข้า คือเราเปิดโอกาสให้ทุกคน คือท่านอยากมาเมื่อไหร่ก็ได้ เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในส่วนของการเรียนการสอนจะเปิดทุกวันพุธ ทางพัฒนาชุมชนก็จะมีแผนการและก็มีการจัดทำแผนว่าแต่ละวันจะมีการสอนอะไร แล้วก็จะมีหนังสือส่งไปหาหน่วยงานให้เข้ามาสอน ก็มีอนามัยเข้ามาร่วม มีโรงพยาบาลทางราชภัฏ และก็มีอีกหลายๆหน่วยงานเข้ามาร่วมด้วย โดยการทำเป็นหนังสือหาหน่วยงานว่าวันนี้จะให้หน่วยงานเข้ามาสอนในเรื่องนี้เพื่อให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุแบบนี้...” (ผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าม่วง, 2563, บทสัมภาษณ์)

2. การจัดโครงสร้างองค์การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ

การจัดโครงสร้างองค์การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุนั้น เทศบาลตำบลท่าม่วงได้วางกรอบการดำเนินงานโดยให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมสำคัญในการจัดการและสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีการคัดเลือกบุคลากรจากคนในพื้นที่มาบริหารงานของโรงเรียนในตำแหน่งต่างๆ เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีความรู้ในขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น อีกทั้งยังมีความใกล้ชิดกับกลุ่มผู้สูงอายุ และมีการคัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ในการทำงานอีกด้วย ซึ่งโครงสร้างของโรงเรียนผู้สูงอายุจะมีผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นผู้บริหารจัดการภายในโรงเรียนผู้สูงอายุ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการทำหน้าที่ให้ความรู้ด้านวิชาการ รองผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิการทำหน้าที่ดูแลสวัสดิการของนักเรียนผู้สูงอายุ รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการ ทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยภายในโรงเรียนผู้สูงอายุ และคณะกรรมการของนักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ มีประธานนักเรียน รองประธาน เลขานุการ ปฏิคม ในด้านของนักเรียนจะมีการแบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสีชมพู และกลุ่มสีส้ม ซึ่งจะมีหัวหน้ากลุ่มของแต่ละกลุ่มรับผิดชอบสมาชิกในกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมภายในกลุ่มของตน

“...ผู้ใดจะมีความเหมาะสม หนึ่งต้องเป็นคนในพื้นที่พื้นเพนี้แหละโดยกำเนิด อย่างพ่อก็อันดับรอง เพราะไม่ใช่คนที่นี่ จึงอาศัยคนในพื้นที่ถึงจะรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของพื้นบ้าน เป็นผู้สนิทสนมใกล้ชิดกับพ่อแม่พี่น้อง อันดับรองลงมา ก็คือความรู้ความสามารถเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านการศึกษา โดยเฉพาะครูเป็นหลักอย่าง ผอ.เก่าเกษียณก็ได้ โดยโครงสร้างก็มีผอ. ผู้อำนวยการวิทยาลัยโรงเรียนผู้สูงอายุคือ ผู้อำนวยการตลาด ไชยสิงห์ รองก็มีพ่อ และครูมะลิวัลย์ และก็มีกรรมการอันนี้ก็หมายความว่าเจ้าหน้าที่หลัก ๆ ที่นี้ก็ภายในตัวนักเรียนนะ ก็จะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม แต่ละกลุ่มก็จะมีหัวหน้าเพื่อปกครองดูแลภายในกลุ่มของตน เพื่อที่จะให้ทำกิจกรรมของผู้สูงอายุบรรลุตามเป้าหมาย...” (รองผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง, 2563, บทสัมภาษณ์)

3. การจัดบุคลากรรับผิดชอบงานโรงเรียนผู้สูงอายุ

เทศบาลตำบลท่าม่วงได้มอบหมายให้งานพัฒนาชุมชนของเทศบาล เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน โดยทำหน้าที่ในการวางแผนการส่งเสริมกิจการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลท่าม่วง การออกแบบกิจกรรมและโครงการต่างๆ และอำนวยความสะดวกให้โรงเรียนผู้สูงอายุมิมีการดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่จากฝ่ายอื่นๆ ภายในเทศบาลตำบลท่าม่วงที่ว่างจากภารกิจหรือมีจิตอาสาให้เข้ามาช่วยในกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ ดังนั้น การคัดเลือกบุคลากรในการทำหน้าที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนผู้สูงอายุ นอกจากเจ้าหน้าที่ในกลุ่มงานพัฒนาชุมชนแล้ว ยังคัดเลือกบุคคลของเทศบาลจากคนที่มีใจรักในงานด้านผู้สูงอายุ เป็นบุคคลที่มีจิตอาสาที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่มอบหมาย และร่วมกันพัฒนาให้โรงเรียนผู้สูงอายุให้มีศักยภาพและบรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้

ในส่วนของบุคลากรภายนอก หรือบุคคลจากชุมชนจะพิจารณาจากบุคคลในพื้นที่ ที่มีความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น เป็นบุคคลที่ทำงานกับชุมชนมาอย่างสม่ำเสมอ รู้จักผู้คนในชุมชน และมีความใกล้ชิดกับกลุ่มผู้สูงอายุ และรองลงมาเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ ความรู้ความสามารถที่จะเป็นผู้นำได้

“...การคัดเลือกก็คือ เราจะให้คนที่เข้ามารับผิดชอบตรงนี้ จะต้องใจรัก ต้องมีความเป็นจิตอาสา ไม่ใช่ว่าถูกบังคับ งานก็จะออกมาไม่ดี เราก็เลือกคนที่มีใจรักในงานนี้เข้าไปทำ โดยจะมีทีมของพัฒนาชุมชนเขาจะเลือกคนเข้ามาของเขาเองว่าคนนี้ใจรัก และน้องๆ ในสำนักงานคนไหนว่างก็จะเป็นจิตอาสาเข้าไปช่วยงานพัฒนาชุมชน ส่วนของโรงเรียนผู้สูงอายุจะมีการประชุมขอความคิดเห็นจากสมาชิก ผู้ใดจะมีความเหมาะสม หนึ่งต้องเป็นคนในพื้นที่พื้นเพนี้แหละโดยกำเนิด อาศัยคนในพื้นที่ถึงจะรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของพื้นบ้าน เป็นผู้สนิทสนมใกล้ชิดกับพ่อแม่พี่น้อง อันดีรองลงมาก็คือความรู้ความสามารถเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านการศึกษาโดยเฉพาะครูเป็นหลักอย่างผอ. เก่าเกษียณมาแล้ว...” (ผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าม่วง, 2563, บทสัมภาษณ์)

4. การอำนวยความสะดวกการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ

การอำนวยความสะดวกเพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้อื่นๆ ลุล่วงไปด้วยดีนั้น เทศบาลตำบลท่าม่วงมีบทบาทหลักในการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ โดยมีผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุทำหน้าที่อำนวยความสะดวก เพื่อให้มีสถานที่ที่มีความพร้อมและเหมาะสมในการจัดกิจกรรมของผู้สูงอายุ มีอาหารกลางวันที่มีประโยชน์และถูกหลักโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ และมีเครื่องแต่งกายเพื่อทำกิจกรรมให้กับนักเรียนผู้สูงอายุทุกคน เมื่อเกิดปัญหาระหว่างดำเนินกิจกรรมมีรองผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิการ หรือคณะกรรมการของโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการแก้ไขปัญหาให้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ โรงเรียนผู้สูงอายุยังมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน เพื่ออำนวยความสะดวก และทำให้งานของโรงเรียนผู้สูงอายุบรรลุผลตามประเด็นการเรียนรู้ หรือกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท่าม่วง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) โรงพยาบาลประจำอำเภอในเขตพื้นที่รับผิดชอบ เป็นต้น

“...เรื่องอำนวยความสะดวกภายในโรงเรียนก็ปกติแล้วเราจะแบ่งหน้าที่ ผอ. ฉลาดก็เป็นผู้อำนวยความสะดวกด้านให้ความรู้การเรียนการสอน คุณพ่อเสริมพันธ์ก็รับหน้าที่สนับสนุนทางส่งกำลังบำรุงเกี่ยวกับน้ำ ไฟ อะไรทุกสิ่งทุกอย่างการกินการอยู่ อะไรขาดตกบกพร่องสะดวกสบายก็เป็นหน้าที่ของคุณพ่อ น้ำไหลใหม่ ไฟสว่างใหม่ การกินดีใหม่ เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มการแต่งกายก็ให้ทางक्रमลิวลิย์เป็นผู้ออกแบบว่านักเรียนควรจะแต่งชุดอะไรดีเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง และที่สำคัญโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นการร่วมมือกันหลายหน่วยงาน เช่น กศน. โรงพยาบาลราช โรงพยาบาลเสลภูมิ ราชภัฏ รพสต...” (คณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง, 2563, บทสัมภาษณ์)

5. การประสานงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ

การประสานงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลท่าม่วงได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการประสานงานในด้านต่างๆ เช่น

หากโรงเรียนผู้สูงอายุมีการจัดกิจกรรมหรือมีหน่วยงานเข้ามาให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุหรือบุคคลภายนอกเข้ามาเยี่ยมชมศึกษาดูงานการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจะทำหนังสือส่งไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อจะนำส่งให้ผู้นำชุมชนในแต่ละหมู่บ้านได้ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนของโรงเรียนผู้สูงอายุได้รับทราบและเข้าร่วมกิจกรรม การประสานงานจึงมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน จากเทศบาลสู่บุคลากรในส่วนต่างๆ ที่มีบทบาทหลักในการส่งต่อข้อมูลข่าวสารสู่ผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น

“...ผู้รับผิดชอบก็คือพัฒนาชุมชนของเทศบาลครับ คุณสำเร็จ สุทธิประภา เป็นผู้ประสานงานติดต่อกับหน่วยงานก็ไปติดต่อที่นั่นแหละทำเรื่องต่างๆ ก็ไปหาพัฒนาชุมชนของเทศบาล ส่วนผู้อำนวยการก็มีหน้าที่นำหนังสือจากพัฒนาชุมชนไปส่งให้ตามหมู่บ้านต่างๆ และประสานงานระหว่างเทศบาลกับโรงเรียน...” (ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง, 2563, บทสัมภาษณ์)

6. การรายงานผลการปฏิบัติงาน

การรายงานผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลท่าม่วง มีการจัดทำรายงานประจำปี เพื่อให้ผู้บริหารและคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุได้ทราบความเคลื่อนไหวเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ ยังมีการรายงานผลการปฏิบัติงานในทุกสัปดาห์หลังจากมีการจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นการรายงานทั้งแบบเป็นทางการ และการรายงานแบบไม่เป็นทางการ เช่น การสื่อสารรายงานผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทั้ง Line Application และ Facebook Application เพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติงานผ่านข้อความและมีรูปภาพการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ Facebook ซึ่งเป็นสื่อสังคมออนไลน์สาธารณะ ยังเป็นการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วงไปในตัวอีกด้วย

“...ในการรายงานผลจะมีการรายงานทุกปีงบประมาณค่ะ และพี่ก็จะรายงานทุกอาทิตย์ค่ะ รายงานทางวาจาและทำเป็นเอกสารค่ะ ว่าอาทิตย์นี้เราได้ดำเนินการยังไง พี่ก็จะรายงานอยู่ตลอด และพวกพี่ก็จะรายงานทางเฟสว่าวันนี้ทำอะไรบ้าง ทุกอาทิตย์พี่ก็จะโพสเฟส ตรงนี้ก็จะป็นรายงานไปในตัวด้วย ในการรายงานนายกในแต่ละอาทิตย์ว่าพาส์ผู้สูงอายุทำอะไรบ้าง...” (เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน, 2563, บทสัมภาษณ์)

7. การงบประมาณการดำเนินงาน

การจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลท่าม่วงจะจัดสรรงบประมาณ ประจำปีที่เป็นไปตามโครงการต่างๆ ในแต่ละปีงบประมาณ โดยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นผู้จัดทำโครงการและนำเสนอการอนุมัติต่อผู้บริหารเทศบาล โดยการจัดสรรงบประมาณนั้นจะพิจารณาว่าโรงเรียนผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะจัดโครงการในรูปแบบใด มีความต้องการที่จะใช้งบประมาณเป็นจำนวนเงินเท่าใด เมื่อผู้บริหารเห็นชอบอนุมัติให้ดำเนินการตามโครงการ ฝ่ายการเงินก็ดำเนินการเบิกจ่ายงบประมาณให้กับโครงการของโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ งบประมาณบางส่วน ของโรงเรียนผู้สูงอายุก็ได้มาจากเงินบริจาคจากหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนโรงเรียนผู้สูงอายุและเงินรายได้จากการจัดกิจกรรม เช่น การจำหน่ายสินค้าของกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งเงินรายได้จากส่วนนี้ก็นำเอามาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน

“...ในส่วนของงบประมาณจะเป็นไปตามโครงการในแต่ละรอบ พัฒนาชุมชนจะเขียนโครงการมา เราจะเบิกตามโครงการว่ารอบนี้เขาอบรมเรื่องอะไร จัดทำอะไรให้ผู้สูงอายุ เช่น รอบนี้ทำหมอน ทำผ้าห่ม พัฒนาชุมชนจะทำเป็นโครงการเสนอเข้ามา เราก็ดำเนินการเบิกจ่ายงบประมาณแล้วก็จัดสรรไปค่ะ และในโรงเรียนผู้สูงอายุก็จะมีรายได้บางส่วนมาจากการขายของและเงินบริจาคจากหน่วยงานต่างๆ อีกด้วย...” (เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน, 2563, บทสัมภาษณ์)

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษา สามารถนำมาอภิปรายผลการศึกษา ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1. การวางแผนจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

เทศบาลตำบลท่าม่วงมีการร่วมมือกันปรึกษาหารือเพื่อที่จะดำเนินการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีนโยบายที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น มุ่งเน้นการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ และการพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างต่อเนื่อง โดยมีการเปิดรับสมัครนักเรียนผู้สูงอายุตามความสมัครใจ มีการจัดการเรียนการสอนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ในวันพุธ เริ่มตั้งแต่เวลา 08.00-12.00 น. และมีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเป็นผู้ดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้ว่าในแต่ละสัปดาห์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมกิจการผู้สูงอายุ (2559) กล่าวว่าโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถมีรูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ไว้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียนอาจเป็นตลอดปีหรือเปิดเป็นช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรม ส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมสัปดาห์ละ 1 วัน

2. การจัดโครงสร้างองค์การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ

โรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลท่าม่วง มีการกำหนดโครงสร้างขององค์กร มีการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน โดยมีเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นผู้ดูแลให้คำปรึกษากับนักเรียนผู้สูงอายุ มีผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุจำนวน 1 คน ทำหน้าที่บริหารจัดการภายในโรงเรียนผู้สูงอายุ มีรองผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุจำนวน 3 คน ได้แก่ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ทำหน้าที่ให้ความรู้ในด้านวิชาการแก่นักเรียนผู้สูงอายุ รองผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิการ ดูแลสวัสดิการของนักเรียนผู้สูงอายุ

รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการ ดูแลความเรียบร้อยภายในโรงเรียนผู้สูงอายุ มีคณะกรรมการนักเรียนประกอบด้วย ประธานนักเรียน 1 คน รองประธาน 1 คน เลขานุการ 1 คน ปฏิคม 1 คน และมีการแบ่งกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสีชมพู และกลุ่มสีส้ม ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้ากลุ่มกลุ่มละ 1 คน เพื่อดูแลสมาชิกภายในกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สวรรยา ธรรมอภิพล และคณะ (2561) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จของชมรมผู้สูงอายุนบ้านไร่แค จังหวัด เพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความสำเร็จของชมรมผู้สูงอายุนบ้านไร่แค จังหวัด เพชรบุรี ประกอบด้วย 11 ปัจจัย คือ 1) การมีโครงสร้างองค์การที่ชัดเจน 2) มีการนำ กลยุทธ์พื้นฐานมาปรับใช้ 3) ระบบการดำเนินงานไม่ซับซ้อน 4) รูปแบบการบริหาร ประธานเปรียบเสมือนผู้ปกครอง 5) เจ้าหน้าที่แบ่งฝ่ายงานที่ชัดเจนและเหมาะสม 6) การเสริมสร้างทักษะการทำงานอย่างสม่ำเสมอ 7) คำนึงร่วมสร้างศรัทธากับตนเอง และองค์กรภายนอก 8) การสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย 9) ประสานงานร่วมมือกันทั้ง องค์ภายในและภายนอก 6 หน่วยงาน 10) การรายงานผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ 11) งบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหาด

3. การจัดบุคลากรรับผิดชอบงานโรงเรียนผู้สูงอายุ

เทศบาลตำบลท่าม่วงได้มีการจัดบุคลากรในการรับผิดชอบงานโรงเรียนผู้สูงอายุโดยมีเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบหลัก รวมไปถึงเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นๆ ที่มีจิตอาสาและมีความสมัครใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุให้มี คุณภาพ สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ และในส่วนของ คณะกรรมการของโรงเรียนผู้สูงอายุจะคัดเลือกจากคนในพื้นที่และผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระครูวิริตธรรมโชติ และคณะ (2562) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการ ระบบสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคใต้ ผลการศึกษา พบว่า บุคลากรของโรงเรียนผู้สูงอายุต้องมีจิตอาสาในชุมชนดูแลผู้สูงอายุ ด้านจิตใจ ให้ความสำคัญต่อผู้สูงอายุในการให้ผู้สูงอายุได้แสดงออกถึงศักยภาพที่มีอยู่ ด้านปัญญา

อารมณ์ ให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน และการทำกิจกรรมนันทนาการต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ

4. การอำนวยความสะดวกการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ

การอำนวยความสะดวกเพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้อื่นๆ ลุล่วงไปด้วยดีนั้น เทศบาลตำบลท่าม่วงมีบทบาทหลักในการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ โดยมีผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุทำหน้าที่อำนวยความสะดวก เพื่อให้มีสถานที่ที่มีความพร้อมและเหมาะสมในการจัดกิจกรรมของผู้สูงอายุ มีอาหารกลางวันที่มีประโยชน์และถูกหลักโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ และมีเครื่องแต่งกายเพื่อทำกิจกรรมให้กับนักเรียนผู้สูงอายุทุกคน เมื่อเกิดปัญหาระหว่างดำเนินกิจกรรมมีรองผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิการ หรือคณะกรรมการของโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการแก้ไขปัญหาให้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้โรงเรียนผู้สูงอายุยังมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน เพื่ออำนวยความสะดวก และทำให้งานของโรงเรียนผู้สูงอายุบรรลุผลตามประเด็นการเรียนรู้ หรือกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท่าม่วง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) โรงพยาบาลประจำอำเภอในเขตพื้นที่รับผิดชอบ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรมน เหลืองสังวาล และสรวรยา ธรรมอภิพล (2562) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการดำเนินงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบางระกำ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษา พบว่าโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบางระกำ จะมีการดำเนินงานร่วมกันหลากหลายหน่วยงาน ซึ่งแต่ละหน่วยงานจะมีผู้นำในการบังคับบัญชา ควบคุมดูแลการปฏิบัติงาน ส่งการ โดยหน่วยงานหลักในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบางระกำ ได้แก่ โรงพยาบาลหลวงพ่อบึง องค์การบริหารส่วนตำบลบางระกำ ฝ่ายกลุ่มแกนนำผู้สูงอายุของหมู่บ้านในตำบลบางระกำ และฝ่ายทีมจิตอาสา ซึ่งในแต่ละหน่วยงานจะมีผู้นำในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีการสั่งการ และประสานงานไปยังฝ่ายต่างๆ ในการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งในส่วนโรงพยาบาลหลวงพ่อบึง จะมีผู้อำนวยการโรงพยาบาลหลวงพ่อบึง เป็นผู้นำในการดำเนินงาน ควบคุมการปฏิบัติงานและดำเนินงานต่างๆ ดูแลการปฏิบัติงานของเครือข่ายทางสังคมต่างๆ

ให้ปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางระกำ จะมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางระกำ เป็นผู้นำในการประสานงานติดต่อกับหน่วยงานต่างๆ และควบคุมสั่งการการปฏิบัติงานของงานพัฒนาสังคม ซึ่งงานพัฒนาสังคมจะมีหน้าที่โดยตรงในการดูแลด้านการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบางระกำ และในส่วนของกลุ่มแกนนำผู้สูงอายุ จะมีผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุทำหน้าที่เป็นผู้นำในการดูแล สั่งการ ควบคุมการปฏิบัติงานของคณะกรรมการให้เป็นไปตามแผนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ

5. การประสานงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ

การประสานงานของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วงได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการประสานงานในด้านต่างๆ เช่น หากโรงเรียนผู้สูงอายุมีการจัดกิจกรรม หรือมีหน่วยงานเข้ามาให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุหรือบุคคลภายนอกเข้ามาเยี่ยมชมศึกษาดูงานการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลท่าม่วง จะทำหนังสือส่งไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อจะนำส่งให้ผู้นำชุมชนในแต่ละหมู่บ้านได้ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนของโรงเรียนผู้สูงอายุได้รับทราบและเข้าร่วมกิจกรรม การประสานงานจึงมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน จากเทศบาลสู่บุคลากรในส่วนต่างๆ ที่มีบทบาทหลักในการส่งต่อข้อมูลข่าวสารสู่ผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริวิมล พลุกษาอุดมชัย (2559) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนแฝก จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนแฝก ให้ความสำคัญกับการประสานงานร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชน ซึ่งการประสานงานของทุกหน่วยงานมีความสำคัญในการทำให้การดำเนินงานของชมรมประสบความสำเร็จและนำไปสู่เป้าหมาย โดยแต่ละหน่วยงานมีหน้าที่ในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือในการทำงานร่วมกันเป็นอย่างดี ซึ่งการประสานงานทำให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และไม่เกิดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ส่วนหนึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว

ประหยัดเวลา และทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานที่เป็นไปแนวทางเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นการจัดระเบียบวิธีการทำงานเพื่อให้งานและบุคลากรฝ่ายต่างๆ ร่วมมือกันในการปฏิบัติงานให้เกิดความสามัคคี และจะสามารถลดข้อขัดแย้ง รวมถึงทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างราบรื่น

6. การรายงานผลการปฏิบัติงาน

การรายงานผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง มีการจัดทำรายงานประจำปี เพื่อให้ผู้บริหารและคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุได้ทราบความเคลื่อนไหวเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ยังมีการรายงานผลการปฏิบัติงานในทุกสัปดาห์หลังจากมีการจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นการรายงานทั้งแบบเป็นทางการ และการรายงานแบบไม่เป็นทางการ เช่น การสื่อสารรายงานผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทั้ง Line Application และ Facebook Application เพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติงานผ่านข้อความและมีรูปภาพการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ Facebook ซึ่งเป็นสื่อสังคมออนไลน์สาธารณะ ยังเป็นการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วงไปในตัวอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสิริวัลลี พลุกซาดุมชัย (2559) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนแฝก จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า การรายงานผลการปฏิบัติงานในหน่วยงานเพื่อให้ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวและความคืบหน้าของภารกิจอย่างสม่ำเสมอในการดำเนินการของชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนแฝก จะมีการประชุมปรึกษาหารือกันทุกวันที่ 15 ของเดือน รวมถึงมีการรายงานผลการดำเนินการต่างๆ ให้กับผู้บริหารและตัวแทนของสมาชิกในชมรมให้ทราบความเคลื่อนไหว และความต่อเนื่องของกิจกรรมสม่ำเสมอด้วยวาจา

7. การงบประมาณการดำเนินงาน

งบประมาณที่ใช้ในการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลท่าม่วงได้มาจากการจัดสรรงบประมาณของเทศบาลตำบลท่าม่วงเป็นหลัก รายได้บางส่วนได้มาจาก

เงินสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ และรายได้จากการจำหน่ายสินค้าของกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พวงนรินทร์ คำปุก และประกายศรี ศรีรุ่งเรือง (2558) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลห้วยม้อ อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยม้อเป็นหลัก บางส่วนจากภาคเอกชน ภาคีเครือข่าย ผู้มีจิตศรัทธา และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ กรมกิจการผู้สูงอายุ (2559) กล่าวว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ การมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนุนเสริม คือ การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น งบประมาณ บุคลากร สถานที่ การประสานเครือข่าย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

1.1 จากการศึกษาพบว่าบุคลากรในการดำเนินงาน มีความสำคัญในการผลักดันให้การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วงประสบความสำเร็จ โดยบุคลากรทำงานไม่ได้รับค่าตอบแทนในการทำงาน จึงควรมีการสร้างขวัญและกำลังใจ แรงจูงใจ รวมถึงการสร้างคุณค่าในตนเองสำหรับการทำงานเพื่อผู้อื่น ซึ่งจะสามารถทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วงเป็นไปได้อย่างราบรื่นและยั่งยืน

1.2 รัฐควรให้การสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในทุกตำบลของประเทศไทย โดยกำหนดนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งมีหน้าที่ในการดำเนินงานจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเนื่องจากการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุทั้งร่างกาย จิตใจ และสามารถลดภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุได้

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงควรมีการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์มากที่สุด

2.2 ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. สืบค้นจาก <https://www.dop.go.th/th/topic/view=54>
- ณัฐพงษ์ คั่นธรรส และอัมฤตา สารอิวงค์. (2561). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุนำร่องในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- พระครูวิจิตรธรรมโชติ และคณะ. (2562). การจัดการระบบสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคใต้. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศน์*, 6(3), 1339-1362.
- พวงนรินทร์ คำปุก. (2558). *ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลห้วยม อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย*. การประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ (Proceedings) เครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 15.
- พิมลจรรย์ นามวัฒน์. (2544). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: เท็กซ์แอนด์เจอร์นัล.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). (2557). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2556*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชิ่ง จำกัด มหาชน.

- วรมน เหลืองสังวาล สวรรยา ธรรมอภิพล. (2562). *แนวทางการดำเนินงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบางระกำ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- สวรรยา ธรรมอภิพล และคณะ. (2561). ปัจจัยความสำเร็จของชมรมผู้สูงอายุนบ้านไร่แค จังหวัด เพชรบุรี. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 11(2), 352-365.
- สิริวัลลี พงกษาอุดมชัย. (2560). *ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนแฝก จังหวัดนครปฐม*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

บุคลากรกรม

- คณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง. (2563). บทสัมภาษณ์. วันที่ 11 มิถุนายน 2563.
- เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน. (2563). บทสัมภาษณ์, วันที่ 11 มิถุนายน 2563.
- เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน. (2563). บทสัมภาษณ์, วันที่ 11 มิถุนายน 2563.
- ผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าม่วง. (2563). บทสัมภาษณ์, วันที่ 11 มิถุนายน 2563.
- ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง. (2563). บทสัมภาษณ์. วันที่ 11 มิถุนายน 2563.
- รองผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง. (2563). บทสัมภาษณ์. วันที่ 12 มิถุนายน 2563.

ปลาดุกควน: การเลี้ยงปลาดุกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของ
เกษตรกรรายย่อย บ้านบนควน หมู่ที่ 5
ตำบลนาโพธิ์ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช¹
Catfish Farming to Create Additional Occupations
of Smallholder Farmers in Ban Bon Khuan, Moo 5,
Na Pho Subdistrict, Thung Song District,
Nakhon Si Thammarat Province, Thailand²
เจนจิรา ขนุนอ่อน³
Janjira Khanunon⁴
อุดมศักดิ์ เดโชชัย⁵
Udomsak Dechochai⁶

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

²This article is part of the study pursuing the Bachelor of Arts program, Program in Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

³นักศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, E-mail: 6011215176@nstru.ac.th

⁴Student, Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

⁵ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, E-mail: Udomsak_dec@nstru.ac.th

⁶Dr., Lecturer, Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

เดโช แชน้ำแก้ว⁷

Daycho Khaenamkhaew⁸

เชษฐา มุหะหมัด⁹

Chettha Muhamut¹⁰

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาวิธีการเลี้ยงปลาตกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการเลี้ยงปลาตก เพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย และเพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการเลี้ยงปลาตก เพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลเลือกแบบเจาะจง คือ กลุ่มเกษตรกรรายย่อย/ ผู้เลี้ยงปลาตก และกลุ่มผู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนการเลี้ยงปลาตก รวมทั้งสิ้น จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลของการวิจัย พบว่า วิธีการเลี้ยงปลาตกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย พบว่า การเตรียมพื้นที่การเตรียมบ่อ การเลือกสายพันธุ์ปลาตก การให้อาหารปลาตก การถ่ายน้ำบ่อปลาตก และการจับปลาตก สภาพปัญหาในการเลี้ยงปลาตกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย พบว่า ปัญหาน้ำ ปัญหาโรคในปลาตก ปัญหาสถานที่เลี้ยงปลาตก และแนวทางการแก้ปัญหาการเลี้ยงปลาตกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย พบว่า แก่ความเป็นกรดของบ่อปูนซีเมนต์ โดยการเติมเกลือลงไป ในบ่อ ให้อาหารอย่างเหมาะสม เปลี่ยนน้ำ และทำความสะอาดบ่ออย่างสม่ำเสมอ

⁷ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, E-mail: Daycho_kha@nstru.ac.th

⁸Dr., Lecturer, Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

⁹ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, E-mail: Chettha_muh@nstru.ac.th

¹⁰Dr., Lecturer, Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

นำวัตถุดิบหรือทางมะพร้าวมาคลุมปากบ่อ เพื่อป้องกันสิ่งต่างๆ ร่วงลงไป และให้ปลาได้หลบแสงแดด สรุปได้ว่า ผลการศึกษาครั้งนี้มีประโยชน์ต่อผู้สนใจนำไปใช้แก้ไขปัญหาและแนะนำแนวทางสำคัญในการส่งเสริมให้กับผู้ที่เลี้ยงปลาดุกใช้เป็นประโยชน์ได้

คำสำคัญ: การเลี้ยงปลาดุก, อาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย

Abstract

This article aims to study the method for raise catfish to create more occupations of smallholder farmers, the problems in raising catfish to create more occupations of smallholder farmers, and the solutions to the problems in catfish farming to create more occupations of smallholder farmers. For qualitative research, the target groups were 17 from smallholder /catfish farmers and catfish raising promotion groups. The data were collected by using a set of in-depth interviews and participant observation. The data were analyzed using descriptive analysis.

The findings revealed as follows. The method for raise catfish to create more occupations of smallholder farmers; the preparation of the area, the preparation of the pond, the selection of catfish species, catfish feeding, change of catfish pond water, and catfish fishing. The problems in raising catfish to create more occupations of smallholder farmers; problem of water, problems of disease in catfish, and problems of catfish rearing facilities. The solutions to the problems in catfish farming to create more occupations of smallholder farmers; add salt to the pond to turn the acid-base, provide the right amount of food, clean and change the water in the pond, put an object or coconut leaf over the mouth to prevent things from falling and allowing the fish to escape the sunlight. It concluded that the results of this study are useful for those interested

in the solutions to the problems and introduce important guidelines to encourage those interested in raising catfish to be utilized.

Keywords: Catfish, Additional Occupation of Small Farmers

บทนำ

ปลาอุกถือเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่เป็นที่นิยมเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน ปลาอุกเป็นแหล่งโปรตีนที่มีคุณภาพสามารถนำมาประกอบอาหารได้หลากหลายเมนู ปลาอุกเป็นปลาน้ำจืดจำพวกไม่มีเกล็ด มีถิ่นกำเนิดดั้งเดิมอยู่ในประเทศไทย มีการแพร่กระจายอยู่ตามแหล่งน้ำตามธรรมชาติทั่วทุกภาคของประเทศไทยชอบอาศัยอยู่ในบริเวณโคลน ไม่ชอบน้ำใสอยู่ได้ทั้งในน้ำนิ่ง และน้ำไหล เป็นปลาที่เลี้ยงง่าย โตเร็ว และเนื้ออร่อยรสชาติดี อยู่ในความนิยมของคนไทยเสมอมา ปัจจุบันความต้องการของตลาด วงจรชีวิตของปลาชนิดนี้ได้ก่อให้เกิดอาชีพต่างๆ อีกหลายทาง ตลอดทั้งการซื้อขาย และจำหน่ายที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ และทำรายได้สูงรองจากปลาช่อน ด้วยเหตุนี้ปลาอุกจึงเป็นปลาที่ควรแก่การสนใจเป็นอย่างยิ่งอีกชนิดหนึ่ง ปัจจุบันการเพาะเลี้ยงปลาอุกมีบทบาทสำคัญ เนื่องจากการจับสัตว์น้ำในแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็น ลำห้วย หนอง คลอง บึง ทุ่งนา มีแนวโน้มสูงขึ้นทำให้ปริมาณปลาอุกในแหล่งน้ำลดลง อันเนื่องมาจากปัญหาสภาพแวดล้อมของแหล่งน้ำ ปัญหาความตื่นเงินของแม่น้ำลำคลองประกอบกับความต้องการด้านอุปโภค และบริโภคที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ เมื่อความต้องการเพิ่มขึ้นแต่ปริมาณ และการเจริญเติบโตน้อยลงส่งผลต่อการขยายพันธุ์ และปลาอุกตามธรรมชาติลดน้อยลงเรื่อยๆ เกษตรกรจึงมองเห็นโอกาสที่จะสร้างรายได้ จากความต้องการปลาอุกเพื่อบริโภค ทั้งคุ่มค่ากับการลงทุน เกษตรกรจึงได้ทำฟาร์ม ปลาอุกที่หลายรูปแบบ เช่น เลี้ยงในกระชัง บ่อดิน บ่อซีเมนต์ บ่อปูผ้าพลาสติก หรือ ร่องคูน้ำในสวน แต่มีบางส่วนที่ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากยังขาดข้อมูลความรู้ที่สำคัญประกอบกับการเลี้ยงของเกษตรกร (กลุ่มบัณฑิตเกษตรกรก้าวหน้า, 2553)

โดยจังหวัดในแถบภาคใต้ของประเทศไทยส่วนใหญ่ เกษตรกรจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักและการน้อมนำเอาแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงมาปรับใช้ โดยเน้นใช้วิธีการ และอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ รวมทั้งการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีพื้นบ้าน และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสมเข้าด้วยกัน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ สภาพแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และบริบทของภาคใต้ พบว่า ปลาตุ๊กลูกผสม (*Clarias macrocephalus* x *C. gariepinus*) เป็นปลาน้ำจืดเพียงไม่กี่ชนิดที่ประชาชนแถบจังหวัดภาคใต้ให้การยอมรับ และนิยมนำมาใช้ในการปรุงอาหาร นอกจากนี้ปลาชนิดนี้ยังเป็นปลาที่เลี้ยงง่าย สามารถกินอาหารได้เกือบทุกชนิดมีการเจริญเติบโตรวดเร็ว โดยเลี้ยงเพียง 60-75 วัน ปลาจะมีขนาดน้ำหนักตัวสูงถึง 200-300 กรัม ซึ่งเป็นขนาดที่สามารถนำมาบริโภค หรือจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ อีกทั้งไม่ค่อยมีโรคและพยาธิมาเบียดเบียน สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ดี จึงสามารถเลี้ยงด้วยอัตราความหนาแน่นสูงได้ ปัจจุบันเกษตรกรนิยมหาซื้อลูกปลาดุกมาเลี้ยงไว้ตามบ่อน้ำภายในสวน หรือบริเวณบ้านตามลักษณะที่จัดเตรียมขึ้น เช่น บ่อคอนกรีตกลม หรือบ่อซีเมนต์ (มันสิน ตัณฑุลเวศน์ และไพพรรณ พรประภา, 2544)

สำหรับบ้านบนควน หมู่ที่ 5 ตำบลนาโพธิ์ อำเภอยะรัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบอาชีพเสริมควบคู่กับการทำเกษตรกรรม เช่น อาชีพทำสวนยางพารา แต่ในภาวะที่เกิดเศรษฐกิจที่ตกต่ำชาวบ้านจึงหาช่องทางการเพิ่มรายได้เพื่อมาจุนเจือครอบครัว และลดรายจ่าย โดยได้เล็งเห็นถึงการเลี้ยงปลาดุกที่เป็นความต้องการของตลาดที่เพิ่มสูงขึ้นโดยมีการศึกษาข้อมูลจากผู้รู้ สื่อออนไลน์ หนังสือ การเข้าอบรมความรู้จากเจ้าหน้าที่รัฐ และจากเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาดุกที่มีความประสบผลสำเร็จ และเริ่มต้นโดยการใช้งบประมาณในการลงทุน 2,000 บาท ในการเลี้ยงปลาดุกบ่อซีเมนต์ เช่น การเตรียมอุปกรณ์ ได้แก่ ท่อปูนซีเมนต์ ท่อพีวีซี ข้องอพีวีซี ยางนอกรถสิบล้อ ยางนอกรถจักรยานยนต์ตาข่าย น้ำหมักสูตรเลี้ยงปลาปูน ทราาย หิน อาหารสำหรับเลี้ยงปลาดุก พืชผักที่ปลากิน เช่น ผักบุ้ง ผักตบชวา ฯลฯ โดยนำท่อปูนที่มีรอยคราบผักบุ้ง หรือบ่อปูนที่ไม่มีการดัดไม่มีต่าง ใส่ น้ำให้มีความสูง 10 เซนติเมตร (ช่วงปลาขนาดเล็กเพิ่งนำมาปล่อย) แล้วเติมน้ำหมัก 1 ช้อนโต๊ะ นำลูกปลาดุกมาแช่น้ำในบ่อปูนทิ้งไว้ แล้วค่อยๆ เปิดปากถุงให้ปลาว่ายออกมาวันแรกที้นำลูกปลามาปล่อยไม่ต้องให้กินอาหาร นำพืชผักที่ปลากิน เช่น ผักบุ้ง ผักตบชวา และอื่นๆ มาใส่ในบ่อ การให้อาหาร ในช่วงปลาเล็กให้อาหารวันละ 2 มื้อ เช้า-เย็น ปลาอายุ 1 เดือนครึ่งให้อาหารปลาขนาดกลาง โดยให้อาหารวันละ 1 ครั้ง ให้ปลากินตอนเย็นก่อนจะจำหน่าย 2 วัน

ให้นำดินลูกรังสีแดง หรือซังข้าวมาแช่ไว้ในบ่อจะทำให้ปลาตุกมีสีเหลืองสวย ขายได้ราคาดี ปลาตุก 3 เดือนครั้งจำนวน 70 ตัว จะมีน้ำหนัก 14-15 กิโลกรัมหรือประมาณ 4-5 ตัว/กิโลกรัม จำหน่ายได้กิโลกรัมละ 60-70 บาท เป็นวิธีการลดรายจ่ายสร้างรายได้เสริมอีกหนึ่งช่องทางให้กับเกษตรกรได้เป็นอย่างดีที่น่าพอใจ (ไชยา อัยสุนเนิน, 2553)

จากความสำเร็จข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเรื่อง ปลาตุกควน: การเลี้ยงปลาตุกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย บ้านบนควน หมู่ที่ 5 ตำบลนาโพธิ์ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา เพราะเล็งเห็นถึงความสำคัญของการทำอาชีพเลี้ยงปลาตุกเป็นอาชีพเสริมเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน เพื่อขาย และสามารถต่อยอดเป็นอาชีพหลักได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการเลี้ยงปลาตุกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย บ้านบนควน หมู่ที่ 5 ตำบลนาโพธิ์ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการเลี้ยงปลาตุกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย บ้านบนควน หมู่ที่ 5 ตำบลนาโพธิ์ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการเลี้ยงปลาตุกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย บ้านบนควน หมู่ที่ 5 ตำบลนาโพธิ์ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา

แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิด

การศึกษาในครั้งนี้มีการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยของไชยา อัยสุนเนิน (2553), กลุ่มเกษตรสัญจร (2557), กลุ่มบัณฑิตเกษตรก้าวหน้า (2553), พลู สงห์อ่อน (2553), อนันต์ แสงวงมี (2559), วีระ วัชรกรโยธิน (2550), พิทยา สมุทรเวช (2550), อุทัยรัตน์ ณ นคร (2544), คมสัน มณีโชติ (2555), วริยา สรรคชา

(2550), และวีระทัต โททอง (2558) มีรายละเอียดวิธีการเลี้ยงปลาอุกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย ดังนี้

1. การเตรียมพื้นที่เลี้ยงปลาอุก ควรสร้างบ่อใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีน้ำเพียงพอ หรือใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำ ซึ่งควรพิจารณาที่ตั้ง เช่น ใกล้แม่น้ำ ลำคลอง คลองน้ำสะอาด และไม่อยู่ใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรม เป็นพื้นที่เรียบน้ำไม่ท่วม และการเดินทางสะดวกรวดเร็วในการขนส่งปลาสู่ตลาด

2. การเตรียมบ่อซีเมนต์ เตรียมบ่อซีเมนต์ ขนาด 1x1.80 เมตร ลึก 1.20 เมตร ก้นบ่อมีท่อระบายน้ำเพื่อใช้สำหรับถ่ายน้ำออก ล้างท่อซีเมนต์ให้สะอาด โดยหาหยวกกล้วยมาแช่ในท่อซีเมนต์ราว 2 สัปดาห์ ใส่ไปในบ่อใส่น้ำให้เต็ม เพื่อลดความเป็นกรดของบ่อปูนซีเมนต์

3. การเลือกสายพันธุ์ปลาอุก ลูกปลาอุกที่แข็งแรงสมบูรณ์ ปลอ่ยในอัตรา 10-20 ตัว/ตารางเมตร ควรให้อาหารที่มีโปรตีน และควรมีการถ่ายเทน้ำบ่อยๆ ที่ในบ่อปูนซีเมนต์

4. การให้อาหารปลาอุกในระยะแรก ควรให้อาหารเม็ดที่แช่น้ำเพื่อให้พอง และนิ่มผสมกับยาแก้อักเสบเพื่อป้องกันโรคในระยะแรก โปรยลงบ่อวันละ 1 ครั้ง เมื่อลูกปลามีความยาวโตขึ้นประมาณ 5-7 เซนติเมตร จึงให้อาหารวันละ 2 เวลา คือ ตอนเช้า และตอนเย็น อาหารที่ใช้เลี้ยง คือ รำละเอียด ปลาขี้ขาว และผักต้ม รวมถึงเนื้อสัตว์ในปริมาณที่เหมาะสม

5. การเปลี่ยนถ่ายน้ำบ่อปลาอุก การถ่ายเทน้ำควรเริ่มตั้งแต่การเลี้ยงผ่านไปประมาณ 1 เดือน เมื่อลูกปลาเจริญเติบโตขึ้นในเดือนแรก และถ่ายน้ำในบ่อทันทีที่พบว่าน้ำเริ่มเสีย เช่น มีสีเขียว ขุ่น เข้ม โดยจะ ปลอ่ยให้น้ำไหลออกที่ละน้อย เพื่อลดความกระเทือนกระทบกับปลาอุก

6. การจับจำหน่ายปลาอุก เลี้ยงไวนาน 3-4 เดือน ก็สามารถจับจำหน่ายได้แล้ว น้ำหนักเฉลี่ยประมาณ 5-8 ตัวต่อ 1 กิโลกรัม การจับปลาอุกในบ่อซีเมนต์ทำได้ง่าย โดยปลอ่ยน้ำไหลออกจากบ่อ และใช้สวิงจับ การจับปลาควรจับให้หมดในวันเดียวกันก่อนจับจำหน่ายควรงดอาหารปลาอย่างน้อย 12 ชั่วโมง จำหน่ายได้กิโลกรัมละ 60-70 บาท

สภาพปัญหาในการเลี้ยงปลาอุกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย มีการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยของไชยา อัยสูงเนิน (2553), มั่นสิน

ต้นทุเรียน และไพพรรณ พรประภา (2554), คมสัน มณีโชติ (2555), วริยา สรรคชา (2550), อุทัยรัตน์ ณ นคร (2544), วีระ วัชรกรโยธิน (2550), พิทยา สมุทรเวช (2550), มีรายละเอียดปัญหาในการเลี้ยงปลาตกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย ดังนี้

1. ปัญหาน้ำเสียจากกันบ่อมีเศษอาหารเน่าเสีย คุณภาพของน้ำมักจะไม่สม่ำเสมอ และส่งกลิ่นเหม็นทำให้ปลาเป็นโรค หรือปลาตาย

2. ปัญหาโรคในปลาตก ได้แก่ การติดเชื้อจากแบคทีเรีย อาการจากปรสิตเข้าเกาะตัวปลา โรคตีชาน เนื่องจากอาหารมีคุณภาพไม่เหมาะสม และน้ำในบ่อเสีย จำเป็นต้องควบคุมคุณภาพน้ำให้ดี

3. ปัญหาสถานที่เลี้ยงปลาตก ต้องอยู่ไม่ไกลจากที่อยู่อาศัย สิ่งอันตรายต่อปลาตกได้ เช่น ูกบ เขียด แมว หอย นก เป็นต้น หากการไหลเวียนของน้ำไม่ได้อาการระบบการจัดการที่ดี ทำให้เกิดน้ำขังส่งกลิ่นเหม็น และเกิดโรคในปลาตกได้ง่าย

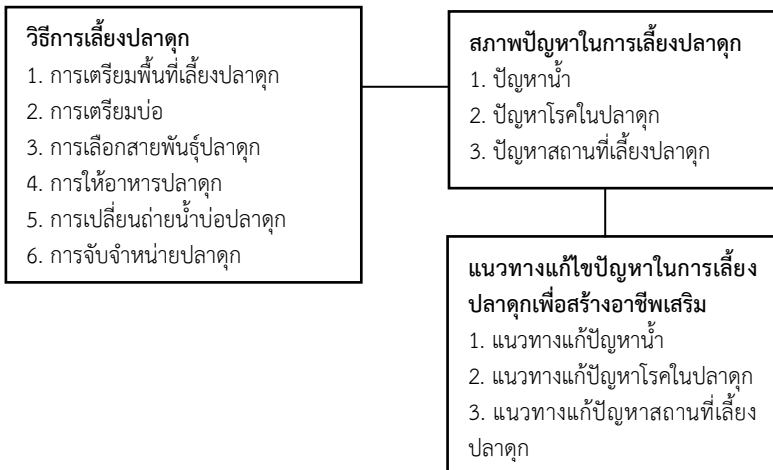
ในขณะที่แนวทางการแก้ปัญหาการเลี้ยงปลาตกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อยมีการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยของพิโรจน์ เพชรสังกิจ (2553), ไชยา อัยสูงเนิน (2553), พิทยา สมุทรเวช (2550), วริยา สรรคชา (2550), วิเศษ อัครวิยากุล (2536), สุนิศา อุ่มประโคน (2551) มีรายละเอียดแนวทางการแก้ปัญหาการเลี้ยงปลาตกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย ดังนี้

1. แนวทางแก้ปัญหา น้ำ เปลี่ยนถ่ายน้ำของบ่อแล้วให้เติมน้ำเข้าไปใหม่ ทำระบบน้ำหมุนเวียน ใส่ฟิซน้ำเพื่อเป็นตัวจับตะกอน และสารแฝงลอยในน้ำ เช่น ผักตบชวาหรือใส่ EM ผสมกากน้ำตาลเพื่อเป็นการปรับสภาพน้ำ และลดการเน่าเสียของน้ำ

2. แนวทางแก้ปัญหาโรคในปลาตก เตรียมบ่อ และน้ำที่เหมาะสมก่อนปล่อยลูกปลา หมั่นตรวจดูอาการของปลาอย่างสม่ำเสมอ หากผิดปกติรีบหาสาเหตุ และแก้ไขทันที โดนอาจผสมยาต้านจุลินทรีย์กับอาหารให้กินติดต่อกันนาน 3-5 วัน

3. แนวทางแก้ปัญหาสถานที่เลี้ยงปลาตก เลือกสถานที่ที่เหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศ เช่นสถานที่ต้องสามารถจัดหาแหล่งน้ำใช้ที่มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอตลอดเวลา ระบบเข้าออกได้อย่างดี สถานที่ไม่เป็นที่ลุ่ม และสภาพแวดล้อมอื่นๆ เช่น ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

จากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงปลาตก เพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย สภาพปัญหาในการเลี้ยงปลาตกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย และแนวทางการแก้ปัญหาการเลี้ยงปลาตกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อยสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิด ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรายย่อยผู้เลี้ยงปลาตากเพื่อสร้างอาชีพเสริมจำนวน 10 ครอบครัวกลุ่มผู้ที่ส่งเสริม และสนับสนุนการเลี้ยงปลาตาก เพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อยจำนวน 7 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลนาโพธิ์, ปศุสัตว์, เจ้าของร้านขายอาหารปลา และพันธุ์ปลาตาก, เจ้าของร้านอาหารตามสั่งที่รับซื้อปลาตากมาทำอาหาร และผู้บริโภคแต่ปลาตากเป็นหลัก รวมทั้งสิ้น 17 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีประเด็นคำถามที่กำหนด ตามขอบเขตเนื้อหาการศึกษา และการสัมภาษณ์มีลักษณะการพูดคุยแบบธรรมชาติ เป็นกันเองตามเวลาความเหมาะสม และโอกาสโดยให้ผู้ตอบเล่าเรื่องต่างๆ ของตนเองตามประเด็นที่วางไว้ โดยเก็บข้อมูลกับกลุ่มเกษตรกรรายย่อยผู้เลี้ยงปลาตากเพื่อสร้างอาชีพเสริม กลุ่มผู้ที่ส่งเสริม และสนับสนุนการเลี้ยงปลาตากเพื่อสร้างอาชีพ 2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการสัมภาษณ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับคนที่เลี้ยงปลาตาก เช่น สังเกตการให้อาหารปลาตากกับกลุ่มเกษตรกรรายย่อยผู้เลี้ยงปลาตาก เพื่อสร้างอาชีพเสริม กลุ่มผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุน ใช้บันทึกภาพขณะสัมภาษณ์ โดยการใช้โทรศัพท์มือถือถ่ายภาพเพื่อเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆ ของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ และจดบันทึกขณะสัมภาษณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) ลงพื้นที่สำรวจผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในอาชีพการเลี้ยงปลาตาก เช่น เกษตรกรที่เลี้ยงปลาตากเป็นอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้เพิ่ม

โดยเก็บข้อมูลกับกลุ่มเกษตรกรรายย่อยผู้เลี้ยงปลาตกเพื่อสร้างอาชีพเสริม กลุ่มผู้ที่ส่งเสริม และสนับสนุน 2) หาข้อมูล สำรวรายชื่อ ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับสร้างอาชีพเสริมเกี่ยวกับปลาตก โดยเก็บข้อมูลกับกลุ่มเกษตรกรรายย่อยผู้เลี้ยงปลาตก เพื่อสร้างอาชีพเสริม กลุ่มผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุน 3) หาแหล่งที่รับซื้อปลาตก และผู้บริโภคปลาตก เช่น ร้านอาหารตามสั่ง 4) เก็บข้อมูลรายละเอียดแบบเจาะลึกแต่ละประเด็นกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 5) หากขาดรายละเอียดส่วนใดก็ไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติม และสรุปผล

ผลการวิจัย

1. วิธีการเลี้ยงปลาตกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย บ้านบนควน หมู่ที่ 5 ตำบลนาโพธิ์ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

1.1 การเตรียมพื้นที่การเลี้ยงปลาตก พบว่า การเตรียมพื้นที่การเลี้ยงปลาตก มีการเคลียร์พื้นที่ให้มีความเหมาะสม ไม่เอียง ไม่เป็นที่ลุ่ม พื้นที่มีความเสมอกัน เหมาะกับการตั้งบ่อเลี้ยงปลาตก และอยู่บริเวณแหล่งน้ำ ที่สามารถถ่ายเทน้ำได้สะดวก ไม่ลำบากน้ำในการเปลี่ยน พื้นที่เลี้ยงปลาตกตั้งอยู่ไม่ไกลจากบ้านมาก เข้าดูแลปลาตกได้ง่าย ไม่เป็นพื้นที่รกรงหญ้า เพราะสัตว์ต่างๆ เข้ามาทำร้ายปลาตกที่เลี้ยงให้เกิดความเสียหาย

1.2 การเตรียมบ่อ พบว่า นำบ่อปูนซีเมนต์มาใส่ระบายน้ำ แล้วทาด้วยปูนปิดไว้ที่รู้ด้านล่างของบ่อปูนซีเมนต์ จากนั้นใส่น้ำแช่ไว้ประมาณ 1 เดือน เพื่อให้คาบปูนเจือจาง หากไม่แช่น้ำไว้ก่อนลูกปลาตกอาจจะตายหมดได้ ถ้าเป็นบ่อเก่าให้น้ำหอยกกล้วยหั่นชิ้นมาแช่ไว้ในบ่อประมาณ 3-4 วัน หรือเอาเกลือมาแช่น้ำทิ้งไว้ เพื่อลดความเป็นกรด แล้วนำผักบุ้งมาฉีกให้ท่วบ่อ แล้วปล่อยให้บ่อแห้ง จากนั้นก็แช่น้ำไว้อีก 2 คืน และลงปลาตกเลี้ยง

1.3 การเลือกสายพันธุ์ปลาตก พบว่า เลือกซื้อจากแหล่งเพาะพันธุ์ที่มีความน่าเชื่อถือพันธุ์ปลาตกอยู่เป็นพันธุ์ที่เลี้ยงง่าย 3-4 เดือนก็สามารถจับได้ และเป็นที่ยอมรับในการเลือกลูกปลาตก เลือกขนาดตัว 2-3 เซนติเมตร ตามลำตัวไม่คด ไม่มีบาดแผล ว่ายน้ำแข็งแรง ไม่ลอยหัว และไม่พอม ปลาตกอยู่เป็นปลาที่มีความทนทานด้านต่อโรค

และเลี้ยงง่าย หากไม่ปล่อยให้น้ำเน่าเหม็น และอดอาหาร มีวิธีการเลี้ยงที่ไม่ซับซ้อน และใช้เงินทุนในการเลี้ยงไม่มาก

1.4 การให้อาหารปลาตก พบว่า ลูกปลาตกให้วันละ 2 ครั้ง คือ ตอนเช้า และ ตอนเย็น ให้อาหารลูกปลาตกขนาดเม็ดเล็ก หรือนำไปตำพอหยาบๆ และค่อยๆ โรยให้ กินไม่ให้ในปริมาณมากในครั้งเดียว ถ้าหากว่าให้มากในครั้งเดียวเศษอาหารอาจจะทำให้น้ำเน่าเสีย หรือนำอาหารไปแช่น้ำให้พองแล้วผสมกับกบยาแก้อักเสบนำมาให้ปลาตก กินถ้าเป็นปลาตกที่โตแล้วก็ให้อาหารวันละ 2 ครั้งเช่นเดียวกัน คือ ตอนเช้า ตอนเย็น หรือสลับให้เป็นเศษอาหารต่างๆ ที่ปลาตกกินได้

1.5 การเปลี่ยนถ่ายน้ำบ่อปลาตก พบว่า เมื่อเริ่มปล่อยลูกปลาตกในระยะ 1 เดือนแรกให้สังเกตน้ำถ้ามีสีขุ่นแล้วให้ค่อยๆ เปิดน้ำระบายออก ให้คงเหลือน้ำเก่าไว้ในบ่อในปริมาณ 1 ส่วน 4 ของน้ำเดิมที่มีอยู่แล้วเปิดน้ำใหม่เข้า การเปลี่ยนถ่ายน้ำบ่อปลาตกไม่ว่าจะเป็นปลาตกเล็ก หรือว่าปลาตกที่โตแล้วก็ต้องค่อยๆ เปิดน้ำออกจากบ่อเลี้ยงปลาตก ไม่นานนั้นปลาตกตกใจไม่กินอาหาร และทำให้ผอมได้ การเปลี่ยนถ่ายน้ำบ่อปลาตกสามารถถ่ายได้ทุกอาทิตย์ หรือว่าตามสภาพน้ำว่าขุ่นเร็ว หรือน้ำเหม็นเร็วเพียงไหน ถ้าขุ่นมากมีกลิ่นเหม็นมากระดับหนึ่งก็ถ่ายน้ำได้ทันที

1.6 การจับปลาตก พบว่า การจับปลาตกต้องดูขนาดตัวของปลาตก ถ้าพบว่า ขนาดปลาตกยังเล็กก็ควรรอการจับไว้ก่อน ปลาตกเมื่อโตเต็มที่แล้วประมาณ 3 เดือน ก็จับได้ หรือขนาดที่จับได้ประมาณ 6-7 ตัวต่อกิโลกรัม ก่อนจะจับปลาตกหยุดอาหาร ก่อนเป็นเวลา 1 วัน เพื่อไม่ให้อาหารค้างอยู่ในพุงปลาตก และเปิดน้ำออกให้หมดก่อนจะจับ จับแล้วต้องจับให้หมดทั้งบ่อ ถ้าเหลือปลาตกไว้มันจะไม่กินอาหาร แยกขนาดของปลาตกเล็ก และใหญ่ของจากกันใช้สวิง และตะกร้าในการจับ

2. สภาพปัญหาการเลี้ยงปลาตกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย บ้านบนควน หมู่ที่ 5 ตำบลนาโพธิ์ อำเภอร่องาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.1 ปัญหาน้ำ พบว่า เกิดจากการให้อาหารมากกว่าจำนวนปลาตกที่เลี้ยงไว้ ทำให้ไปสะสมอยู่ในบ่อที่เลี้ยงปลาตก หรือว่าเลี้ยงปลาตกแน่นเกินไป ซึ่งบ่อซีเมนต์ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาน้ำ เวลาให้อาหารปลาตก ถ้าให้ในปริมาณมากทำให้น้ำ

เน่าเหม็นได้เร็ว ปลาตกขึ้นมอลอยหัวขึ้นมตายได้ น้ำที่เลี้ยงไม่ควรเอาน้ำประปามาเลี้ยงปลาตก เพราะว่ามีคราบหินปูน หากไม่เปลี่ยนถ่ายน้ำ ทำให้เกิดน้ำเสีย และส่งผลให้ปลาตกเป็นโรค หรือตายได้

2.2 ปัญหาโรคในปลาตก พบว่า การเลี้ยงปลาตกถ้าดูแลไม่ดีทำให้ปลาตกเป็นโรคร่าย เพราะปลาตกเป็นสัตว์ไม่มีเกล็ด หากในบ่อเลี้ยงปลาตกมีคราบหินปูน หรือว่าคุณภาพน้ำไม่ค่อยดี ปลาตกลอยหัว ตัวซีด และไม่กินอาหาร ปลาตกตัวที่กินอาหารไม่ทันตัวอื่นจะมีขนาดตัวเล็ก และถูกตัวที่ใหญ่กว่ากัดจนเกิดแผลและอาหารปลาตกที่ไม่มีคุณภาพส่งผลให้ปลาตกโตช้า น้ำเลี้ยงปลาตกที่ไม่ค่อยได้เปลี่ยนก็เป็นเหตุทำให้ปลาตกเกิดโรค

2.3 ปัญหาสถานที่เลี้ยงปลาตก พบว่า บ่อซีเมนต์เลี้ยงปลาตกมีขนาดเล็ก แต่จำนวนปลาตกมีจำนวนมากกว่าขนาดของบ่อเลี้ยงปลาตกทำให้ปลาตกแน่น และส่งผลให้ใหญ่ช้า ปลาตกแย่งอาหารกันตั้งบ่อปลาตกไว้ที่แจ้งแดดจัดมากเกินไป ระบบน้ำที่อยู่ห่างไกลจากบ่อเลี้ยงปลาตก จึงทำให้นานๆ ครั้งจะถ่ายเปลี่ยนน้ำเลี้ยงปลาตก น้ำจึงเน่าเสีย และทำให้ปลาตกตายได้ การตั้งบ่อไว้ใกล้ๆ กับต้นไม้ ซึ่งสัตว์ต่างๆ เช่น หอยทากลงไปตาย และทำให้น้ำเน่าเหม็นง่ายขึ้น หรือใบไม้ตกลงลงไปในบ่อเลี้ยงปลาตกเข้าไปอุดรูระบายน้ำ ระบายน้ำได้ยากและช้า

3. แนวทางการแก้ปัญหาการเลี้ยงปลาตกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อยบ้านบนควนหมูที่ 5 ตำบลนาโพธิ์ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

3.1 แนวทางแก้ปัญหาหน้า พบว่า ลดความเป็นกรดของบ่อปูนซีเมนต์ โดยการนำเครื่องแกงมาแช่ในบ่อเลี้ยงปลาตกประมาณ 3-5 วัน ให้อาหารเป็นช่วงเวลา ให้พอดีกับปลาตกไม่ให้มากเกินไป อาหารเหลือ ทำให้น้ำเสียง่าย ถ่ายน้ำเป็นประจำเมื่อเห็นว่าน้ำขุ่น หรือมีกลิ่น ก่อนลงปลาตกเลี้ยงควรพักน้ำก่อน 1-2 วัน เพื่อลดคราบหินปูนที่มากับน้ำ หรือนำ EM มาใส่ในบ่อเลี้ยงปลาตก เพื่อเป็นการปรับสภาพน้ำ น้ำที่ได้จากการถ่ายเปลี่ยนในบ่อปลาตกยังสามารถมาใช้รดต้นไม้เป็นปุ๋ยให้กับต้นไม้ และการตรวจสภาพน้ำบ่อยๆ ไม่ให้อาหารมากเกินไปเป็นการช่วยลดการเกิดปัญหานี้

3.2 แนวทางการแก้ปัญหาโรคในปลาดุกผลการศึกษา พบว่า ก่อนลงลูกปลาดุกไปในบ่อ ต้องเตรียมบ่อให้มีความเหมาะสมในการเลี้ยงปลาดุก ทำความสะอาดบ่อ ปลาดุกบ่อยๆ ไม่ปล่อยให้น้ำเสียนานๆ ไม่ให้อาหารมากเกินไปทำให้เหลือไปหมักอยู่ในบ่อ ตรวจสอบสภาพน้ำ และปลาดุกบ่อยๆ หากว่ามีปัญหาให้แก้ไขทันที โดยคัดแยกปลาดุกตัวที่อ่อนแอและเป็นโรคออกจากบ่อ เพื่อป้องกันไม่ให้ไปติดกับตัวอื่น เลือกซื้อพันธุ์ลูกปลาดุกจากร้านที่น่าเชื่อถือ ปลาดุกแข็งแรง ไม่ขึ้นมาลอยหัว ตัวไม่คด และไม่พอมมาก

3.3 แนวทางการแก้ปัญหาสถานที่ พบว่า นำทางมะพร้าวมาคลุมบริเวณปากบ่อเลี้ยงปลาดุก เพื่อให้ปลาดุกได้หลบแดด และป้องกันใบไม้หล่นลงไปบ่อเลี้ยงปลาดุก ตั้งบ่อไว้ในที่ร่ม ไม่ทึบแสง ไม่อับ และไม่ร้อนจนเกินไปเพราะอาจจะส่งผลต่อปลาดุก ควรตั้งบ่อเลี้ยงปลาดุกไว้ใกล้ๆ กับบ้าน แต่ก็ไม่ได้ใกล้บ้านเกินไป จะได้ดูแลง่าย และปลาดุกได้คุ้นเคยกับคนเลี้ยง มีแหล่งน้ำที่ไว้ใช้เปลี่ยนถ่ายน้ำปลาดุก และไม่อยู่ใกล้กับป่ารก เพราะสัตว์ต่างๆ ลงไปเป็นอันตรายต่อปลาดุก

ภาพที่ 2 ขนาดลูกปลาดุกที่นำลงเลี้ยง

ภาพที่ 3 ขนาดปลาตกที่สามารถจับได้

สรุปและอภิปรายผล

1. วิธีการเลี้ยงปลาตกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย

วิธีการเลี้ยงปลาตกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย พบว่า การเลี้ยงปลาตก 6 วิธี คือ 1) การเตรียมพื้นที่ 2) การเตรียมบ่อ 3) การเลือกสายพันธุ์ปลาตก 4) การให้อาหารปลาตก 5) การเปลี่ยนถ่ายน้ำบ่อปลาตก 6) การจับจำหน่ายปลาตก สอดคล้องกับการศึกษาของ ไชยา อัยสูงเนิน (2553), กลุ่มเกษตรกรสัจจร (2557), กลุ่มบัณฑิตก้าวหน้า (2553), พลุ สงห์อ่อน (2553), อนันต์ แสวงมี (2559), วีระ วัชรกรโยธิน (2550), พิทยา สมุทรเวช (2550), อุทัยรัตน์ ณ นคร (2544), คมสัน มณีโชติ (2555), วรียา สรรคชา (2550) ที่สรุปร่วมกันได้ว่า การเตรียมพื้นที่ให้มีความเสมอกัน ไม่เอียงเป็นพื้นเรียบ น้ำไม่ท่วม ไกลแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่มีน้ำดี และมากพอ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง อ่างเก็บน้ำ แต่ถ้าไม่มีที่ไกลแหล่งน้ำตามธรรมชาติก็อาจใช้น้ำจากบ่อเก็บกักน้ำ

เตรียมบ่อโดยนำหยวกกล้วยหั่นขึ้นมาแช่ไว้ในบ่อประมาณ 3-4 วัน ล้างท่อซีเมนต์ให้สะอาด เพื่อลดความเป็นกรดของบ่อปูนซีเมนต์ จากนั้นก็เริ่มปล่อยน้ำเข้าท่อซีเมนต์ระดับน้ำที่จะเลี้ยงลูกปลาไม่ควรสูงมาก ประมาณ 30-40 เซนติเมตร ในระยะแรกและนำลูกพันธุ์ปลามาปล่อยเลี้ยงในบ่อได้ การเลือกสายพันธุ์ปลาดุก เลือกลูกปลาดุกเลือกขนาดตัว 2-3 เซนติเมตร ลำตัวไม่คด ไม่มีบาดแผล วัยน้ำแข็งแรง และไม่พอมพ่อแม่พันธุ์ปลาดุกมีความสมบูรณ์เพศไม่บอบช้ำ มีอายุตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ไม่เป็นโรคให้อาหารปลาดุก ใหวันละ 2 ครั้ง คือ ตอนเช้า และตอนเย็น การให้อาหารลูกปลาดุกเป็นอาหารขนาดเม็ดเล็กผสมกับยาแก้อักเสบเพื่อป้องกันโรคในระยะแรก เมื่อปลาดุกโตขึ้นให้อาหารเม็ด หรืออาหารอื่นมาเสริมเพื่อลดต้นทุน เช่น กระดุกไก่ ไล่ไก่ เศษเลือดหมู เศษอาหารว่าง หรือเท่าที่สามารถหาได้ ในระยะ 1 เดือนแรกให้สังเกตน้ำถ้ามีสีขุ่นแล้วให้ค่อยๆ ให้น้ำระบายออก คงเหลือน้ำเก่าไว้ในบ่อในปริมาณ 1 ส่วน 4 ของน้ำเดิม แล้วจึงค่อยๆ ให้น้ำใหม่เข้าเพิ่มระดับน้ำในเดือนที่สอง หรือถ้าในบ่อเริ่มเสียจะต้องถ่ายน้ำมากกว่าปกติ การจับปลาดุกเมื่อโตเต็มที่แล้วประมาณ 3 เดือนก็จับได้หรือขนาดที่จับได้ประมาณ 6-7 ตัวต่อกิโลกรัม ก่อนที่จะจับจำหน่ายนั้นให้น้ำดินลูกรังสีแดง หรือซังข้าวมาแช่ไว้ในบ่อจะทำให้ปลาดุกมีสีเหลืองสวย ขายได้ราคาดี ควรลดอาหารปลาอย่างน้อย 12 ชั่วโมง และงดยาปฏิชีวนะแก่ปลากินไม่น้อยกว่า 5-7 วันก่อนจับจำหน่าย การจับปลาควรจับให้หมดในวันเดียว น้ำที่ถ่ายทิ้งจากบ่อปลาดุกสามารถนำมารดต้นไม้พืชผักสวนครัวเป็นปุยอย่างดี

2. สภาพปัญหาการเลี้ยงปลาดุกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย

สภาพปัญหาการเลี้ยงปลาดุกเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อยพบว่า มี 3 ปัญหา คือ 1) ปัญหาน้ำ 2) ปัญหาโรคในปลาดุก 3) ปัญหาสถานที่เลี้ยงปลาดุก สอดคล้องกับการศึกษาของ ไชยา อัยสุนนิน (2553), มั่นสิน ตันจุลเวศน์ และไพพรรณ พรประภา (2554), คมสัน มณีโชติ (2555), กลุ่มเกษตรกรสัจจกร (2557), อุทัยรัตน์ ณ นคร (2544), วีระ วัชรกรโยธิน (2550), พิทยา สมุทรเวช (2550) ที่สรุปรวมกันได้ว่า ปัญหาน้ำ เกิดจากการปล่อยปลาในบ่อหนาแน่นเกินไปทำให้ปลาไม่เจริญเติบโต การให้อาหารมากเกินไปทำให้น้ำเน่าเสียเร็วและส่งกลิ่น น้ำที่ใช้เลี้ยง

ปนเปื้อนสารเคมีที่ใช้ในการเกษตร อาหารเน่าเสียทำให้ไปสะสมอยู่ก้นบ่อ น้ำขาดออกซิเจนปลาถูกขึ้นมาลอยหัวอยู่ตามผิวน้ำ และปลาอาจจะเกิดโรค และตายได้ในที่สุด อีกทั้งยังมีปัญหาโรคในปลาเนื่องจากคุณภาพน้ำไม่ค่อยดี ปลาถูกลอยหัว ตัวซีดและไม่กินอาหาร สาเหตุที่ทำให้ปลาเกิดโรค คือ การติดเชื้อจากแบคทีเรีย ปรสิตเข้าเกาะตัวปลา จะมีเมือกมาก มีแผลตามลำตัว คุณภาพน้ำในบ่อไม่ดี หรืออุณหภูมิของน้ำสูง ปลาจะทยอยตาย ส่วนปัญหาสถานที่เลี้ยงปลาเนื่องจากสร้างบ่อเลี้ยงปลาถูกไวใกล้ๆ กับต้นไม้ ทำให้สัตว์ต่างๆ เช่น หอยทากลงไปตาย และทำให้น้ำเน่าเหม็นหรือสร้างไวใกล้ๆ กับปารก ทำให้สัตว์ต่างๆ เช่น นก งู กบ เขียด และแมง ทำอันตรายต่อปลาที่ถูกเลี้ยงได้อีกทั้งหากไม่ได้มีระบบการจัดการที่ดี ทำให้เวลาเปลี่ยนน้ำส่งกลิ่นเหม็นคาวปลา ซึ่งรบกวนการใช้ชีวิตประจำวันได้

3. แนวทางการแก้ปัญหาการเลี้ยงปลาเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย

แนวทางการแก้ปัญหาการเลี้ยงปลาเพื่อสร้างอาชีพเสริมของเกษตรกรรายย่อย พบว่า มี 3 แนวทาง คือ 1) แนวทางแก้ไขปัญหาน้ำ 2) แนวทางแก้ปัญหาโรคในปลา 3) แนวทางแก้ปัญหาสถานที่เลี้ยงปลา สอดคล้องกับการศึกษาของ พิโรจน์ เพชรสังกิจ (2553), ไชยา อัยสูงเนิน (2553), พิทยา สมุทรเวช (2550), วริยา สรรคชา (2550), วิเศษ อัครวิยากุล (2536), สุนิศา อุ่มประโคน (2551) ที่สรุปร่วมกันได้ว่า แนวทางการแก้ปัญหาน้ำ ให้อาหารเป็นเวลา ให้พอดีกับปลาไม่ให้มากเกินไปจนอาหารเหลือ การเปลี่ยนถ่ายน้ำเมื่อน้ำเริ่มเสียก็ทำการถ่าย ไม่ปล่อยให้เน่าเสียและไม่ปล่อยปลาหนาแน่นเกินไป ส่วนแนวทางแก้ปัญหาโรคในปลา ทำความสะอาดบ่อปลา เตรียมบ่อและน้ำตามวิธีการที่เหมาะสมก่อนปล่อยลูกปลา หมั่นตรวจดูอาการของปลา ถ้าเห็นผิดปกติต้องรีบหาสาเหตุ และแก้ไข ซื้อพันธุ์ปลาจากแหล่งที่เชื่อถือได้ว่า แข็งแรงและปราศจากโรค เปลี่ยนถ่ายน้ำอย่างสม่ำเสมอ หากปลาเป็นโรคให้รักษาโรคของปลาโดยทันที และแนวทางแก้ปัญหาด้านสถานที่เลี้ยงปลา ให้นำทางมะพร้าวมาคลุมบริเวณปากบ่อเลี้ยงปลา เพื่อให้ปลาได้หลบแดดและป้องกันใบไม้หล่นลงไป พร้อมทั้งหาแหล่งน้ำใช้ที่มีคุณภาพมีปริมาณเพียงพอต่อการ

เปลี่ยนถ่ายน้ำ พื้นที่ตั้งบ่อไม่มีการทรุดตัว สะดวกในการขนลูกปลา อาหารปลา และการจับปลาส่งขาย ไม่อยู่ใกล้กับบ้านเรือนมากเกินไป และไม่ส่งกลิ่นรบกวนคนอื่น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาดุก ได้แก่ ให้ความรู้แก่ผู้ที่มีความสนใจในการเลี้ยงปลาดุกให้มีการมาเลี้ยงปลาดุกอย่างจริงจัง โดยเน้นการเลี้ยงแบบอิงธรรมชาติให้มากที่สุดการจัดการจัดการระบบน้ำให้เป็นระบบและไม่ส่งกลิ่นเหม็นรบกวนคนอื่น

1.2 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน ได้แก่ มีความพร้อมในด้านความรู้ และการลงทุน มีตลาดรองรับ ผลผลิตที่แน่นอนและมีการวางแผนการผลิตที่ดีเพื่อให้สามารถจำหน่ายในช่วงที่ปลาดุกมีราคาดี และมีต้นทุนในการผลิตต่ำที่สุด

1.3 ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ ได้แก่ ผู้ส่งเสริม และสนับสนุนในการเลี้ยงปลาดุกมีการส่งเสริมให้เล็งเห็นคุณค่าความสำคัญ ให้ความรู้ และคำแนะนำในการเลี้ยงปลาดุกที่มีประสิทธิภาพแล้วก็สามารถขอรับคำปรึกษาได้จากเกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด หรือกรมวิชาการเกษตรได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมการแปรรูปปลาดุกเพื่อสร้างอาชีพ บ้านบนควน หมู่ที่ 5 ตำบลนาโพธิ์ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.2 ควรศึกษาแนวทางการเลี้ยงปลาดุกในบ่อธรรมชาติเพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร บ้านบนควน หมู่ที่ 5 ตำบลนาโพธิ์ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.3 ควรศึกษาการพัฒนาช่องทางการจำหน่ายปลาดุกเพื่อเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาดุก บ้านบนควน หมู่ที่ 5 ตำบลนาโพธิ์ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มเกษตรสัญจร. (2557). *ปลาที่เลี้ยงง่าย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหมิตร.
- กลุ่มบัณฑิตเกษตรก้าวหน้า. (2553). *เทคนิค และวิธีการเพาะเลี้ยงปลาดุก*. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์
- คมสัน มณีโชติ. (2555). *รักบ้านเกิด: การให้อาหารปลาดุกในระยะแรกของการเลี้ยงปลา*. สืบค้นจาก <https://rakbankerd.com/agriculture/print.php?id=916&s=tblanimal>
- ไชยา อัยสูงเนิน. (2553). *การเลี้ยงปลาดุกในบ่อคอนกรีตกลม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- พลู สงห์อ่อน. (2553). *รักบ้านเกิด: วิธีการเลี้ยงปลาดุกในบ่อปูน*. สืบค้นจาก http://wanchairaks.blogspot.com/2011/11/blog-post_24.html
- พิทยา สมุทรเวช. (2550). *คู่มือการเพาะเลี้ยง และขยายพันธุ์ปลาน้ำจืด*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ส่งเสริมอาชีพธุรกิจเพชรกระรัต.
- พิโรจน์ เพชรสังกิต. (2553). *วิธีการเพาะหนอนแมลงวันเพื่อใช้เลี้ยงปลา*. สืบค้นจาก <https://www.rakbankerd.com/agriculture/print.php?id=0641&s=tblareablog>
- มันสิน ตันทุลเวศน์ และไพพรรณ พรประภา. (2544). *การจัดการคุณภาพน้ำ และการบำบัดน้ำเสียในบ่อเลี้ยงปลาและสัตว์อื่นๆ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วริยา สรรคชา. (2550). *คู่มือเพาะเลี้ยงปลาดุกแบบมีอาชีพ*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดเพชรกระรัตสติวิโอ.
- วิเศษ อัครวิยากุล. (2536). *ปลาดุกบิ๊กอุย*. กรุงเทพมหานคร: โครงการหนังสือชุมชนบางเขน.
- วีระ วัชรกรโยธิน. (2550). *การเพาะเลี้ยงปลาดุกบิ๊กอุย*. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายเผยแพร่ส่วนเผยแพร่การประมง สำนักพัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยีการประมง.
- วีระทัต โททอง (2558). *การเลี้ยงปลาน้ำจืด*. สืบค้นจาก http://weerathebthothong.blogspot.com/2015/06/blog-post_19.html

- สุนิศา อุ่มประโคน. (2551). *คู่มือสารพันวิธีการเลี้ยงปลาตุก*. เพชรบุรี: นาคา อินเตอร์มีเดีย บจก.
- อนันต์ แสงวงมี. (2559). *การเลี้ยงปลาตุกในบ่อซีเมนต์กลมแบบง่ายๆ*. สืบค้นจาก <https://human.srru.ac.th/2016/08/15/>
- อุทัยรัตน์ ณ นคร. (2544). *ปลาตุก (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

**สำรวจความต้องการการศึกษาต่อหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**

**Need for Further Study Master of Law Program
Faculty of Law, Ubon Ratchathani University**

ปรีวัฒน์ จันทรทรง¹

Phariwat Junsong²

มณฑิรา เตียประเสริฐ แก้วตา³

Montira Theaprasert Kaewta⁴

นิตต์อลิน ภูริชอุดมอังกูร⁵

Nitalin Phurichudomaunkoon⁶

บทคัดย่อ

การศึกษาความต้องการการศึกษาต่อหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จากนักศึกษาสาขานิติศาสตร์ ที่ศึกษาในชั้นปีสุดท้ายและมีแนวโน้มที่จะสำเร็จการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2559 จำนวน 129 คน เพื่อนำไปวางแผนเปิดหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตในอนาคต โดยการสำรวจข้อมูลด้านเพศ อายุ ชั้นปี สาขาที่สนใจ การสนับสนุน รูปแบบการวางแผนศึกษาต่อ ช่วงเวลาที่สะดวกในการศึกษาต่อ ภาษาที่ถนัด แผนการศึกษา แหล่งทุน ปัจจัยที่ทำให้สนใจ

¹เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ส่วนงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, E-mail: phariwat@hotmail.com

²General Administration Officer, Research Section, Faculty of Law, Ubonratchathani University

³อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, E-mail: p27t04@hotmail.com

⁴Lecturer, Faculty of Law, Ubonratchathani University

⁵เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, E-mail: nitalin.p@gmail.com

⁶General Administration Officer, School of Law, University of Phayao

ศึกษาต่อ รวมถึงช่องทางการติดตามข่าวสาร เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจประเภทตัวเลือก สถิติที่ใช้วิเคราะห์ คือ ค่าร้อยละ และฐานนิยม

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวให้ศึกษาต่อ โดยสนใจสาขากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม ซึ่งใกล้เคียงกับความสนใจสาขากฎหมายมหาชน รองลงมาให้ความสนใจสาขากฎหมายระหว่างประเทศ ส่วนใหญ่สะดวกในช่วงวันหยุดราชการ ซึ่งไม่มีปัญหาเรื่องค่าลงทะเบียน ด้านแผนการเรียนจำนวน 113 คน เลือกแผน ก วิทยานิพนธ์ เพื่อเหตุผลการประกอบอาชีพทางราชการและสถาบันการศึกษา ในบทความฉบับนี้จึงเสนอแนะให้คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี วางแผนเปิดหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตตามความต้องการต่อไป

คำสำคัญ: ความต้องการ, ศึกษาต่อ, นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Abstract

The purpose of this study was to find out students' need for study in Master of Law Program, Faculty of Law, Ubon Ratchathani University. Finding would be used for preparation of Master of Law Program. Participants were 129 law students who were studying in the last year and would graduate in academic year 2016. Research instrument was questionnaire. The questionnaire consisted of sex, age, interested field, supporter, study plan, comfortable time for study, fluent language, plans, scholarship source, study motivation including to channel to follow information. Percentage and Mode were used for data analysis.

The finding indicated that most participants were supported by family for study. The interested fields were Criminal and Justice Law which was similar to Public Law and International Law. The comfortable

time for study was weekend (Saturday-Sunday). Most participants did not have any problems with tuition fee. 113 participants chose Plan Kor because of preparation to work in government official and educational institution. The finding was probably used for preparing Master of Law Program, Faculty of Law, Ubon Ratchathani University.

Keywords: Need, Further Study, Master of Law Program, Ubon Ratchathani University

บทนำ

แนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้น จำเป็นต้องพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคใหม่ อย่างไรก็ตามสังคมในยุคปัจจุบันมีความวุ่นวายเกิดขึ้นไม่เว้นแต่ละวัน อาทิ “ตำรวจปทุมฯ ระดม 2 กองร้อย สกัดกลุ่มผู้ชุมนุมเดินขบวน “We Walk เดินมิตรภาพ” ม.ธรรมศาสตร์ รังสิต-ขอนแก่นระยะทาง 450 กิโลเมตร “รอง ผบช.ภ.1 ชี้” ชัดคำสั่ง คสช. แฉเป็นห่วงความปลอดภัย และกังวลมือที่ 3”⁷ หรือข่าว “นายนิมิตร เทียนอุดม แกนนำพิเพิล โก เน็ตเวิร์ค พร้อมตัวแทนภาคประชาชน 6 เครือข่าย จับมือ คณะรณรงค์เพื่อรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน นำมวลชนเดินขบวนรอบ มธ. ทำพระจันทร์ 1 รอบ และประกาศเจตนารมณ์ร่วมออกไปรณรงค์ให้ภาคประชาชนทั่วประเทศร่วมแก้ไขรัฐธรรมนูญ”⁸ หรือข่าว “มือบราซัวร์ นักรวมตัวเดินขบวนที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย 8 พ.ย.นี้ เพื่อไปยื่นจดหมายยืนยัน 3 ข้อเรียกร้องถึงสถาบันฯ”⁹ ตลอดจนข่าว “มือบราซัวร์ ประกาศยกระดับชุมนุม เตรียมเดินขบวนจาก “แยกสามย่าน” ไป “สถานทูตเยอรมัน” “วันจันทร์ 26 ต.ค. นี้ เวลา 17.00 น.”¹⁰ เป็นต้น

⁷ไทยรัฐออนไลน์ 20 ม.ค. 2561. <https://www.thairath.co.th/news/crime/1182413>

⁸ไทยรัฐออนไลน์ 15 ต.ค. 2562. <https://www.thairath.co.th/news/politic/1682258>

⁹โพสต์ทูเดย์ 5 พ.ย. 2563. <https://www.posttoday.com/politic/news/637304>

¹⁰ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. 24 ต.ค.63. <https://www.prachachat.net/politics/news-543605>

เมื่อสถานการณ์ความไม่ยุติธรรมเพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งผลิตนักกฎหมายออกไปช่วยเหลือประชาชนให้ได้รับความเสมอภาคในสังคม นักกฎหมายที่มีความรู้ความสามารถ ตลอดจนทักษะระดับสูงจะเป็นที่ต้องการอย่างมากในสังคม เห็นได้จากสถิติความต้องการแรงงานจำแนกตามระดับการศึกษา ระหว่างปี 2560-2564¹¹

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงแนวโน้มความต้องการแรงงาน จำแนกตามระดับการศึกษาที่สำเร็จ ปี พ.ศ. 2560-2564 ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

จากแผนภาพแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความต้องการแรงงานตามระดับการศึกษาที่สำเร็จการศึกษา ปี 2560-2564 พบว่า ความต้องการระดับปริญญาโท ปริญญาเอก ระดับ 0.94 ล้านคน (เพิ่มขึ้นจากเดิม 8.42 แสนคน เป็น 9.39 แสนคน) แรงงานที่สำเร็จการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีจะเป็นแรงงานที่เข้มข้น (Labor Intensive) สถาบันการศึกษาของรัฐควรพัฒนาแรงงานให้มีทักษะที่สูงขึ้น

¹¹สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การศึกษาแนวโน้มความต้องการของแรงงานของตลาดแรงงานในประเทศไทย ช่วงปี 2560-2564

จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ต้องวางแผนการผลิตบัณฑิตเพิ่มขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีการเปิดหลักสูตรระดับปริญญาตรีเพียงระดับเดียว และพบว่ามีปัญหาจำนวนนักศึกษาไม่ได้ตามแผนการรับนักศึกษา (ปีการศึกษา 2561 รับเข้าจำนวน 403 คน ปีการศึกษา 2562 รับเข้าจำนวน 389 คน และปีการศึกษา 2563 รับเข้าจำนวน 358 คน¹² สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากสถาบันคู่แข่งที่เพิ่มขึ้นกว่า 90 แห่งทั่วประเทศ (สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2559-2560) เกณฑ์ประเมินคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เข้มข้นขึ้น เพื่อลดหย่อนจำนวนนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีแนวโน้มลดลง จึงได้สำรวจความต้องการศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยเริ่มต้นจากกลุ่มนักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตร์ที่จะสำเร็จการศึกษา รวมถึงศิษย์เก่า ซึ่งจะนำข้อมูลไปวางแผนและร่างหลักสูตรให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและผลิตมหาบัณฑิตป้อนเข้าสู่ตลาดแรงงานด้านวิชาชีพนักกฎหมายเพื่อไปพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
2. เพื่อให้มีข้อมูลพื้นฐานเชิงประจักษ์ประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร คณะนิติศาสตร์ในการนำไปวิเคราะห์ความเป็นไปได้ที่จะเปิดหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

สมมติฐาน

ความต้องการศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ของนักศึกษาที่จะสำเร็จการศึกษาและนักศึกษาที่เป็นศิษย์เก่า มีความแตกต่างกัน

¹²งานทะเบียนนักศึกษา กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาความต้องการศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี แบ่งเป็นตัวแปรต้น 2 ปัจจัย คือ ข้อมูลส่วนตัว และ ข้อมูลส่วนหลักสูตร ซึ่งได้กรอบแนวคิดเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากร จำนวน 221 คน ประกอบด้วย นักศึกษา หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2559 จำนวน 158 คน

นักศึกษาเรียนเกินหลักสูตรที่มีแนวโน้มสำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2559 จำนวน 51 คน

ศิษย์เก่า หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
อุบลราชธานี จำนวน 12 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

เก็บข้อมูลโดยวิธีสำมะโน (Census) จากประชากรทั้งหมด เก็บข้อมูล
ในภาคปลาย ปีการศึกษา 2559 บริเวณอาคารคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
อุบลราชธานี ซึ่งได้รับข้อมูลกลับคืน จำนวนทั้งสิ้น 129 ชุด

3. เครื่องมือ

เครื่องมือใช้แบบสำรวจความต้องการศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยมีสาระที่ต้องการและสนใจศึกษา
จำนวน 13 ประเด็น ดังนี้

3.1 เพศ แบ่งเป็น 2 ตัวเลือก ประกอบด้วย ชาย และหญิง

3.2 อายุ แบ่งเป็น 5 ตัวเลือก ประกอบด้วย อายุ 21 ปี, อายุ 22 ปี, อายุ 23
ปี, อายุ 24 ปี และอายุ 25 ปีขึ้นไป

3.3 นักศึกษาชั้นปี เป็นตัวเลือกให้ผู้ตอบแบบสำรวจระบุตัวเลข ในกรณีเป็น
นักศึกษาเกินหลักสูตรจะให้ระบุจำนวนปีที่เรียนมาแล้ว เช่น ปี 5, ปี 6 เป็นต้น

3.4 สาขากฎหมายที่สนใจ แบ่งเป็น 5 ตัวเลือก ประกอบด้วย กฎหมาย
มหาชน, กฎหมายนิติพัฒนบูรณาการศาสตร์, กฎหมายระหว่างประเทศ, กฎหมาย
อาญาและกระบวนการยุติธรรม และกฎหมายเอกชนและเศรษฐกิจ

3.5 การสนับสนุนของครอบครัว แบ่งเป็น 2 ตัวเลือก ประกอบด้วย สนับสนุน
และไม่สนับสนุน

3.6 รูปแบบการวางแผนเมื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี แบ่งเป็น 4
ตัวเลือก ประกอบด้วย การวางแผนว่าจะศึกษาต่อเพื่อรับราชการหรือเป็นอาจารย์
ในสถาบันการศึกษา, วางแผนว่าจะศึกษาต่อเพื่อเพิ่มโอกาสการทำงานภายในหรือ

ต่างประเทศ, วางแผนว่าจะศึกษาต่อเพื่อต่อยอดความรู้และประสบการณ์ให้มากขึ้น และวางแผนจะทำงานก่อน

3.7 ความสนใจที่จะศึกษาต่อ หากคณะนิติศาสตร์ เปิดหลักสูตร นิติศาสตรมหาบัณฑิต แบ่งเป็น 3 ตัวเลือก ประกอบด้วย สนใจ, รอตัดสินใจอีกครั้ง และไม่สนใจ

3.8 ช่วงเวลาที่สะดวกในการศึกษาต่อ หากคณะนิติศาสตร์ เปิดหลักสูตร นิติศาสตรมหาบัณฑิต แบ่งเป็น 4 ตัวเลือก ประกอบด้วย ช่วงวันปกติ วันจันทร์ ถึงวันศุกร์ เต็มเวลา, ช่วงวันหยุด วันเสาร์ถึงวันอาทิตย์ เต็มเวลา, ช่วงวันปกติ วันจันทร์ ถึงวันศุกร์ หลังเวลา 16.30 น. และสะดวกทุกช่วงเวลาที่กำหนด

3.9 ความถนัดของภาษา แบ่งเป็น 3 ตัวเลือก ประกอบด้วย หลักสูตร ภาษาไทย, หลักสูตรภาษาอังกฤษ และได้ทั้งสองภาษา

3.10 แผนการศึกษา หากคณะนิติศาสตร์ เปิดหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต แบ่งเป็น 2 ตัวเลือก ประกอบด้วย แผน ก ทำวิทยานิพนธ์ (Thesis) และ แผน ข ทำสารนิพนธ์ (Independent Study)

3.11 แหล่งทุนที่ใช้ในการศึกษาต่อ แบ่งเป็น 3 ตัวเลือก ประกอบด้วย ทุนจากต้นสังกัด, กู้ยืมสถาบันการเงิน และทุนส่วนตัว

3.12 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อ หากคณะนิติศาสตร์ เปิดหลักสูตร นิติศาสตรมหาบัณฑิต แบ่งเป็น 8 ตัวเลือก โดยกำหนดให้สามารถระบุตัวเลข 3 ลำดับ คือ 1 มีผลมากที่สุด, 2 มีผลรองลงมา, 3 มีผลบ้าง ประกอบด้วย การสร้างชื่อเสียงและการสร้างผลงานความภาคภูมิใจที่นักศึกษาเคยทำไว้, คุณภาพของหลักสูตร และอาจารย์ผู้สอน, เห็นถึงความสำคัญของการประกอบวิชาชีพทางด้านกฎหมาย, ผลงานวิจัย ผลงานวิชาการ, ความต้องการของตลาดแรงงาน, อยู่ใกล้ภูมิลำเนา, ความต้องการส่วนตัว และอื่นๆ ที่นอกเหนือจากที่มีให้เลือก

3.13 ช่องทางการติดตามข่าวสารความคืบหน้า เช่น แจ้งข่าวทาง E-mail Address หมายเลขโทรศัพท์ เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นการพรรณนารายละเอียดเกี่ยวกับสาเหตุการตัดสินใจ โดยหาอัตราร้อยละ (Percentage) และหาฐานนิยม (Mode)

ผลการวิจัย

การศึกษาสำรวจความต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เมื่อสำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีของ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ซึ่งมี 13 ประเด็นสำรวจ โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 129 คน ทำการเก็บข้อมูลในปีการศึกษา 2559 ผู้สำรวจได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผลการศึกษา และแปลความหมายตามลำดับของแต่ละประเด็น รายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ความต้องการศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	50	38.76
หญิง	79	61.24
2. อายุ		
21 ปี	123	95.35
22 ปี	0	0.00
23 ปี	0	0.00
24 ปี	2	1.55
25 ปีขึ้นไป	4	3.10

	จำนวน	ร้อยละ
3. ระดับชั้นปี		
ชั้นปีที่ 4	114	88.38
เกินหลักสูตรปีที่ 1	13	10.07
เกินหลักสูตรปีที่ 2	2	1.55
4. รูปแบบการวางแผนเมื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี		
วางแผนศึกษาต่อ	125	96.90
วางแผนทำงานก่อน	4	3.10
5. การสนับสนุนของครอบครัว		
สนับสนุน	118	91.47
ไม่สนับสนุน	11	8.53
6. แหล่งสนับสนุนงบประมาณ		
รับทุนศึกษาต่อจากต้นสังกัด	24	18.60
กู้ยืมสถาบันการเงิน	36	27.90
ทุนส่วนตัว	67	51.95
ทุกช่องทาง	2	1.55
7. ระดับความสนใจศึกษาต่อ หากเปิดหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต		
สนใจ	75	58.15
รอตัดสินใจอีกครั้ง	51	39.53
ไม่สนใจ	3	2.32
8. สาขาที่สนใจศึกษาต่อ (ตอบได้มากกว่า 1)		
กฎหมายมหาชน	36	25.00
กฎหมายนิติพัฒนบูรณาการศาสตร์	2	1.39
กฎหมายระหว่างประเทศ	39	27.08
กฎหมายเอกชนและเศรษฐกิจ	43	29.86
กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม	24	16.67
9. ความถนัดของแผนการเรียน		
แผน ก. (วิทยานิพนธ์)	113	87.60
แผน ข. (ค้นคว้าอิสระ)	16	12.40
10. ความถนัดทางด้านภาษา		
ภาษาไทย	52	40.31
ภาษาอังกฤษ	12	9.30
ถนัดทั้งสองภาษา	65	50.39

	จำนวน	ร้อยละ
11. ช่วงเวลาที่สะดวกในการเข้าศึกษาต่อ		
วันปกติ เต็มเวลา	23	17.83
วันหยุด เต็มเวลา	58	44.97
วันปกติ ช่วงเย็น	20	15.50
เวลาใดก็ได้	28	21.70
12. การติดตามข่าวสารความคืบหน้า		
ต้องการให้ส่งข้อมูลข่าวสาร	48	37.21
ไม่ต้องการ	81	62.79

1. ข้อมูลด้านเพศของผู้ตอบแบบสำรวจ

ประเด็นด้านเพศของผู้ตอบแบบสำรวจจำนวน 129 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 61.24 นอกนั้นเป็นเพศชาย จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 38.76 เปรียบเทียบอัตราส่วนระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย เป็น 3:2

2. ข้อมูลด้านอายุของผู้ตอบแบบสำรวจ

ประเด็นด้านอายุของผู้ตอบแบบสำรวจจำนวน 129 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่มีอายุ 21 ปี มีจำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 95.35 รองลงมา อายุ 25 ปีขึ้นไป มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.10 และอายุ 24 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.55 ซึ่งไม่มีผู้ตอบแบบสำรวจที่มีอายุระหว่างปี 22-23 ปี

3. ข้อมูลด้านชั้นปีของผู้ตอบแบบสำรวจ

ประเด็นด้านชั้นปีของผู้ตอบแบบสำรวจจำนวน 129 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่ เรียนชั้นปีที่ 4 มีจำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 88.38 รองลงมาเป็น

นักศึกษาเรียนเกินหลักสูตร มีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 10.07 และเป็นศิษย์เก่า มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.55

4. ข้อมูลด้านการวางแผนเมื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีของผู้ตอบแบบสำรวจ

ประเด็นด้านการวางแผนศึกษาต่อเมื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีของผู้ตอบแบบสำรวจ จำนวน 129 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่วางแผนว่าจะศึกษาต่อ มีจำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 96.90 ที่เหลือจะขอทำงานเพื่อเก็บเกี่ยวประสบการณ์ก่อน มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.10

5. ข้อมูลด้านการสนับสนุนการศึกษาต่อของครอบครัวของผู้ตอบแบบสำรวจ

ประเด็นด้านการสนับสนุนให้ศึกษาต่อของครอบครัวของผู้ตอบแบบสำรวจ จำนวน 129 คน พบว่า ส่วนใหญ่ครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถามจะสนับสนุนให้ศึกษาต่อ มีจำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 91.47 นอกนั้นไม่สนับสนุนให้ศึกษาต่อ มีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 8.53

6. ข้อมูลด้านแหล่งทุนที่ใช้ในการศึกษาต่อของผู้ตอบแบบสำรวจ

ประเด็นด้านแหล่งทุนที่ใช้ในการศึกษาต่อของผู้ตอบแบบสำรวจ จำนวน 129 คน พบว่า ส่วนใหญ่จะใช้ทุนส่วนตัวในการศึกษาต่อ มีจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 51.95 รองลงมาจะกู้ยืมสถาบันการเงิน มีจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 27.90 ในส่วนของการขอทุนศึกษาต่อจากหน่วยงานต้นสังกัด มีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 18.60 และมีจำนวนสองคนที่ระบุว่าจะหาทุกช่องทางให้มีเงินมาศึกษาต่อ คิดเป็นร้อยละ 1.55

7. ข้อมูลด้านความสนใจที่จะเข้าศึกษาต่อของผู้ตอบแบบสำรวจ หากเปิดหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ประเด็นด้านความสนใจที่จะศึกษาต่อ หากคณะนิติศาสตร์ เปิดหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต ของผู้ตอบแบบสำรวจจำนวน 129 คน พบว่าส่วนใหญ่สนใจที่จะศึกษาต่อ หากคณะนิติศาสตร์ เปิดหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มีจำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 58.15 รองลงมาว่าจะตัดสินใจอีกครั้ง มีจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 39.53 โดยมีเพียง 3 คน ที่ไม่สนใจแม้ว่าจะเปิดหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คิดเป็นร้อยละ 2.32

8. ข้อมูลด้านสาขากฎหมายที่สนใจของผู้ตอบแบบสำรวจ

ประเด็นด้านสาขากฎหมายที่สนใจของผู้ตอบแบบสำรวจจำนวน 129 คน ซึ่งแต่ละท่านให้ความสนใจได้มากกว่า 1 สาขา พบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสนใจในสาขากฎหมายเอกชนและเศรษฐกิจ มีจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 29.86 รองลงมาเป็นสาขากฎหมายระหว่างประเทศ มีจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 27.08 ซึ่งใกล้เคียงกับสาขากฎหมายมหาชน มีจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 บางส่วนสนใจเลือกสาขากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 และน้อยที่สุดคือสาขานิติพัฒนบูรณาการศาสตร์ มีจำนวนเพียง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.39

9. ข้อมูลด้านแผนการศึกษาของผู้ตอบแบบสำรวจ

ประเด็นด้านแผนการศึกษา หากคณะนิติศาสตร์ เปิดหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตของผู้ตอบแบบสำรวจ จำนวน 129 คน พบว่า ส่วนใหญ่เลือกหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต แผน ก ทำวิทยานิพนธ์ (Thesis) มีจำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 87.60 นอกนั้นเลือกหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต แผน ข สารนิพนธ์ (Independent Study) มีจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 12.40

10. ข้อมูลด้านความถนัดของภาษาของผู้ตอบแบบสำรวจ

ประเด็นด้านความถนัดของภาษาของผู้ตอบแบบสำรวจ จำนวน 129 คน พบว่า ส่วนใหญ่มีความถนัดในหลักสูตรทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 50.39 รองลงมามีความถนัดในหลักสูตรภาษาไทย มีจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 40.31 และมีความถนัดในหลักสูตรภาษาอังกฤษ มีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 9.30

11. ข้อมูลด้านเวลาที่สะดวกในการเข้าศึกษาของผู้ตอบแบบสำรวจ

ประเด็นด้านช่วงเวลาที่สะดวกในการศึกษาต่อ หากคณะนิติศาสตร์ เปิดหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตของผู้ตอบแบบสำรวจ จำนวน 129 คน พบว่า ส่วนใหญ่สนใจที่จะสะดวกวันหยุดราชการ วันเสาร์ถึงวันอาทิตย์ มีจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 44.97 รองลงมาสะดวกทุกช่วงที่กำหนด มีจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 21.70 ซึ่งใกล้เคียงกับความสะดวกในวันปกติ วันจันทร์ถึงวันศุกร์ เต็มเวลา มีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 17.83 และวันปกติ ช่วงเวลาหลัง 16.30 น. มีจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 15.50

12. ข้อมูลด้านช่องทางการติดตามข่าวสารความคืบหน้า หากคณะนิติศาสตร์ เปิดหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

ประเด็นด้านการแจ้งช่องทางการติดตามข่าวสารความคืบหน้า หากคณะนิติศาสตร์ เปิดหลักสูตร นิติศาสตร มหาบัณฑิต ของผู้ตอบแบบสำรวจ จำนวน 129 คน อยากทราบความคืบหน้าข่าวสารโดยประสงค์ให้ส่งข้อมูลทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail Address) จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 37.21 นอกนั้นไม่แจ้งความประสงค์ให้ติดต่อกลับ คิดเป็นร้อยละ 62.79

หลังจากการสำรวจการความต้องการศึกษาต่อแล้ว ได้มีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่มีส่วนในการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น สำหรับเฉพาะผู้ที่

วางแผนไว้ว่าจะศึกษาต่อตาม ข้อ 4 โดยให้แต่ละท่านเรียงลำดับปัจจัยที่มีผลมากที่สุดจำนวน 3 ลำดับ ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีส่วนในการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

ปัจจัยที่มีส่วนในการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง
สถาบันมีชื่อเสียง ได้รับรางวัลต่างๆ	10	19	18
งานวิจัย ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์	2	7	0
คุณภาพผู้สอนและหลักสูตรได้มาตรฐาน	29	17	12
อยู่ใกล้ภูมิสำเนา	22	18	22
ความสำคัญของวิชาชีพนักกฎหมาย	39	21	13
ความต้องการของตลาดแรงงาน	15	27	18
ความต้องการส่วนตัว	25	23	15

จากข้อมูลในตารางที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อผู้ที่วางแผนไว้ว่าจะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นตาม ข้อ 4 จำนวนทั้งหมด 125 คน ในระดับมากที่สุด ให้ความสำคัญของความ เป็นวิชาชีพนักกฎหมาย มีจำนวน 39 คน รองลงมาในระดับมาก ให้ความสำคัญของ ตลาดแรงงาน มีจำนวน 27 คน และในระดับปานกลาง ให้ความสำคัญไปที่สถาบัน ตั้งอยู่ใกล้ภูมิสำเนาของตนเอง

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจข้างต้น สามารถสรุปผลการสำรวจตาม วัตถุประสงค์ดังนี้

เพศชายมีความสนใจศึกษาต่อคิดเป็นร้อยละ 70 ซึ่งมากกว่าเพศหญิงที่มีความ สนใจที่จะศึกษาต่อเพียงร้อยละ 51 โดยเพศชายมุ่งความสนใจศึกษาไปที่สาขา กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมมากกว่า เนื่องจากได้วางแผนการเข้ารับ ราชการหรือเป็นอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ในส่วนเพศหญิงมุ่งความสนใจไปที่สาขา กฎหมายระหว่างประเทศ เนื่องจากได้วางแผนในการเพิ่มโอกาสการทำงานตามสถาน

ประกอบภายในและภายนอกประเทศ อย่างไรก็ตาม ทั้งเพศชายและเพศหญิงให้ความสนใจเข้าศึกษาต่อ สาขานิติศาสตรมหาบัณฑิต แผน ก ไม่แตกต่างกัน โดยคาดว่าจะ成为ประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพที่หลากหลายกว่า ในกรณีที่คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้รับอนุมัติให้เปิดหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตแล้ว ส่วนใหญ่ถนัดเรียนหลักสูตรที่เป็นภาษาไทย ในช่วงวันหยุดราชการ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวอย่างเต็มที่ ทำให้ไม่มีปัญหาด้านค่าลงทะเบียน

อย่างไรก็ตาม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มีคู่แข่งที่เปิดสอนหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา หลายแห่ง แต่การสั่งสมชื่อเสียงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบัน ทำให้เป็นที่ยอมรับนับถือจากสังคมมาโดยตลอด ประกอบกับมีคณาจารย์มีคุณวุฒิระดับปริญญาเอก จำนวน 6 คน และอยู่ระหว่างศึกษาต่อระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน รวมถึงมีอาจารย์ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ จำนวน 2 คน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำนวน 5 คน ตลอดจนผลงานวิจัยและทางวิชาการเป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการในประเทศและภูมิภาคอาเซียน จึงสามารถเปิดหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2558 (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558) เมื่อวิเคราะห์ถึงโอกาส (Opportunities) แล้วพบว่าเป็นไปได้สูงมากที่จะได้นักศึกษาแรกเข้าจำนวนมากกว่า 50 คน

เมื่อวิเคราะห์ถึงจุดแข็ง (Strengths) แล้วพบว่า ความต้องการศึกษาต่อส่วนใหญ่นั้น เป็นนักศึกษาศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษาจากคณะนิติศาสตร์ ซึ่งมีความคุ้นชินกับระบบการเรียนการสอน ความเป็นกันเองกับอาจารย์ภายในคณะ และนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ภูมิลำเนาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงทำให้การบริหารจัดการมีความคล่องตัว บุคลากรสายสนับสนุนหลายท่านมีคุณวุฒิระดับปริญญาโท ซึ่งเข้าใจรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาได้ไม่ยากนัก

จึงสรุปได้ว่าความต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ยังเป็นที่ต้องการของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในปัจจุบัน ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการประกอบวิชาชีพ สร้างโอกาสและความสามารถในการแข่งขันในตลาดแรงงานสายวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

ซึ่งนักกฎหมายยังเป็นที่ต้องการของหลายหน่วยงาน¹³ ดังนั้น เมื่อคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มีความพร้อมทางด้านทรัพยากรบุคคลและสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นต้นทุนที่เพียงพอให้เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต โดยการสร้างเอกลักษณ์หลักสูตรให้ผลิตมหาบัณฑิตที่ตอบสนองต่อการประกอบวิชาชีพ เขตภูมิภาคเศรษฐกิจ สู่ตลาดแรงงานระหว่างประเทศและอาเซียนอย่างมีคุณภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. นำเสนอข้อมูลความต้องการศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต และความเป็นไปได้ในการเปิดหลักสูตรดังกล่าวให้แก่ผู้บริหารคณะนิติศาสตร์ เพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการร่างหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สู่การเปิดรับนักศึกษาระดับปริญญาโทในขั้นตอนต่อไป
2. สำรวจความต้องการผู้สนใจศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จากหน่วยงานภาครัฐ เช่น ปลัด นิติกร ตำรวจ ทหาร นักกฎหมาย หน่วยงาน ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย เป็นต้น ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานทางราชการ สถาบันการศึกษา ตลอดจนบริษัทเอกชนที่ร่วมทุนกับต่างประเทศ

¹³สมชาย รัตนเชื้อสกุล. “มธบ. เผยอาชีพนักกม.ติดโซเชียลไม่ตกงาน เตรียมปั้นนักกม.รองรับธุรกิจดิจิทัล” ผู้จัดการออนไลน์. ออนไลน์, สืบค้นจาก 2563<https://mgronline.com/smes/detail/9630000043302> .

เอกสารอ้างอิง

- กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. สืบค้นจาก <https://reg.ubu.ac.th/registrar/home.asp>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2561). “หวดปะทะ ‘We Walk’ เผชิญหน้าตร.ควบคุมฝูงชน สกัดวุ่น! ชัดคำสั่ง คสช.” ไทยรัฐออนไลน์, สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/crime/1182413>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2562). “รมร.แก้รัฐธรรมนูญ”. ไทยรัฐออนไลน์, สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/1682258>
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2663). “มีอบราชฎร ยกระดับเดินขบวนไปสถานทูตเยอรมัน 26 ต.ค. นี้”. ประชาชาติธุรกิจ, สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/politics/news-543605>
- ปริญญ์ จันทร์ทรง. (2559). ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย.
- ปริญญ์ จันทร์ทรง. (2560). ปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเรียนสาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. วารสารศิลปศาสตร์ มทร.ธัญบุรี, 1(2), 39-54.
- โพสทูเดย์. (2563). “มีอบราชฎร” นัดรวมตัว 8 พ.ย. เพื่อเดินขบวนไปยื่นฎีกาต่อในหลวง”. สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/politic/news/637304>
- สมชาย รัตนเชื้อสกุล. (2563). “มธบ. เผยอาชีพนักกม.ติดโผอาชีพไม่ตงงาน เตรียมปั้นนักกม.รองรับธุรกิจดิจิทัล”. ผู้จัดการออนไลน์, สืบค้นจาก <https://mgronline.com/smes/detail/9630000043302>
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2558). “เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2559”. สืบค้นจาก <http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). การศึกษาแนวโน้มความต้องการของแรงงานของตลาดแรงงานในประเทศไทย ช่วงปี 2560-2564. ม.ป.ท.

สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. (2559). *ประกาศรายชื่อมหาวิทยาลัยของกลุ่มภาครัฐ-กลุ่มมหาวิทยาลัยเอกชน-กลุ่มสถาบันราชภัฏ-กลุ่มวิทยาลัยและกลุ่มมหาวิทยาลัยต่างประเทศที่สามารถสมัครเข้า เป็นนักศึกษาของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. (แผนกทะเบียนนักศึกษาสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย).*

การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ ในวารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์

หลักเกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์

วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ เผยแพร่ผลงานทางวิชาการในรูปแบบบทความทางวิชาการ บทความวิจัย บทความทั่วไป บทความปริทัศน์ บทความหนังสือและบทความพิเศษ โดยบทความต้องไม่เคยถูกนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่น ไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสาร และต้องได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Peer Review) เพื่อให้บทความทุกชิ้นมีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากลและนำไปอ้างอิงได้

การจัดเตรียมต้นฉบับเพื่อเสนอบทความ

1. ต้นฉบับจะต้องพิมพ์ตามรูปแบบและขนาดตัวอักษรตามหลักเกณฑ์วารสารฯ
2. บทความต้องเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ มีความยาว 10-15 หน้า
3. ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับ ชื่อสกุล หน่วยงานที่สังกัด หมายเลขติดต่อ และอีเมลล์ของผู้ประพันธ์อย่างชัดเจน
4. ต้นฉบับสามารถส่งได้ทางระบบ Online (Submission) แนบไฟล์เอกสาร Microsoft Word ผ่านหน้าเว็บไซต์ของวารสารฯ [https://so02.tci-haijo.org/index.php/Lawpol Journal](https://so02.tci-haijo.org/index.php/Lawpol%20Journal) หรือติดต่อกองบรรณาธิการ วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ โดยกองบรรณาธิการจะนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินคุณภาพและความเหมาะสมก่อนการตอบรับตีพิมพ์
5. เมื่อบทความได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ในกรณีที่ผลการประเมินระบุให้ต้องปรับปรุงแก้ไข ผู้ประพันธ์จะต้องดำเนินการแก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิกำหนดให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด
6. ภาษา ต้องเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ

7. ต้นฉบับ ต้องพิมพ์หน้าเดียวด้วยโปรแกรม Microsoft Word ขนาด A 4 ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาดตัวอักษร 14 ระยะห่างระหว่างบรรทัด 1 ซม. ตั้งค่าหน้ากระดาษด้วยระยะห่างจากขอบกระดาษ ด้านบนและซ้ายมือ 1.5 นิ้ว หรือ 3.81 ซม. ด้านล่างและขวามือ 1 นิ้ว หรือ 2.54 ซม. ใส่หมายเลขหน้ากำกับมุมบนขวาของทุกหน้า (ยกเว้นหน้าแรก)
8. จำนวนหน้า บทความมีความยาว 10-15 หน้า กระดาษขนาด A 4
9. ขนาด รูปแบบ และชนิดตัวอักษร รายละเอียดตามตารางข้างล่างนี้

รายละเอียด	ขนาดตัวอักษร	รูปแบบ	ชนิด
ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย)	18	กึ่งกลาง	ตัวหนา
ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ)	18	กึ่งกลาง	ตัวหนา
ชื่อผู้ประพันธ์ (ภาษาไทย)	16	กึ่งกลาง	ตัวหนา
ชื่อผู้ประพันธ์ (ภาษาอังกฤษ)	16	กึ่งกลาง	ตัวหนา
ตำแหน่ง หน่วยงานที่สังกัด อีเมล (Footnote) (ภาษาไทย)	12	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
ตำแหน่ง หน่วยงานที่สังกัด อีเมล (Footnote) (ภาษาอังกฤษ)	12	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ/Abstract	16	กึ่งกลาง	ตัวหนา
เนื้อหาบทคัดย่อ	14	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
คำสำคัญ/Keywords	14	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อเรื่อง (ไม่ลำดับเลข)	16	กึ่งกลาง	ตัวหนา
หัวข้อย่อย	14	ชิดซ้าย	ตัวหนา
เนื้อเรื่อง	14	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
เอกสารอ้างอิง	16	กึ่งกลาง	ตัวหนา
ชื่อตาราง (ระบุไว้บนตาราง)	14	ชิดซ้าย	ตัวหนา
ชื่อรูปภาพ (ระบุไว้ใต้รูปภาพ)	14	ชิดซ้าย	ตัวหนา

10. บทความต้นฉบับทุกเรื่องต้องประกอบไปด้วยส่วนประกอบดังนี้

10.1 ชื่อเรื่อง ควรสั้น กระชับ สู่ถึงประเด็นหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช่คำย่อ ความยาวไม่ควรเกิน 100 ตัวอักษร ด้วยรูปแบบอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 pt. ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

10.2 ชื่อผู้ประพันธ์ ต้องระบุตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี) ตำแหน่งงาน หน่วยงานที่สังกัด และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ที่เชิงอรรถ (Footnote) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

10.3 บทความ ถ้ามีแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัยให้ใส่ในเชิงอรรถ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

10.4 บทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวไม่เกิน 250 คำ และคำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตั้งแต่ 3-5 คำ

10.5 บทนำ เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาหรือเหตุผลที่นำไปสู่ประเด็นการศึกษา พร้อมจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของบทความโดยสังเขป

10.6 เอกสารอ้างอิง ใช้รูปแบบตามคู่มือการพิมพ์ของสมาคมจิตวิทยาอเมริกา (American Psychological Association Citation Style หรือ APA) ฉบับล่าสุด ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเอกสารอ้างอิงต้องเป็นที่ถูกตีพิมพ์ และได้รับการยอมรับทางวิชาการ ไม่ควรเป็นบทคัดย่อหรือการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ถ้าเอกสารนั้นยังไม่ได้ถูกตีพิมพ์ ต้องระบุว่าการตีพิมพ์ (in press)

10.7 เนื้อเรื่อง

10.7.1 บทความวิจัย ประกอบด้วย

- ชื่อเรื่อง (Title)
- ชื่อผู้ประพันธ์ (Author)
- บทคัดย่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (Abstract)
- คำสำคัญ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (Keywords)
- บทนำ (Introduction)
- วัตถุประสงค์การวิจัย (Objective)
- กรอบแนวคิดการวิจัย (Framework)
- วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)
- ผลการวิจัย (Finding)

- สรุปและอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)
- ข้อเสนอแนะ (Recommendation) (ถ้ามี)
- เอกสารอ้างอิง (Reference)

10.7.2 บทความทางวิชาการ ประกอบด้วย

- ชื่อเรื่อง
- ชื่อผู้ประพันธ์
- บทคัดย่อ
- คำสำคัญ
- บทนำ
- เนื้อหา
- บทสรุป
- เอกสารอ้างอิง

10.7.3 บทความทั่วไป

- ชื่อเรื่อง
- ชื่อผู้ประพันธ์
- บทนำ
- เนื้อหา
- บทสรุป
- เอกสารอ้างอิง

10.7.4 บทความหนังสือ

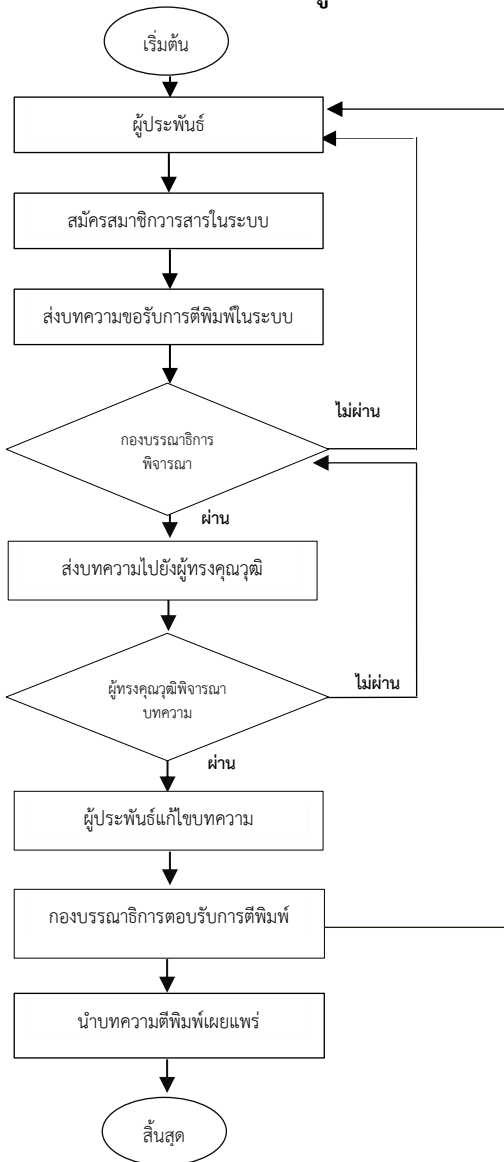
- ข้อมูลทางบรรณานุกรม
- ชื่อผู้วิจารณ์
- บทวิจารณ์

10.7.5 บทความปริทัศน์ (Article Review)

- ชื่อเรื่อง
- ชื่อผู้ประพันธ์
- คำสำคัญ
- บทนำ
- บทสรุป

11. ความคิดเห็นในบทความและงานเขียน ซึ่งตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ เป็นความคิดเห็นส่วนบุคคลของผู้ประพันธ์โดยอิสระ กองบรรณาธิการ วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป หากท่านประสงค์จะนำบทความหรืองานเขียนเล่มนี้ไปตีพิมพ์เผยแพร่ จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้ประพันธ์ตามกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์

ขั้นตอนการส่งบทความสำหรับผู้ประพันธ์

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง
ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์
ศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ อดิวัฒนสิทธิ์
ศาสตราจารย์ ดร. กฤษ เพิ่มทันจิตต์
ศาสตราจารย์ ดร.ประภัศร์ เทพชาตรี
ศาสตราจารย์ ดร.เศกสรรค์ ยงวนิชย์
รองศาสตราจารย์ ดร.เทพศักดิ์ บุญรัตน์
รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกตารัม
รองศาสตราจารย์ ดร.สุณีย์ กัลยาจิตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.กมลพร สอนศรี
รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา เอ็มอัมธรรม
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย กษิติประดิษฐ์
รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ภัทรนันทน์
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ
รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชา มารี เคน
รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน
รองศาสตราจารย์สมชาย ปรีชาศิลปะกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญอริ ยี่มะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรวุฒิ ปัดไธสง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬพร เอื้อรักสกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วริยา ล้ำเลิศ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ เหลืองประภัสร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชรพล พุทธิรักษา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติพร อำไพ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินัย ผลเจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ บังเพลิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
นักวิชาการอิสระ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เชิงชาญ จงสมชัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ต้นศิริคงคล	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภริดา ชัยรัตน์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ อานี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ ดิษฐประณีต	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา รุจิเสถียรทรัพย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ ดร.ภัทร ชมพุ่มิ่ง	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
อาจารย์ ดร.กิตติกร สันคติประภา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.พนมพัทธ์ สมิตานนท์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ ดร.สุรวัฒน์ ข่อไม้ทอง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์ ดร.ปริชัย ดาวอุดม	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.สุธิดา สองสีดา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
อาจารย์ ดร.ไพสิน ภูจินาพันธุ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
อาจารย์ ดร.ภัทรพร วีระนาคินทร์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สำนักงาน

กองบรรณาธิการ วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์

คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

113 หมู่ 12 ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 45120

โทร. 0 4355 6036 โทรสาร 0 4355 6037

E-mail : law_pol.journal@reru.ac.th

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญจวรรณ บุญโทแสง โทร. +668 3141 4811

เลขานุการคณะกรรมการบริหารวารสาร : นางสาววาสนา เลิศมะเลา โทร. +669 2481 7805